

DE REDELIJKE GODSDIENST

In welke de Goddelijke waarheden van het genadeverbond worden verklaard, tegen partijen beschermd en tot beoefening aangedrongen, alsmede de bedeling des verbonds in het Oude en Nieuwe Testament en de ontmoeting der kerk in het Nieuwe Testament, vertoond in een verklaring van de Openbaring van Johannes.

door

W. á BRAKEL Th. F.

in leven bedenaar des Goddelijken Woords te Rotterdam

DEEL I

Onveranderd uitgegeven naar de beste uitgaven, onder toezicht van J. H. Donner.

Te LEIDEN, bij D. Donner.

1893

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

INHOUD

Hoofdstuk 13 Van het verbreken van het Verbond der Werken.

Hoofdstuk 14 Van de zonde, zo erf- als dadelijke

Hoofdstuk 15 Van de vrije wil of onmacht, en van de straf der zonde.

Hoofdstuk 16 Het verbond der genade

Hoofdstuk 17 Van de noodzakelijkheid der voldoening door de Borg Jezus Christus.

Hoofdstuk 18 Van de Godheid, Menswording en vereniging van de twee Naturen in de éne Persoon van onze Heere Jezus Christus.

Hoofdstuk 13

Van het verbreken van het Verbond der Werken.

Dat Adam gezondigd, en alzo het Verbond der Werken verbroken heeft, behoeft geen ander bewijs dan de zondige staat van alle mensen, en de Schrift, die het overal te kennen geeft.

Maar de bedenking is: *Wanneer is hij gevallen?*

De mens zo heerlijk geschapen, en in zo zalig een verbond met zijn God staande, is naar alle waarschijnlijkheid niet zeer lang in die heilige en gelukkige staat gebleven, maar hoe lang, is onbeschreven, en daarom onbekend. Maar het blijkt, dat hij niet terstond op de dag van zijn schepping is gevallen. Want:

1. De zevende dag wordt zo aan de zesde gevoegd als de vorige dagen aan elkaar, zonder enige tussen inkomende zaak of melding van de val, of van de duivelen of van de mens. De tussengestelde afdeling van het hoofdstuk maakt geen onderscheid in de zaak; want de hoofdstukken zijn van de heilige schrijvers niet gesteld, maar tot hulp van het geheugen, en onderrichting van andere mensen daarin gevoegd.
2. De val wordt beschreven geschied te zijn ná de zevende dag; want, nadat, Gen. 1 en 2, de zeven eerste dagen, en wat op ieder geschied was, doorlopend beschreven waren, zo wordt daarna, Gen. 3, de val beschreven.
3. Toen de zesde dag geëindigd was, toen was nog alles zeer goed: Gen. 1:31 *God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet het was zeer goed.* Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de zesde dag.
4. Toen God de zonde van de mens zag, *toen berouwde het de Heere, dat Hij de mens op de aarde gemaakt had, en het smartte Hem aan Zijn hart,* Gen. 6:6. Maar op de zevende dag rustte de Heere, dat is, Hij hield op van nieuwe schepselen te scheppen, Hij zag al zijn werk met genoegen aan, verblijdde Zich in Zijn werken, op menselijke wijze gesproken, en verkwikte Zich daarin, Ex 31:17. *Omdat de HEERE in zes dagen de hemel en de aarde gemaakt, en op de zevende dag gerust en Zich verkwikt heeft.* Waaruit blijkt, dat de mens noch vóór, noch op de zevende dag gevallen is.
5. Ook is het niet te denken, dat de mens zijn ogen pas in de wereld opendoende, terstond zou gevallen zijn, en dat hij geen tijd zou gehad hebben, om zich in God te verlustigen, en zich in zijn heilige en heerlijke staat te verblijden, en God daarover te verheerlijken; en dat hij geen tijd zou gehad hebben om door ondervinding zijn gelukzalige staat te kennen, en na de val te kunnen herdenken; maar 't is uit het bovengezegde af te leiden, dat God hem enige tijd het goede heeft doen ondervinden, zodat de mens na de zevende dag eerst is gevallen; maar na hoeveel dagen, weken of maanden is onbekend.

Door verleiding van de duivel.

II. Maar nadat een groot gedeelte van de engelen gezondigd had, en tot duivelen was geworden, heeft de duivel op Adam en Eva toegelegd, om hen ten val te brengen, en te verhinderen dat ze God, tegen wie hij een gruwelijke haat had opgevat, omdat Hij hen verstoten en voor eeuwig uit de genade had uitgesloten, verheerlijkten.

De duivel valt eerst op Eva aan, en dat toen ze alleen was, ook waarschijnlijk bij de boom der kennis des goeds en des kwaads stond, en verleidt haar, en zij verleid zijnde, hoewel het nog niet merkende, zo verleidt zij ook haar man Adam, die niet door liefde tot zijn vrouw, maar door haar verleiding is verleid, en toen werden eerst hun beider ogen geopend, Gen. 3:7. Zodat de duivel de aanradende oorzaak van de val is geweest, welke daarom genoemd wordt de mensenmoorder van de beginne, en de leugenaar, Joh. 8:44.

Gebruikende een slang.

III. Hij gebruikte daartoe een slang, als oordelende, dat die hem voor een bekwaam werktuig verstrekken kon, en sprak door de slang tot Eva. Hij sprak niet onzichtbaar, hij formeerde niet een sprekende stem in de lucht, hij sprak niet eigenlijk tot de ziel van Eva, maar hij sprak door de slang, die hij ingenomen had. Men moet deze gehele zaak niet opvatten als een beeldspraak, of bij gelijkenis en verbeelding gesproken; ook vertoonde de duivel niet een schim in gelijkenis van een slang, maar 't is een waarachtige geschiedenis en eigenlijk geschiede zaak. En duivel én slang zijn hier dadelijk en werkzaam geweest; 't was een eigenlijk gezegde slang, een beest in waarheid. Dit blijkt klaar:

- (a) uit de geschiedenis, Gen. 3:1. *De slang nu was listiger dan al het gedierte des velds, en zij zeide tot de vrouw.*
- (b) 't Blijkt ook uit de slang, vs. 14: *Omdat gij dat gedaan hebt, zo zijt gij vervloekt boven al het vee.* 't Is onbetwistbaar dat de slang een onredelijk dier was, en daarom geen duidelijke en verstandige rede kon voeren; zo is 't dan zeker, dat een verstandig schepsel door de slang sprak, en dat dit verstandig schepsel boos en zondig was, en dat het daarom niemand anders kan geweest zijn dan de duivel, die daarom meermalen in de Schrift, *slang, draak, oude slang* genoemd wordt. Openb. 20:2. *De draak, de oude slang, welke is de duivel en satanas.* Deze heeft Eva verleid. 2 Kor. 11:3. *Gelijk de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft.* Aan deze is door Christus de kop vermorzeld. Hebr. 2:14. *Opdat Hij door de dood te niet zou doen degene, die het geweld des doods had, dat is, de duivel.*

De wijze is niet uitvoerig beschreven.

IV. De wijze van bedriegerij, gelijk Mozes in al hetgeen in de eerste wereld is geschied kort is, zo wordt die niet verhaald, en daarom zijn het alle losse gissingen, 't geen men daarvan zou willen zeggen, namelijk, of de duivel maar eens of meermalen met Eva in gesprek is geweest. Of hij ook op andere wijzen met Eva gehandeld heeft. Of hij is gekomen als een gezant van God, en verklaarde, dat de tijd van beproeving nu ten einde was, en dat ze nu wel eten mochten, dan of hij kwam als een leraar en vriend om haar ten beste te raden, en te tonen wat nuttigheid in het eten van die boom verborgen was, dan of hij kwam als een vijand Gods, en haar een kwade indruk van God gaf, als willende haar afhouden van datgene, dat haar gelukkig, en Hem gelijk kon maken. Dan of hij andere voorwendselen en schijnredenen heeft bijgebracht. Ik wil van deze en dergelijke dingen liever zwijgen, dan u door een schijnrede misschien misleiden, 't Is veilig niet te willen weten, dat de wijste en grootste Leermeester ons niet heeft willen openbaren. Dus zal men veel aanvechtingen ontgaan.

Eva verleid zijnde, verleidt Adam.

V. Dit is mij zeker:

- dat Eva wel wist, dat de dieren, en ook de slang, geen redelijk verstand en spraak hadden;

- dat Eva nog niet geweten heeft van de val van de engelen;
- dat ze wel afleiden kon dat dit wat buitengewoons was;
- dat Eva wel begerig mocht zijn naar hoger trap van kennis en gemeenschap met God, haar in 't verbond der werken beloofd;
- dat ze ook wel trachten mocht naar meerder kennis van de natuurlijke zaken, waarin zij door ondervinding kon toenemen, gelijk de engelen door de gemeente geopenbaard wordt de veelvuldige wijsheid Gods.
- Dat Eva niet uit onwetendheid van die boom heeft gegeten, maar dat ze wel wist, dat ze van die boom niet eten mocht, noch die aanroeren.
- Dat Eva door begeerte om verstandig te worden tot het eten vervoerd is geworden; dat zij niet gedwongen is geworden, maar door haar eigen vrije wil het gedaan heeft.
- Dat Eva niet terstond het bedrog gemerkt, maar het eerst gezien heeft, nadat ze Adam verleid had.
- Dat Adam niet eerst, en niet door de slang is verleid, gelijk de apostel zegt, 1 Tim. 2:14, maar door de bedrogen Eva en alzo na haar is bedrogen.
- Dat, zo Adam was staande gebleven, Eva alleen de straf zou gedragen hebben; maar Adam ook gezondigd hebbende, zo is de gehele menselijke natuur, het gehele menselijke geslacht schuldig, als Paulus zegt: Rom. 5:12, *Door één mens is de zonde in de wereld ingekomen. Zo ziet hij niet alleen op de zonde van Eva, maar op de zonde van het menselijke geslacht, bestaande alleen en geheel in Adam en Eva, dezen waren één door het huwelijk; maar hij ziet bijzonder op de zonde van Adam, die de eerste mens, de eerste en enige oorsprong was, én van Eva, én alzo van het gehele menselijke geslacht.*

Is een schrikkelijke zonde.

VI. Het eten van die boom was geen kleine zonde, al was de vrucht een kleine zaak: maar 't was een schrikkelijke gruweldaad, die in zich vervat de verbreking van de gehele wet, van de liefde, van de gehoorzaamheid, van het verbond, en het had tot een vrucht het verderf van hem en alle zijn nakomelingen; welke zonde verzwaard wordt:

- (a) omdat ze geschiedde tegen God zelf, die zij in zijn hoogheid en heerlijkheid kenden, en die hen door zovele goedheden aan Zich verbonden had.
- (b) Omdat ze gedaan werd door zo'n heilig mens, die krachten genoeg had om het te laten, en alle aanvechtingen tegen te staan.
- (c) Omdat het zo'n kleine en lichte zaak was, die maar in laten bestond, en dat van één boom, daar ze in zo heerlijke hof alles in overvloed hadden.
- (d) Omdat daaraan de zaligheid of verdoemenis van hem en zijn nakomelingen hing. Daarom draagt ook dit eten de rechte naam, het wordt genoemd: Rom. 5:12. *Zonde. vs. 14, overtreding. vs. 15, misdaad, vs. 19, ongehoorzaamheid.*

Een samenvloeiing van vele.

VII. Zien wij de zonde aan in haar geheel, en nu volbracht, zo is ze een samenvloeiing van alle zonden, niet alleen omdat die in één overtreedt in alle schuldig is, omdat iedere zonde is een afval van de Wetgever, en een verbreking van de wet, maar ook omdat veel bijzondere zondige daden daarin samenkomen.

Vraagt iemand: *Welke de eerste is geweest?*

Ik antwoord, dat een zonde niet zozeer in de tijd als wel in orde de eerste zonde geweest is, en dat, eer de uiterlijke daad daar was, verscheidene zonden zich door elkaar gemengd hebben. Zodat de eerste zonde niet te zoeken is in de uiterlijke daad, ook niet de aandoeningen, hartstochten en genegenheden, ook niet in de wil; want in

een volmaakte natuur zijn wil en aandoeningen het verstand onderworpen, volgen dat en lopen niet vooruit.

De eerste zonde was geloof aan des duivels zeggen.

Maar de eerste zonde is te zoeken in het verstand, 't welk door schijnreden overgebracht werd om te oordelen, dat ze niet zouden sterven, dat in die boom zo'n kracht was om verstandig te maken, waarnaar zij zonder zonde begerig konden zijn. Die boom had de naam van kennis, die was hun beminnelijk; van goed en kwaad, het was hun verborgen wat zaken 't woord kwaad wilde zeggen. De slang neemt van die benaming gelegenheid, alsof in de woorden grote dingen verborgen waren. Het verstand sterk ziende, én op de beminnelijkheid om verstandig te zijn, én op de boom, die hun dat zou kunnen toebrengen, 't zij als een middel, 't zij als een oorzaak, zo raakt het verbod van niet te eten, en de bedreiging van te zullen sterven, uit de levendige en krachtige gedachten; en het toepassend oordeel, voorstellende dat het nuttig zou zijn van die boom te eten, verwekte de genegenheid om de verstandigheid daardoor te bekomen; hierbij kwam, *dat zij zag dat de boom goed was tot spijze, en dat bij een lust was voor de ogen.* Gen. 3:6.

Omdat het verstand misleid werd, niet door redenen uit de natuur des booms en zijn vrucht gehaald, maar door het zeggen van de slang en door het zeggen van de vrouw aan Adam, zo werd de zaak namelijk, niet te zullen sterven, maar verstandig te zullen worden door het eten van die boom, vastgesteld door het geloof, 't welk is een zaak waarachtig te houden op het zeggen van een ander. Zodat de eerste zonde is geweest het geloof aan de slang, dat ze niet zou sterven, maar verstandig worden, 't welk in zich had het niet geloven aan God, bedreigende de dood op het eten. Dus ongelovig zijnde, wordt ze ongehoorzaam, tast toe, en eet, en omdat zij de slang geloofde zo is zij bedrogen, en verleid geworden, gelijk deze zonde door verleid, bedrogen te zijn, uitgedrukt wordt, 1 Tim. 2:14 1 Kor. 11:3. En dus heeft zij Adam verleid. Zodat de eerste zonde niet is geweest hoogmoedigheid, om God gelijk te zijn, ook niet opstand en ongehoorzaamheid, of eelust, maar ongelovigheid.

Hadden bekwaamheid om staande te blijven.

VIII. Vraagt iemand: *Hoe het mogelijk was, dat een volmaakt mens, die het minste beginsel van zonde in zich niet had, tot de zonde kon vervallen?*

Ik antwoord:

1. Zeg mij eerst, hoe de engelen, die een hoger trap van volmaaktheid hadden, hebben kunnen zondigen. Zegt gij, ik weet dat ze gezondigd hebben, maar niet hoe, zo hebt gij uw eigen vraag van Adam beantwoord. Dat Adam gezondigd heeft is zeker. Dat hij de allerminste geneigdheid tot zonde, in hem ingeschapen, niet had, is ook zeker;
 - (a) omdat dan God gesteld werd tot een oorzaak van de zonde, en
 - (b) zo'n ingeschapen geneigdheid tot zonde niet bestaan kan met volmaaktheid naar Gods beeld geschapen te zijn. En
 - (c) zodanig een geneigdheid tegen het tiende gebod is.
2. God heeft de mens een redelijk schepsel geschapen, en met verstand en vrije wil begaafd, zodat hij bekwaamheid had om zijn daden te besturen en voor van buiten aankomende verzoeken en bedriegerij zich te wachten; maar hij liet zich bedriegen door de duivel op de wijze, par. 7 gemeld. Laat ons meer bezorgd zijn hoe wij uit de zonde zullen komen, omdat wij er in zijn, dan hoe wij er in gekomen zijn.

IX. Dat God de val van eeuwigheid wist en besloten heeft die toe te laten, leert niet alleen de alwetendheid Gods en de leer van de besluiten Gods, Hoofdstuk 5 maar 't blijkt ook daaruit, dat God van eeuwigheid de mens een Verlosser, om hem uit de zonde te redden, verordineerd heeft, namelijk de Heere Jezus Christus, welke Petrus noemt *het Lam, dat voorgekend is geweest voor de grondlegging van de wereld*, 1 Petrus 1:20.

De val is niet geschied zonder de voorzienigheid Gods.

De bedenking is: *Of Adam independent of onafhankelijk van God was in het zondigen, en of de val also zonder en buiten de voorzienigheid Gods geschied is?*

Ik antwoord, geenszins, deze zaken hebben wij uitvoerig verhandeld, Hoofdstuk 9. Daar hebben wij getoond, dat geen schepsel onafhankelijk van God kan zijn, noch in zijn bestaan, noch in zijn werking; dat de medewerking Gods de mens bepaalt en gaande maakt tot iedere bijzondere daad, en hem daarin ondersteunt en achtervolgt, zodat God invloeiende in des mensens verstand, wil en werken, voor zoveel het natuurlijke bewegingen zijn, de mens also beweegt, overeenkomstig zijn natuur, dat is, hem doet werken door zijn vrije wil, door welke de mens, hoewel door de medewerking Gods ondersteund, bepaald en bestuurd, zelf werkt en oorzaak van zijn daden is, en zondigende, zo misbruikt hij die, niet werkende naar de wet, die hem gesteld is. Zo geschiedde het ook in Adam; God had hem genoegzame krachten gegeven om alle verzoeken tegen te staan; God verhinderde hem niet te zondigen, gelijk Hij wel had kunnen doen, doch was daartoe niet gehouden; God onttrok hem die gegeven krachten niet, maar liet de volmaakte mens door zijn eigen vrije wil werken, zodat de schuld des mensens en niet Godes is. Wil iemand met zijn klein en verduisterd verstand verder in deze zaak indringen, die zal tot loon van zijn vermetelheid, om God voor de vierschaar van zijn verstand en oordeel te roepen, om God schuldig en de mens onschuldig te verklaren, daar hij misschien op uit zou willen, en de mens een ingeschapen geneigdheid tot de zonde toeschrijven, of zich onafhankelijk van God verklaren, die, zegge ik, zal tot loon ontvangen een grote verduistering, en zal inzinken in dwaze en zondige bewegingen tegen God. Daarom wil ik u raden te eindigen in hetgeen wij gezegd hebben, en te denken, dat des Heeren gedachten en wegen niet zijn als de onze; Gods wegen zijn heilig, 't zij wij ze verstaan of niet.

Door de val is het verbond verbroken.

X. De mens gezondigd hebbende heeft dat heerlijke verbond verbroken, en is van de belofte vervallen; zodat het nu van de wet onmogelijk is hem te rechtvaardigen, en te stellen in het recht en de bezitting van het eeuwige leven, omdat zij door het vlees is krachteloos geworden, Rom. 8:3.

Nochtans blijft dat verbond in zijn volle kracht, en verbindt het gehele menselijke geslacht (in zoverre het niet is overgebracht in het verbond der genade) en tot gehoorzaamheid en tot straf, gelijk ook de belofte blijft onder voorwaarde van gehoorzaamheid, doet dat en gij zult leven. Of wel de mens de belofte niet kan bekomen, omdat hij de voorwaarde niet vervult, zo houdt nochtans dat verbond in zichzelf de belofte.

Dit blijkt.

1. 't Is waar, dat God door zijn natuur het schepsel tot gehoorzaamheid verbindt, en dat het schepsel door zijn eigen natuur ook verbonden is, al was er geen verbond; maar God heeft de mens in het verbond geschapen, en de kennis en goedkeuring

daarvan in zijn natuur ingedrukt, zodat hij nooit zonder dat verbond geweest is van het eerste ogenblik van zijn aanzijn af; daarom blijft de menselijke natuur in die oorspronkelijke verbintenis van het verbond.

2. De verbonden onder de mensen blijven, ook na de eerste overtreding. De geleerde koningen en machten zullen niet alleen de eerste overtreding van de anderen, met welke een verband was opgericht, ophalen: maar ook tonen hoe menigmaal dat opgerichte verbond is overtreden. Een vrouw, overspel bedreven hebbende, blijft in het verbond met haar man, en wordt van hetzelfde niet ontslagen; maar zo menigmaal zij na de eerste daad zich vermengt met een ander, zo menigmaal, doet ze overspel en breekt telkens het verbond. Waaruit klaar blijkt, dat overtreding van een verbond de overtreder van het verbond niet ontslaat. Zo blijft dan het verbond der werken ook na de overtreding.
3. De natuur van alle mensen, en de Schrift leert, dat de wet, de belofte, de bedreigingen, en de toestemming blijft; zo blijft dan ook het verbond der werken. Ieder mens weet dat er een God is, en hij kent de wet in zijn hart ingeschreven. Hij keurt die wet, dat ze goed is, en dat hij verplicht is die te gehoorzamen. Hij erkent beloning, indien hij gehoorzaamt; hij erkent straf, indien hij overtreedt, gelijk te zien is, Rom. 2:14, 15 en Rom. 1:32. Daar nu zo'n veromstandigde wet is, daar is en blijft een verbond. Dus blijft de zondaar onder dat verbond, omdat Hij is een schuldenaar de gehele wet te doen, Gal. 5:3. En de wet heerst over de mens, zo lange tijd als hij leeft, Rom. 7:1. En zo dikwijls, als hij tegen de wet zondigt, zo dikwijls overtreedt hij dat verbond.

Totdat hij in het verbond der genade overgaat.

XI. Maar als hij met toestemming van God uit dat verbond der werken uitgaat, en overgaat in het verbond der genade, zo is hij niet meer onder dat verbond, volgens Rom. 6:14, Gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade. *Want als de eerste man gestorven is, zo is de vrouw vrijgemaakt van de wet des mans*, Rom. 7:2. De wet is hun niet meer een voorwaarde van het verbond der werken, maar een liefelijke regel van het leven. En zondigende, zo verbreken zij het verbond der werken niet, want zij zijn er niet meer onder; maar zij zondigen tegen de liefelijke regel, die hun in het verbond der genade gegeven was, en ook dat wedergeboren gedeelte doet de zonde niet, maar het vlees dat in hen is. En of de zonden in haar natuur straf verdienen, zo komen die toch niet op hen, omdat de Borg die op Zich overgenomen, en nu de schuld voldaan heeft.

Indien men mocht denken, *omdat met de eerste zonde de beloften uit zijn, en de straf daar is, zo kan het verbond der werken daarna geen plaats hebben.*

Dient tot antwoord:

- (a) het verbond heeft in zich, en blijft in zich behouden, én beloften, én bedreigingen, en zo blijft ook het verbond, zo de beloften en bedreigingen het verbond eigenlijk al maakten.
- (b) Noch beloften, noch bedreigingen maken de natuur van het verbond, maar de onderlinge verbintenis, en die blijvende, gelijk ze blijft, zo blijft ook het verbond.
- (c) En ook zijn er trappen van beloning en van straf; dus kan ook, die bedenking al toegestaan zijnde, het verbond blijven.
- (d) En de mens blijft verbonden God te beminnen. God te geloven, God te stellen tot zijn hoogste goed, en God te zoeken door de weg van gehoorzaamheid. Dit zal niemand durven loochenen die een Christen genoemd wil zijn; zo blijft dan ook het verbond, 't welk hem daartoe verplicht.

Hieruit volgt: missen van het Beeld.

XII. Het verbond door Adam en Eva verbroken zijnde, zo volgen daarop allerlei zondige en smartelijke ellenden.

1. Terstond was hij ontbloot van het beeld Gods, 't welk in de wedergeboorte wederom begint hersteld te worden, Kol. 3:10 Eféze 4:24. Waaruit blijkt dat het verloren was, en het openbaarde zich terstond door de schaamte.
2. Schaamte. Door de schaamte over hun lichamelijke naaktheid durfden zij zo naakt voor de tegenwoordigheid Gods niet komen, Gen. 3:7, 10. En ook schaamden ze zich voor zichzelf en voor elkaar; niet dat dit onreine hartstochten in deze gehuwden te kennen geeft, maar het geweten toonde hen dat de leden te schandelijk waren gezien te worden; daarom trachtten zij die te bedekken, en vonden daartoe geen gereder en bekwamer middelen dan bladeren van vijgenbomen, die waarschijnlijk niet zo klein waren als bij ons en in Spanje, maar zo lang, dat ze een man van de kin tot aan de knieën hingen, gelijk ze nog heden zo lang in Cycloon groeien. Deze hechtten ze aan elkaar, zo zij best konden, en hingen ze zich om.
3. Hierbij kwam een schrik in 't geweten. De Heere openbaarde Zich door de wind des daags, welke zich in veel landen, bijzonder in de hete, verheft omtrent het opgaan van de zon, om de hitte te matigen. 't Zij dat de Heere Zich omtrent die tijd zonderling aan Adam placht te openbaren, en dat Adam dat nu al door ondervinding wist; 't zij dat er iets buitengewoons bijkwam, waaraan Adam de komst des Heeren merkte. Immers, Adam en Eva hebbende nu geweten van begane zonde, zo vreesden ze ook de straf van de zonde; en de tegenwoordigheid Gods, die hen tevoren zo verblijdde, die joeg hun nu vrees aan, zodat ze vloden en zich verborgen onder de dichtste bomen, Gen. 3:8.
4. Hierbij openbaarde zich een zondige eigenliefde door zich te verontschuldigen, en liefdeloosheid tot zijn vrouw Eva, met haar te beschuldigen, Gen. 3:12. Waarop Job ziet: Job 31:33 *Zo ik, gelijk Adam, mijn overtredingen bedekt heb, door eigenliefde mijn misdaad verbergende!* En Eva verschoonde zich daarmee, dat ze alleen bedrogen was, en schoof de schuld op de slang.
5. Hierop volgde het vonnis:
 - (a) over de slang, die misbruikt was. *Vervloekt zijt gij boven al het vee*, enz. Gen. 3:14.
 - (b) En over de satan, die de oorzaak van verleiding was: *Het zaad van de vrouw zal u de kop vermorzelen* Gen. 3:15. 't Welk ook door Christus is volbracht, Hebr. 2:14.
6. Nadat de Heere het verbond der genade Adam en Eva aangekondigd had door het zaad, niet des mans, maar van de vrouw, (v. 15) 't welk is Christus, die komen zou om het werk van de duivel te verbreken, 1 Joh. 3:8, deze is de vrucht des buiks van Maria, Lukas 1:42, en is geworden uit een vrouw, Gal. 4:4, zo wilde de Heere dat de mens altijd gevoelig zou zijn over de zonde, en kondigt hem aan de kastijdende ellende, die op hem blijven zouden, welke in de onbekeerd stervenden straffen zijn.
 - (a) De bijzondere plagen, die op het vrouwelijk geslacht bijzonder zouden komen, zijn: *Ik zal zeer vermenigvuldigen uw smart, namelijk, uwer dracht; met smart zult gij kinderen baren; en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben*, Gen. 3:16.
 - (b) De bijzondere straffen, die God op het mannelijk geslacht legde, zijn: (vs. 17-19) Het aardrijk zij om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten

al de dagen uws levens. Ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten. In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten.

- (c) De gewone straf, die zo man als vrouw onderworpen zouden zijn, is de dood: (vs. 19) *Gij zijt stof, en gij zult tot stof weer keren.*

XIII. Men mocht denken: *Hier staat niet één woord van de eeuwige verdoemenis, zo schijnt het dat die noch gedreigd, noch verdiend was.*

Ik antwoord:

1. Dat de eeuwige verdoemenis op de zonde gedreigd was, hebben wij boven getoond. En dat ze door alle zonden verdiend is, en op de onbekeerd stervende komt, zullen wij beneden tonen.
2. Dat hier de eeuwige verdoemenis niet gemeld wordt, is omdat het verbond der genade door het zaad van de vrouw, 't welk is Christus, aan Adam en Eva aangekondigd was, (v. 15) eer de smarten aan hen aangezegd werden, (vs. 16-19); zodat zij alreeds van de verdoemenis ontheven waren, en die smarten hun opgelegd werden als kastijdingen. Ik spreek ten opzichte van Adam en Eva.

Zegt men: 't Blijkt niet dat Adam en Eva door Christus zijn zalig geworden, ja 't tegendeel schijnt in Hebr. 11:4, alwaar Abel als de eerste gelovige voorgesteld wordt; gelijk hij ook, Matth. 23:35 als de eerste rechtvaardige voorgesteld wordt.

Ik antwoord:

1. Abel wordt op gemelde teksten wel genoemd, maar niet de eerste rechtvaardige, noch de eerste gelovige; zodat het Adam niet uitsluit, also weinig als wanneer Abraham de vader van de gelovigen genoemd wordende, daardoor alle vorige gelovigen uitgesloten worden.
2. Abel wordt in gemelde teksten genoemd, omdat hij eerst in tegenstelling met godlozen komt, én ten opzichte van zijn beter offeren dan Kaïn, én omdat hij de eerste martelaar was.
3. Dat Adam in het beloofde zaad geloofde, blijkt:
 - (a) uit kracht van het opgerichte verbond, dat zonder bondgenoot niet bestaan kan, en zo Adam geen bondgenoot was, zo was het verbond geweest zonder bondgenoot tot op Abel, en tot op Seth, die honderd en dertig jaren na Adams schepping is geboren. Toen God met Abraham het verbond oprichtte, toen was hij er zelf in begrepen. En zou God het verbond der genade oprichten onder de benaming van het zaad van de vrouw, dat de slang de kop vermorzelen zou, en zouden Adam en Eva daar niet ingetrokken zijn geworden, en het verbond zoveel jaren krachteloos blijven zonder bondgenoot? Zou God het Adam en Eva aankondigen, en zou Hij hen daar niet inbrengen?
 - (b) 't Blijkt ook uit de vijandschap tussen de mens en de slang; want daar vijandschap is met de duivel, is vrede met God.
 - (c) Eva had terstond het oog op deze belofte als ze Kaïn gebaard had, zeggende: *Ik heb een man van de Heere verkregen.*
 - (d) Doet hierbij de Godzalige opvoeding en getrouwe onderwijzing van zijn kinderen, waardoor Abel het geloof bekomen had.

Kleding na de val.

XIV. Het verbond der genade met Adam en Eva opgericht zijnde, en allerlei wederwaardigheden in dit leven, en de tijdelijke dood hun tot kastijding opgelegd zijnde, zo bekleedde de Heere hen met bekwamer kleren dan die van vijgenbladeren, namelijk met rokken van vellen. Vóór de val doodde Adam geen beesten; want niet

het vlees, maar het zaadzaaiende kruid, zaadzaaiende boomvrucht, was hem tot spijs gegeven. Vanwaar deze vellen waren, kan ik niet zeggen; dat ze van de geofferde beesten zouden zijn, staat er niet, daar steekt ook geen nuttigheid in dat te weten. Immers God maakte hen rokken van vellen, en trok ze hen aan om hen te bedekken en te verwarmen, doch met een scherpe bestraffing over de verbreking van het verbond der werken en de be-oging in het overtreden, zeggende: *Ziet de mens is geworden als onzer een, kennende het goed en het kwaad!* Gen. 3:22.

Wegzending uit het paradijs en wering van de Boom des levens.

XV. Omdat het verbond der werken verbroken en krachteloos was geworden, om door hetzelfde de zaligheid te verkrijgen, en omdat het verbond der genade in deszelfs plaats opgericht was voor de gelovigen, zo wilde God niet dat hij naar het verbond der werken, of zijn sacrament, de boom des levens, hunkeren zou, alzo het nu krachteloos was; maar de Heere wilde dat ze daarvan afzien zouden, en al hun hoop en troost stellen op het beloofde zaad van de vrouw. *Daarom verzond hem de Heere God uit de hof van Eden. En Hij dreef de mens uit; en stelde cherubim tegen het oosten van de hof van Eden, en een vlammig lemmer eens zwaards, dat zich omkeerde om te bewaren de weg van de boom des levens. Opdat hij zijn hand niet zou uitsteken en nemen ook van de boom des levens, en eten, en leven in eeuwigheid.* Gen. 3:23, 24.

Dat in die boom des levens geen kracht was om het leven tot in eeuwigheid te bewaren, hebben wij boven getoond. En ook was hij als een sacrament van het verbond der werken niet meer nuttig, omdat de belofte niet kon bekomen worden door het verbroken verbond; *maar waarom wordt de weg tot die boom dan bewaard?*

Opdat Adam niet toetreden zou om te eten. 't Kon zijn dat de duivel Eva een verkeerde indruk gegeven had van die boom des levens, of dat hij de mens daarna wijs maken mocht dat, zo hij van de boom des levens kwam te eten, hij dan niet sterven zou; opdat hij de mens wederom van het verbond der genade aftrok, en wederom tot het verbond der werken bracht, om daardoor de zaligheid te zoeken; of dat hij uit zichzelf daar genegenheid toe kreeg door zo'n verkeerd oogmerk en inbeelding. Hiervoor wilde God hem bewaren, en verbood hem niet alleen van die boom te eten, maar verhinderde hem, dat hij er zelfs niet bij komen kon. Dus is het verbond der werken verbroken; 't zou de kinderen van God voordelig zijn daarvan af te zien; want men hunkert nog al naar het verbond der werken, 't welk men toont, én met zijn ongelovigheid als men in zonden valt, alsof alle beloften daardoor te niet waren gemaakt, en met nog als iets in zichzelf te willen hebben, eer men tot Christus komt, én met stilletjes te rusten op zijn eigen werk, en beter moed te hebben als men het redelijk wel maakt. Daar men nu alle rust en troost moet stellen op Christus in het verbond der genade, en uit Hem de heiligheid zoeken als een beginsel van de zaligheid.

Hoofdstuk 14

Van de zonde, zo erf- als dadelijke

Adam, 't verbond verbroken hebbende, is niet alleen zelf zondig geworden, maar ook al zijn nakomelingen met hem. Door de zonde verstaan wij hier niet de straf van de zonde, ook niet de offerande voor de zonde, al dragen die ook wel de naam van zonde, maar het zijn en doen tegen het welbehagen Gods; dat in de Schrift genoemd wordt: *afval, afwijking, boosheid, ongehoorzaamheid, ongerechtigheid, overtreding, trouweloosheid, weerspannigheid*, enz. Een iedere bijzondere zonde heeft haar bijzondere naam.

II. Zonde is niet iets wezenlijks of zelfstandigs; want alle wezen is van God geschapen, en als zodanig goed. Ook is de zelfstandigheid des mensen door de zonde niet veranderd in wezen; maar de zonde heeft de hoedanigheden van de faculteiten of mogendheden van de ziel besmet en bedorven, ten opzichte van de zedelijkheid.

Ook bestaat de vorm of eigenlijke natuur van de zonde niet in de vrijwilligheid en dadelijke toestemming van de wil, zodat het geen zonde zou zijn, als de dadelijke toestemming van de wil daar niet bij was, 't welk bedacht wordt om de erfzonde te ontkennen. Want:

- (a) Lot beging bloedschande, en Paulus lasterde de Christus, en vervolgde de gemeenten; maar beiden hadden ze geen toestemming van hun wil om bloedschande en godslastering te bedrijven, omdat zij het onwetende deden.
- (b) En ook de begeerlijkheid in het tiende gebod verboden, welke zonde is, Rom. 7:7 in al eerder in de ziel, dan de toestemming van de wil daar is.
- (c) Ja alle zonden, die in onwetendheid gedaan worden, die veel zijn, Psalm 19:13; Lukas 12:48 geschieden zonder toestemming van de wil; want de wil in zijn toestemming volgt het toepassend oordeel. Doch als men de vrijwillige toestemming neemt in haar oorsprong, zo is des mensen natuur en wil niet tegen de zonde, maar heeft een gewillige gestalte tot deze; ook van zijn eerste begin af, als hij nog geen zonde kent, noch dadelijk wil. Ook is de schuld, dat is de verbintenis tot de straf, de vorm of de natuur van de zonde niet; want die is een gevolg van de zonde, en kan weggenomen worden, blijvende de zonde, gelijk geschiedt door de voldoening van Christus voor de zonden van de gelovigen.

De zonde bestaat ook niet alleen in de daden, maar ook in de hebbelijkheid, in de wangestalte, niet hebbende de hoedanigheden, die daar moesten zijn, en hebbende zodanig een gestalte, die daar niet moest zijn.

Bestaat in onwettigheid.

III. Maar de vorm en eigenlijke natuur bestaat in *A-nomia*, in de *onwettigheid*, ongeregeldheid, ongerechtigheid, 1 Joh. 3:4. *De zonde is de ongerechtigheid.* 't Zij dat de mens in zijn natuur of daden van de wet verschilt. Te deze opzichte wordt de zonde onderscheiden in erfzonde en dadelijke zonde. Erfzonde wordt ze genoemd, omdat ze van Adam op zijn nakomelingen, die door zijn natuurlijke generatie uit hem voortkomen, als door overerven komt, zodat Christus uitgenomen is, die wel uit Adam, maar niet door de natuurlijke generatie is voortgekomen. Deze erfzonde wordt ook genoemd de oorspronkelijke zonde, omdat ze van Adam haar oorsprong heeft, en

in de mens is van zijn eerste begin en oorsprong. De andere noemt men dadelijke zonde, omdat ze met de daad, 't zij met gedachten, woorden of werken geschiedt.

Erfzonde.

IV. Erfzonde bestaat in:

- a. *een toegerekende schuld,*
- b. *en in inklevende verdorvenheid.*

a. Door *de toegerekende schuld* verstaan wij niet, dat de mens, om de inklevende verdorvenheid, waardig is met Adam in één staat gerekend te worden, alsof hij zelf dadelijk diezelfde daad, die Adam gedaan heeft, begaan had; want dat is geen toerekening van eens anders misdaad, maar van zijn eigen zonde; alleen een vergelijking van verscheidene zonden in verscheidene personen, en een vergelijking van verscheidene zonden, ten opzichte van schuld en straf; en dan kan onze zondigheid zowel vergeleken worden bij zonde van andere mensen, als van Adam. Maar wij verstaan daardoor toerekening van de eerste verbondsbreuk zelf, die Adam gedaan heeft. Die te ontkennen, of zo te verdraaien, legt het fundament, om ook de inklevende zonde uit Adam, en alzo alle erfzonde, te ontkennen, en meteen ook de toerekening van de gerechtigheid van Christus te loochenen.

Toerekening geschiedt om eigen personele misdaad, waardoor hij, die de zonde persoonlijk doet, zich door die daad rechtvaardig brengt onder verdiende en met de daad overeenkomende straf; of zij geschiedt om de misdaad van een andere persoon, met welke men gemeenschap heeft, en door de gemeenschap mede deel heeft aan dezelfde zonde. De zonde van iemand, met welke men geheel geen gemeenschap heeft, kan rechtvaardig ook niet toegerekend worden.

Is niet zozeer omdat Adam het hoofd van het menselijk geslacht was.

V. De gemeenschap met een ander is drieërlei.

- (a) Natuurlijk, hoedanig is tussen een vader en zijn kinderen
- (b) Burgerlijk, hoedanig is tussen een overheid en de onderdanen.
- (c) Vrijwillig, hoedanig is in de contracten en onderlinge verbintenissen tussen schuldeheer, schuldenaar en borg.

De laatste gemeenschap heeft hier geen plaats.

De tweede, zijnde de *burgerlijke*, enkel en alleszins op zichzelf aangemerkt, kan hier ook niet gesteld worden. 't Is wel waar, dat Adam door Gods verordening, ook zonder dat de nakomelingen hem daartoe behoefden te stellen, het hoofd van het menselijk geslacht was; maar te zeggen, dat hij enkel en alleen aangemerkt als het hoofd van het menselijke geslacht, en als zodanig zondigende, al zijn nakomelingen onder de eeuwige verdoemenis gebracht zou hebben, heeft zijn moeilijkheid, omdat Adam ook na de val het hoofd van het menselijk geslacht bleef, zowel als hij tevoren was, en dienvolgens moesten dan om dezelfde reden ook alle zonden, die Adam na de val gedaan heeft, zijn nakomelingen worden toegerekend, zowel als de eerste bondsbreuk, 't welk ontkend wordt, omdat de apostel spreekt van één misdaad, Rom. 5:18.

Dus blijft dan de eerste gemeenschap, zijnde de *natuurlijke*, alleen over. Deze enkel en alleen op zichzelf aangemerkt, kan hier ook niet gesteld worden. 't Is waar, alle mensen zijn uit Adam, als de stam van het menselijke geslacht voortgekomen, en hebben dezelfde, de eigenste natuur met Adam; maar te zeggen, dat Adams zonde ons enkel daarom zou toegerekend worden, omdat wij dezelfde natuur met Adam hebben, heeft dezelfde moeilijkheid, omdat Adam zowel na als voor de val vader is van alle mensen, en zij allen dezelfde natuur met hem hebben,

en daarom moesten om dezelfde reden al Adams zonden, die hij na de val gedaan heeft, alle mensen zowel raken als de eerste bondsbreuk, tegen Rom. 5:18. En waarom zouden dan ook al de zonden van onze volgende voorouders op ons niet komen, omdat wij ook in hun lendenen waren, en zij onze voorouders zowel zijn als Adam? Doch daar geldt: *De zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders*, Ezech. 18:20.

Maar omdat het menselijke geslacht in het verbond der werken was.

VI. Maar de gemeenschap met Adam bestaat daarin, dat de menselijke natuur het menselijk geslacht, bestaande toen alleen in Adam, in het verbond der werken geschapen is; Adam was niet eerst geschapen, en kwam niet enige tijd daarna in een verbond der werken, maar hij is er in geschapen; hij is van het eerste ogenblik van zijn aanzijn daarin geweest, en met dat hij een gedachte formeerde, kende hij God, en het verbond, en kon niet anders dan dat goedkeuren; dus is de gehele menselijke natuur, en 't geslacht in Adam in dat verbond geschapen, gelijk nu nog alle mensen in datzelfde verbond der werken geboren worden, waarvan wij boven gesproken hebben. Adam nu het verbond verbrekende, zo verbreekt dat de gehele menselijke natuur, het gehele menselijk geslacht, En daarom is het rechtvaardig dat die natuur, dat geslacht, ook kome onder de schuld, en dat ieder mens, iedere persoon, zo snel hij dezelve natuur heeft, toegerekend wordt de bondsbreuk, en de verdoemenis waardig wordt geacht. Hieruit is klaar, dat alleen de bondsbreuk van Adam, en niet de volgende zonden van hem zijn nakomelingen worden toegerekend, niet slechts ze omdat dezelfde natuur hebben, maar omdat zij in Adam in het verbond der werken geschapen waren, en het in hem verbroken hebben.

Vraag: *Of de daad van Adam, de eerste bondsbreuk, het gehele menselijke geslacht, en zo ieder mens natuurlijk uit hem voortgekomen, toegerekend wordt als schuldig aan de bondsbreuk?*

Socinianen en Mennisten ontkennen het, en zeggen dat Adams zonde hem alleen schaadde, maar dat ze zijn nakomelingen niet raakt; de Remonstranten hellen mede daarheen. Wij stellen het zeker en vast.

VII. Dat nu de bondsbreuk aan alle mensen rechtvaardig toegerekend wordt, blijkt aldus:

1. Uit Rom. 5:12, 15-18. Hierin liggen verscheiden bewijsredenen.

A. Vers 12, *Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood; en alzo de dood tot alle mensen doorgegaan is, in welke allen gezondigd hebben.*

- (1) Daar staat niet zijn zondig, maar *hebben gezondigd*, 't welk geen hebbelijkheid, maar een daad betekent, zodat men het op de verdorvenheid van de natuur niet kan toepassen, en dat de mens door middel van die verdorvenheid schuldig zou worden aan dezelfde straf. Gelijk hier een daad gemeld wordt, zo wordt ook van die ene daad, misdaad, in 't vervolg gesproken.
- (2) Hier staat klaar, dat de zonde is de oorzaak van de dood, ook van de lichamelijke, zodat die niet is een gevolg van de natuur en op de mens gekomen zou zijn, al was er niet gezondigd. Zie boven, hoofdstuk 10, par. 33. \
- (3) Hieruit blijkt dan, dat de kleine kinderkens ook voor hun geboorte zonde moeten hebben, omdat zij sterven. Nu, dadelijke zonde hebben zij niet, vs. 14. Zo hebben

ze dan zonde, die hen wordt toegerekend, en geen andere wordt hen toegerekend, dan Adams bondsbreuk.

- (4) Alle mensen hebben gezondigd in hem; Grieks: *ef w ef hooi*. Die woordjes hebben wel veel betekenissen naar de verscheidenheid der zaken en wijze, op welke zij toegepast worden, maar in zodanig een samenstelling van de zaken als hier, betekenen zij in hem. Bv. Matth. 13:14, *ep autoiv ep autois*, *in hen* wordt de profetie vervuld. Markus 2:4, *ef w ef hooi*, daar de geraakte *op* of *in* lag. Hand. 2:38, *epi tw onomati epi tooi onomati* in de naam van Jezus Christus. Hebr. 9:10, *epi brwmasi epi broomasi*, *in* spijzen; vs. 17, *epi nekroiv epi nekrois*, een testament is vast *in* de doden. Zo ook hier, *hebben gezondigd in hem*. Alle mensen waren in Adam in het Verbond, en daarom, hij zondigende, zo zondigden ze allen in hem te die opzichte, als ze in hem waren.

Men mocht denken, of die woorden *ef w ef hooi* niet konden overgezet worden *daarom*, of *omdat*, gelijk ze wel in andere teksten overgezet worden.

Ik antwoord, hier is een voorafgaand substantief, mens in 't manlijk geslacht, het betreffelijke *w* ziet daarop, daarom moet het niet in 't onzijdig genoemd worden, in dat, omdat, daarom maar in 't manlijk *in hem*, een mens.

't Blijkt ook daaruit, dat die woorden: *in welke allen gezondigd hebben*, een reden zijn van Paulus' stelling; dat door Adams zonde de dood tot alle mensen is doorgegaan. Nu is het geen reden dat de dood door Adams zonde op alle mensen gekomen is, omdat alle mensen persoonlijk gezondigd hebben, dat zou maar bewijzen dat ieder moest sterven, omdat hij gezondigd heeft, 't welk de stelling van de apostel niet is. Maar de apostel stelt, dat alle mensen door Adams zonde sterven; nu, sterven ze door Adams zonde, zo moet er gemeenschap zijn aan Adams zonde, zowel als aan zijn straf, en dat ze gemeenschap hebben aan zijn zonde stelt hij in deze worden, in welke zij allen gezondigd hebben. Eerst stelt de apostel de gemeenschap aan Adams straf, en daar geeft hij reden van, omdat er is gemeenschap aan zijn zonde. Zij sterven in Adam, zo hebben ze dan *in hem* gezondigd. Nu, zij hebben niet persoonlijk in Adam gezondigd, dus is er een toerekening van de zonde van Adam door de verbondsgemeenschap in hem.

B. De toerekening van Adams bondsbreuk blijkt ook uit vs. 15. *Indien door de misdaad van één velen gestorven zijn* vs. 16, *De schuld is uit één misdaad tot verdoemenis*, vs. 17, *Indien door de misdaad van één de dood geheerst heeft door die een*, vs. 18, *Gelijk door één misdaad* (de schuld gekomen is) *over alle mensen tot verdoemenis*. 't Is klaar, dat hier gesproken van een enige zonde, en dat van een daad, niet hebbelijkheid, en dat van een enige mens, en dat door die éne zonde van die éne mens Adam de schuld en verdoemenis op alle mensen gekomen is. Dit behoeft geen verder betoog: 't zijn de eigen woorden van de tekst.

Hoe geschiedt dit nu?

Niet door

- (a) navolging; want niemand heeft Adam zien zondigen, en de kleine kinderen hebben immers niet gezondigd in de gelijkheid van de overtreding van Adam, vs. 14. En zij zijn ook mensen. En de navolging maakt niemand schuldig aan die persoonlijke zonde desgenen, die hij navolgt, maar aan zijn eigen persoonlijke zonde, die hij in navolging doet.
- (b) Ook niet door middel van de verdorvenheid van de natuur, die men uit Adam ontvangt om dezelfde reden; want die brengt geen schuld aan van de zonde, die hij begaan heeft, uit welke men de verdorvenheid trekt, maar brengt schuld aan door zijn eigen personele verdorvenheid.

- (c) Ook niet door dadelijk en personeel bedrijf en samenspanning met Adam; want zij waren er nog niet, en ook dan was het niet één misdaad van één, maar misdaden van velen.
- (d) Maar de schuld tot verdoemenis uit de éne misdaad van de éne Adam komt op allen door toerekening, omdat zij in Adam in het verbond geschapen waren.

C. 't Is buiten alle tegenspreken, klaar, dat de apostel in dit hoofdstuk een gedurige tegenstelling maakt tussen Adam en Christus. Adam als de oorzaak van schuld en straf over allen die in hem zijn; Christus als de oorzaak van verlossing en zaligheid voor allen die in Hem zijn. Nu, de rechtvaardigmaking door Christus geschiedt door toerekening, gelijk op zijn plaats zal getoond worden, zo dan ook door de kracht van tegenstelling komt de schuld tot verdoemenis op alle mensen door toerekening van Adams bondsbreuk.

VIII. **2. De toerekening van de schuld** blijkt ook uit 1 Kor. 15:22, *Gelijk ze allen in Adam sterven*

Hier staat niet blotelijk, dat alle mensen sterven. Ook niet dat ze sterven in hun vaders en grootvaders, maar dat ze allen *in Adam* sterven. Sterven in iemand, is de schuld van de dood en van de verdoemenis in iemand te hebben, en uit iemand te trekken. Indien alle mensen sterven, zo hebben ze ook allen gezondigd; *want de bezoldiging van de zonde is de dood*, Rom. 6:23. Verder dan, indien alle mensen in Adam sterven, zo hebben ze ook in hem gezondigd; zo gestraft, zo gezondigd. Indien alle mensen rechtvaardig onderworpen zijn de gedreigde straffen: ten dage als gij daarvan eet. zult gij de dood sterven, zo zijn ze ook in waarheid schuldig aan dezelfde zonde, op welke de straf gedreigd was. Nu, 't is openbaar, dat alle mensen de gedreigde straf onderworpen zijn, en niet alleen sterven, maar ook al die opgelegde ellenden om de bondsbreuk. Gen. 3 vermeld, dragen; zo zijn ze dan ook schuldig aan die zonde. Nu, persoonlijk hebben ze met Adam die zonde niet bedreven, en door navolging, of door verdorvenheid door iemand te hebben, kan men niet gezegd worden in iemand te zondigen, en in iemand te sterven; zo blijft het dan vast, dat alle mensen in Adam stervende, in hem door toerekening gezondigd hebben.

3. Zo niet, dan moesten alle mensen volmaakt geboren worden.

IX. Indien alle mensen niet schuldig waren aan Adams bondsbreuk, en alzo hun de zonde niet rechtvaardig toegerekend werd, zo moest ieder mens zo volmaakt ter wereld komen als Adam was, dat is, begaafd met het beeld Gods; omdat de ziel onmiddellijk door God geschapen wordt, en God een redelijk schepsel dat onschuldig is, schept overeenkomstig zijn heilige natuur. Wat hadden de volgende mensen dan met Adam te doen, ieder was op zichzelf, en alle mensen in die volmaaktheid staande als Adam, zo kon ieder mens in die volmaaktheid blijven, en wat reden, dat dan niet velen in die volmaaktheid blijven zouden? Hoe komt het dan, dat alle mensen, niet één uitgenomen, in dezelfde zondige staat zijn?

Uit Adam konden ze geen verdorvenheid trekken indien, ze in hem niet gezondigd hadden; want hoe zouden ze de verdorvenheid van hem krijgen? Niet door het lichaam; want dat is in zijn natuur maar als lichaam aangemerkt, geen subject van zonde, anders had de Heere Jezus niet heilig uit het zaad van de vrouw geformeerd kunnen worden. Niet door de ziel; want die wordt door God geschapen, en zo daar geen schuld was, zo zouden ze heilig, met het beeld Gods versierd ter wereld komen.

Van waar, zeg ik, is dan de zonde? Maar omdat de mens in zijn natuur bedorven is, en in een zondige gestalte ter wereld komt, zo is het zeker, dat hij schuldig is aan de bondsbreuk in Adam.

4. Straffen komen wel op kinderen.

X. Doe hierbij, dat de zonden van de naaste vaders wel op de kinderen komen, en zij om hunner vaders zonden wel gestraft worden. Zie dit: Ex. 20:5. *Die de misdaad van de vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid.* Matth. 23:35. *Opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed van de rechtvaardige Abel af, enz.*

Hiertoe dienen ook de voorbeelden van Achan, Jozua 7:24, 25; Jerobeam, 1 Kon. 14:9, 10; Achab, 1 Kon. 21:21; Manasse, 2 Kon. 24:3. Hiertoe dient ook door een bewijs van het tegendeel, dat Levi tienden gaf, nog zijnde in de lendenen van Abraham. 't Is waar, dat de kinderen zelf zondig waren, en daarom aller straffen waardig, maar hier wordt gezegd dat zij gestraft werden, namelijk, met tijdelijke straffen, om de zonden van hun voorvaders. Veel meer heeft dit dan plaats in de mensen, welke alle in Adams lendenen zijnde, in het verbond der werken in hem waren.

Tegenwerping 1.

XI. God wil niet dat de rechters op aarde de zoon zullen straffen om de misdaad des vaders, en Hij verklaart dat Hij het zelf ook niet doet. Zie: Deut. 24:16. *De vaders zullen niet gedood worden voor de kinderen, en de kinderen zullen niet gedood worden voor de vaders; een ieder zal om zijn zonde gedood worden.* Ezech. 18:20. *De ziel, die zondigt, die zal sterven; de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders, en de vader zal niet dragen de ongerechtigheid des zoons.* Dus kan de zonde van Adam zijn nakomelingen niet worden toegerekend.

Antwoord.

1. Deut. 24:16 is een wet, die God aan mensen geeft: vandaar is geen gevolg tot het recht van God. De tekst spreekt van misdaden tegen de wet, en niet van verbondsbreuk; van het een is ook geen gevolg tot het andere. De tekst spreekt van zonden van een bijzondere persoon; maar Adam was het hoofd van het Verbond, in hem met het gehele menselijke geslacht opgericht. Gelijk dit de zonde is van het gehele menselijke geslacht, want buiten hen beiden waren er geen meer mensen, en hij bevatte het gehele geslacht in zich, zo draagt ook dat zelfde geslacht, de straf van zijn eigen zonde.
2. Ezech. 18:20 spreekt ook van bijzondere zonden van bijzondere personen, daarom is ze niet op Adam en zijn nakomelingen toe te passen, als staande in hem in het Verbond. De tekst spreekt van volwassen kinderen, als ze de voetstappen van hun ouders niet navolgden; God overtuigt hen, dat zij dat immers deden, en daarom om hun eigen zonden gestraft werden met dezelfde soort van straf. 't Is onweersprekelijk, dat God kinderen straft om de zonden van de ouders, gelijk te zien is in de zondvloed, in de omkering van Sodom en Gomorra, in de kinderen van Eli. En God zegt uitdrukkelijk van Zichzelf: *Die de misdaad van de vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid,* Exod. 20:5

XII. Dus hebben wij gezien de erfzonde ten opzichte van de toegerekende schuld.

b. Nu gaan wij voort tot *de inklevende verdorvenheid.*

Inklevende verdorvenheid.

De inklevende verdorvenheid bestaat in het gemis van het beeld Gods, én in een zondige hebbelijkheid of wangestalte.

't Gemis van het beeld Gods.

De mens mist het beeld Gods, niet door een blote ontkenning, of niet hebbende oorspronkelijke gerechtigheid, maar door een beroving welke een vorige tegenovergestelde hebbelijkheid veronderstelt. Alle mensen in Adam gezondigd hebbende, zijn allen beroofd van het beeld Gods, zodat ieder mens geboren wordt ontbloot van alle geestelijk licht, liefde, waarheid, leven, heiligheid. Alle heerlijkheid en heiligheid is uit de mens weg. Zie dit:

Rom. 3:23. *Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.*

Rom. 7:18. *Dat in mijn vlees geen goed woont.*

Efêze 2:1 *Dood.... door de misdaden en de zonden.*

Efêze 4:18. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods.*

2. 't Blijkt ook daaruit, dat het beeld Gods door de wedergeboorte hersteld wordt; want, dat teruggegeven wordt, dat was verloren, dat gegeven wordt, dat had men tevoren niet. Zie: Kol. 3:10. *Omdat gij aangedaan hebt de nieuwe mens, die vernieuwd wordt tot kennis, naar het evenbeeld Desgenen, Die hem geschapen heeft.* Efêze 4:23, 24. *En dat gij zou vernieuwd worden in de geest uws gemoeds; en de nieuwe mens aandoen, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid.*

en zondige wangestalte.

XIII. De erfzonde bestaat niet alleen in het gemis van de oorspronkelijke gerechtigheid, maar ook in het hebben van een tegenovergestelde wangestalte. Gelijk een ziekte niet alleen bestaat in het gemis van een goede toestand en vrije omloop van het bloed, maar ook in een ongesteldheid van het karakter en beweging, zo ook hier in het geestelijke.

Te deze opzichte wordt de Erfzonde genoemd *oude mens*, Rom. 6:6. *Vlees*, Joh. 3:6. *Zonde*, Rom. 7:11. *Wet der zonde*, Rom. 7:23. *Begeerlijkheid*, Rom. 7:7 Gal. 5:17. *Onreinigheid*, Kol. 3:5. *Vuiligheid*, Jak. 1:21. *Besmetting*, 2 Kor. 7:1.

Deze erfzonde is in alle mensen, die natuurlijk uit Adam voortkomen; en dat van hun ontvangenis aan, niet één uitgenomen, ook niet Maria. En of wel de kinderen van God wedergeboren worden, zo worden ze niet volmaakt wedergeboren in dit leven, maar de verdorvenheid blijft nog veel in hen over.

XIV. *Vraag: Of alle mensen door de val van Adam in een wangestalte en verdorvenheid van de natuur van hun ontvangenis en geboorte aan zijn, en alzo zondig ter wereld komen?*

De Socinianen en Mennisten ontkennen het geheel, en als zij door de verdorvenheid, die zich in de kleine kinderkens openbaart, eer zij het door navolging van kwade voorbeelden konden leren, overtuigd worden, zo helpen zij zich daar af, met te zeggen: daar is zoiets, maar dat iets willen zij niet erkennen zonde te zijn. De Remonstranten bewimpelen de erfzonde en hellen naar ontkennen.

Wij zeggen volmondig op de vraag: *ja*.

Is in alle mensen van hun geboorte.

XIV. Dat alle mensen in de staat van wangestalte en verdorvenheid van de natuur van hun ontvangenis af zijn, blijkt:

1. **Uit klare Schriftuurteksten**, welke deze zaak op verscheidene wijzen tonen:

- (a) Psalm 51:7. *Ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* David spreekt hier niet van de zonde van zijn moeder, daar is geen blijk van. De grondtekst geeft daarvan geen meer schijn dan onze overzetting. David spreekt van zichzelf; *ik ben*. Hij vernedert zich voor God over zijn begane zonde, en om die zonde in haar natuur en grootheid te beschouwen, en om zich daarover te meer te vernederen, zo klimt hij op tot de oorsprong van die daad, en belijdt, dat het niet een voorbijgaande daad was, maar dat ze uit een boze gestalte van het hart kwam, en dat hij die boze gestalte al van zijn eerste ontvangenis af, en alzo van nature had; zodat uit die vuile gestalte niet anders dan vuiligheid kon opwellen, en dat hij daarom in natuur en daden walgelijk was. Hij nu was een mens gelijk andere mensen, en andere mensen dan hij, te samen uit één bloede voortgekomen, en daarom liggende in dezelfde wangestalte; zodat ieder mens dit van zich ook moet zeggen.
- (b) Doet hierbij zulke teksten, in welke getoond wordt, dat het onmogelijk is anders dan zondig ter wereld te komen. Job 14:4, *Wie zal een reine geven uit de onreine? Niet één.* Joh. 3:6. *Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees.* Adam was zondig, en daarom kon hij niet anders dan een zoon naar zijn beeld, en niet naar het beeld Gods voortbrengen, Gen. 5:3. Alle mensen zijn zondig, geen oorzaak kan iets edelers voortbrengen dan zij zelf is; daarom teelt een zondaar een zondaar. Matth. 7:18. *Een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen.*
- (c) Hiertoe dienen ook die teksten, welke verklaren dat de mens van zijn eerste jeugd af niet dan boos is in gedachten en bewegingen. Gen. 6:5. *Al het gedichtsel van de gedachten zijns harten is ten allen dage alleen boos.* Gen. 8:21. *Het gedichtsel van 's mensen hart is boos van zijn jeugd aan.* Zulke boze gedachten zijn een klaarblijkelijk teken dat de fontein boos is, Jak. 3:11.
- (d) Dit bevestigt ook de apostel, Efëze 2:5, *Wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de andere.* Ziet daar, alle mensen zijn kinderen des toorns, en dat van nature. Zo zijn ze dan geen kinderen des toorns alleen door hun zondige daden; maar de toorn ligt al eerder op hen en heeft tot een voorwerp en reden hun natuur zo ras zij die hebben, en omdat zij die natuur hebben, zo zijn zij kinderen des toorns. Nu, niemand is een voorwerp van Gods toorn dan om de zonde; zo is dan de mens van nature zondig, schuldig in Adam, en wanstaltig in zichzelf.

2. **Verdorvenheid openbaart zich in kinderkens.**

XVI. De ervaring leert, dat de mens van nature verdorven is. Men bespeurt in de kinderkens, vóór het gebruik van hun verstand, korzeligheid en toornigheid, omdat ze hun zin en wil niet hebben; zij vertonen ook wraakgierigheid, eer zij een taal verstaan, en eer men hun leren kan wat het is. Zij worden tevreden, als men op een ander kijft, of een ander slaat, ja zullen hun genoegen met lachen vertonen. Als men zegt, omdat men het niet ontkennen kan, ja daar is zoiets, zo zeg ik: *en dat iets is zonde*, Rom. 7:7, 8. Het zijn redelijke schepselen, en die is een wet gesteld, en die wet verbiedt toorn en wraakgierigheid. En daarbij, indien men een kind opvoedde, zonder dat het enig kwaad voorbeeld zag, ja al was het in een woestijn, en dat alleen bij een heilig mens, het zou vanzelf alle zonden bedrijven, gelijk de ervaring van sommige kinderen vertoont.

3. Kinderen sterven voor hun geboorte.

XVII. 't Is bekend dat ook de kinderen, en wel vóór hun geboorte, sterven. Nu, de dood is een straf van de zonde, gelijk blijkt Rom. 5:12, en boven getoond is, zo is 't dan zeker dat ze zondig zijn.

4. Hebben Christus van node.

't Blijkt ook daaruit dat de kinderen Christus van node hebben; want zonder Christus is er geen zaligheid. Nu, allen die een Verlosser van node hebben, zijn zondig, zo dan ook de kinderen, waarvan ook de besnijdenis een klaar blijk was; want die verzegelde de uittrekking des lichaams der zonde, Kol. 2:11. Ook toont de noodzakelijkheid van de wedergeboorte dit, want was de eerste geboorte wèl, zo was de tweede niet van node, en zij is van node, zal men zalig worden, Joh. 3:5.

Tegenwerping 1.

XVIII. Alle zonde moet met kennis en toestemming van de vrije wil geschieden. De erfzonde geschiedt niet met kennis en toestemming van de wil; zo is ze dan geen zonde.

Antwoord.

Ik antwoord, dat het niet waar is, dat alle zonde geschiedt met bewustheid en toestemming van de wil. 't Is niet alleen buiten de Schrift, maar ook tegen haar. 't Is wat anders tegen wil, wat anders zonder bewuste daad van de wil; ook is de eerste zonde met wil van de gehele natuur geschied.

Tegenwerping 2.

Er staat 1 Kor. 7:14, *Anders waren uw kinderen onrein, maar nu zijn zij heilig.* Zo zijn dan de kinderen zonder erfzonde.

Antwoord.

Die tekst verklaart alle kinderen uitdrukkelijk onrein, en zo erfzonde hebbende; maar zegt, dat de kinderen van de bondgenoten heilig zijn, niet met een heiligheid, die het beeld Gods is, maar door hun afzondering van andere kinderen, en inlijving in de Kerk en het verbond der genade, *zodat men ze als ware bondgenoten moet aanzien, totdat zij het tegendeel vertonen;* Ezech. 16:21, *Mijn kinderen.*

Tegenwerping 3.

De kinderen zijn onnozel, weten van hun rechter- noch linkerhand, Jona 4:11. Zijn onschuldig. Psalm 106:38. Hebben noch goed noch kwaad gedaan, Rom. 9:11. De blindgeborene was blind geboren, noch om zijn, noch om van zijn ouderen zonde, Joh. 9:3.

Antwoord.

Deze teksten spreken van zondige daden, niet van de zondigheid van de natuur, die zich al met de eerste ook begint te vertonen. De blindgeborene en zijn ouders waren niet zonder zonde, volmaakt heilig, dat wil de Heere Jezus niet zeggen, maar dat zij geen groter zondaren dan anderen waren, en dat hij daarom niet blind geboren was.

Hoe de verdorvenheid overerft.

XIX. Dus hebben wij gezien de erfzonde, zo ten opzichte van de toegerekende schuld, als inklevende verdorvenheid. Hiernevens is een vraag: *Hoe de erfzonde van Adam op de nakomelingen overgebracht wordt?* Hoe de schuld toegerekend wordt, hebben wij par. 6 en enige volgende getoond, zodat de vraag blijft over de verdorvenheid van de natuur hoe die overerft. Men mocht denken 't kan niet geschieden door het lichaam,

omdat dat geen eigenlijk onderwerp van de zonde is; en 't kan ook niet geschieden door de ziel, omdat die van God geschapen wordt en daarom goed is; 't kan niet zijn door lichaam en ziel te samen, en alzo door de generatie, omdat de ziel niet gegeneerd wordt, en omdat dat in geen van beide delen is, ook niet in 't geheel kan zijn, en daaruit voortkomen.

Ik antwoord:

1. Wat behoeven wij te weten hoe de zonde overgebracht wordt, omdat wij klaar uit de Schrift en ondervinding zien dat ze overerft? Een dwaas kan meer vragen dan veel wijzen kunnen beantwoorden. Zeg mij, hoe het lichaam met alle zijn deeltjes geformeerd wordt. Hoe de ziel is verenigd met het lichaam. Hoe door het geluid maken met de tong men een ander onlichamelijke zaken kan doen verstaan. Hoe komt eb en vloed telkens op zijn gezette tijd? Gij zult zeggen, ik weet het niet, en kan het hoe niet begrijpen. Wie is nu zo dwaas, dat hij, omdat hij het niet begrijpen kan, de gehele zaak zal loochenen, die hij voor zijn ogen ziet? Zo dan ook in de zake van de erfzonde.
2. Dit staat vast, dat God geen oorzaak van de zonde is of ook zijn kan. Dit is ook zeker, dat de zielen niet voortgeteeld worden, maar van God worden geschapen.
3. De duisterheid in deze zaak komt veel daar vandaan, dat men ziel en lichaam te veel in de generatie van elkaar scheidt; alsof God de ziel op zichzelf buiten het lichaam schiep en enige tijd buiten het lichaam deed bestaan, en haar daarna met het lichaam verenigde. God met zijn meewerkende voorzienigheid in de generatie des mensen invloeiende, formeert de ziel in de vereniging met het lichaam, zodat ze niet een ogenblik zonder het lichaam bestaat, maar in het eerste ogenblik van het zijn van de ziel is er een mens. En zo een mens, een die schuldig is aan de bondsbreuk in Adam. Hieruit is klaar, hoe de toerekening van de schuld op de nakomelingen komt.
4. De ziel in de generatie geformeerd wordende in de vereniging met het lichaam, heeft wel het wezen van de ziel, dat zo verre goed en geen zonde is; maar de ziel in de vereniging met het lichaam voortkomende, en zo van het eerste ogenblik haars zijns een mens uitmakende, is niet edeler dan die van de genererende ouders, en mist het beeld Gods, 't welk God niet gehouden was de ziel wederom te geven, nadat de menselijke natuur dat had weggeworpen; daarom staat er, Gen. 5:3, *En Adam gewon een zoon naar zijn gelijkenis, naar zijn evenbeeld, niet naar het beeld Gods.*
5. De mens, nu schuldig aan de bondsbreuk, en niet hebbende het beeld Gods naar de ziel, en het lichaam, 't welk kracht heeft op de ziel te werken en verenigd is met dezelve, in een kwade gemoedstoestand door de generatie zijnde, is in een afgescheiden staat van God, is leeg, en zichzelf niet genoegzaam zijnde, is in een gestalte van onvergenoegdheid, is hol, huilende, gapende, onrustig, onordelijk in beweging, begerende, niet God, want daar is hij van afgescheiden, maar onbepaald, wat het ook is. Zo'n gestalte kan niet anders dan allerlei begeerten opgeven, als de mens opwast; en die begeerten verwekken eigenliefde, verdrietigheid, toorn, haat, nijd, en dringen door tot allerlei verkeerde voorwerpen, en dat op allerlei ongeregelde wijzen. Ziet, zo genereert een mens een mens, en een zondaar een zondaar, en dus wordt de zonde van Adam op zijn nakomelingen overgebracht.

Uit de erfzonden komen dadelijke zonden

XX. Uit de erfzonden komen allerlei dadelijke zonden voort volgens Jak. 1:14, 15, Een ieder wordt verzocht, als hij van zijn eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlost

wordt. Daarna de begeerlijkheid ontvangen hebbende, baart zonde. Omdat de begeerlijkheid aftrekt, verlost, en zonde baart, zo is ze zelf zonde; want van hetgeen geen zonde is, kan ook geen zonde voortkomen. Ook noemt de apostel de begeerlijkheid uitdrukkelijk *zonde*. Rom. 7:7. Als de begeerlijkheid gezegd wordt *zonde te baren*, zo worden daardoor de dadelijke zonden verstaan.

Dadelijke zonde is ongerechtigheid en afwijking van Gods wet door inwendige en uitwendige nalatigheid of bedrijf. Deze wordt in verscheidene soorten afgedeeld.

Verscheiden soorten.

1. Daar zijn zonden tegen de eerste tafel, eisende liefde tot God; en tegen de tweede tafel, eisende liefde tot zijn naaste.

2. Daar zijn zonden van nalatigheid en bedrijf. Zonde van nalatigheid is als men het geboden goed niet doet. Al is het, dat velen daar geen acht op geven, en daarover niet ontrust worden, zo is het evenwel grote zonde, want het komt voort uit onwilligheid en liefdeloosheid naast de wil Gods. De apostel noemt de nalatigheid zowel zonde als het bedrijf. Jak. 4:17. *Wie weet goed te doen, en niet doet, die is het zonde.* 't Is opmerkelijk, dat de zonden van nalatigheid alleen aangetekend worden, Matth. 25:42, 43, als oorzaken van de verdoemenis. Zonde van bedrijf is als het verboden kwaad wordt gedaan, of als men het goede op een kwade wijze en met een verkeerd oogmerk doet. 1 Joh. 3:8. Die de zonde doet, is uit de duivel.

3. Daar zijn zonden,

(a) van de gedachten, die niet tolvrij zijn voor het alziend oog Gods, maar van God gehaat worden. Spr. 6:18, *Een hart dat ondeugdzaam gedachten smeedt.*

(b) Van de woorden. *Van elk ijdel woord zal de mens rekenschap geven*, Matth. 12:36.

(c) Van de daden. Matth. 7:23, *Gaat weg van Mij, gij die de ongerechtigheid werkt.*

(d) Van de gebaren van ogen, trekken van aangezicht, handen, voeten. Spr. 6:12, 13, *Een ondeugzaam man ... wenkt met zijn ogen, spreekt met zijn voeten, leert met zijn vingers.*

De zonden van de gedachten zijn de meeste, maar van de daden zijn de grootste, omdat de gedachten daarbij zijn en alzo dubbel, omdat ze met meer toeleg geschieden, en anderen bederven.

4. Daar zijn zonden, die met kennis geschieden en die uit onwetendheid gedaan worden. Lukas 12:47, 48. *Die dienstknecht, welke geweten heeft... zal met veel slagen geslagen worden; maar die niet geweten heeft... zal met weinige slagen geslagen worden.*

Alle zonden kunnen in enig opzicht gezegd worden uit onwetendheid voort te komen, omdat niemand, of hij moest een duivel zijn, zonde doet onder dat begrip als zonde, maar onder een gedaante van noodzakelijk, eerlijk, voordelig, vermakelijk. Maar hier verstaan wij door onwetendheid de duisterheid in de zondaar, de onachtzaamheid, niet lettende of het zonde is of niet 't geen hij doet of laat; de onaandachtigheid, God zich niet voorstellende, en niet toeziende wat hij doet; daaruit komt dan voort, dat hij geen erkenning van, noch wroeging over de begane zonde heeft. De onwetendheid verontschuldigt niet; hij moest het geweten hebben, en in velen kon hij het geweten hebben, maar hij liep met een domme drift van zijn begeerlijkheid maar toe. Zie: Psalm 19:13. *Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgen afdwalingen.* 1 Kor. 2:8 *Indien zij ze gekend hadden, zo zouden zij de Heere der heerlijkheid niet gekruist hebben.* 1 Tim. 1:13, *Omdat (anders had het de zonde in de*

Heilige Geest geweest) *ik het onwetende gedaan heb in mijn ongelovigheid*. Zodanig zijn de ketterijen.

De zonde, die met weten geschiedt, heeft haar trappen van boosheid, naar dat het licht van de natuur of Schrift klaarder en dadelijker de zondigende bestraalt; en zij is de schrikkelijkste, als God onmiddellijker zijn tegenwoordigheid en alwetendheid openbaart, en de willige zondaar afmaant en waarschuwt, en als men evenwel daartegen doordringt tot het bedrijven van de zonde.

5. Daar zijn zonden, die in 't verborgen, of bij de mens alleen, of met één of weinigen gedaan worden, of die in 't openbaar in de tegenwoordigheid van veel anderen geschieden. 2 Sam. 12:12. *Gij hebt in het verborgen gedaan; maar Ik zal deze zaak doen voor geheel Israël, en voor de zon.*

6. Daar zijn heersende zonden, en zonden uit zwakheid. De heersende zonde is alleen in de onbekeerden.

Wanneer de zonde heerst.

XXI. De zonde heerst,

1. als er geen vereniging met Christus is door het geloof; maar als men is zonder Christus, dan is de mens zonder God, Efëze 2:12 *en dood door de misdaden en de zonden*, vs. 1.

2. Als er geen inwendige tegenstand van het hart is uit die vereniging, met God in Christus, en alzo niet uit het ware geloof, liefde, vreze, gehoorzaamheid en alzo niet door de Geest. Rom. 8:13. Indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doodt.

Natuurlijke mensen kunnen (uit de verlichting van het geweten en alzo uit liefde tot de natuurlijke deugd, die waarlijk beminnelijk is voor iemand, die ze maar schemerende ziet, al kent hij ze niet in haar geestelijke gestalte en vereiste geestelijke omstandigheden, ook uit schrik voor de straf of vrees voor schande en schade, ook wel door de opvoeding en gewoonte) wel ingetoomd worden, en tegenstand vinden om deze of gene zonde niet te bedrijven, en kunnen daardoor wel een natuurlijk deugdzaam leven leiden, en die geen andere deugdzaamheid kennen, houden dat voor Godzaligheid, waaruit ook voorkomt de inbeelding, dat de mens zichzelf bekeren kan; maar tegenstand van het hart uit de bovengezegde vereniging en verdere gestalte is in hen niet, die belet hen niet van te zondigen, die dringt hen niet tot de deugd, daarom deugt het allemaal niet, en daarom zijn ze onder de heerschappij van de zonde.

3. Als er is een gehele en gewillige vereniging van het hart met het leven buiten God en Christus, niet kennende, niet beminnde, niet zoekende die vereniging, en zonder die weltevreden zijnde, en alzo verenigd met de wereld en zonde; want alle leven buiten God en Christus is enkel zonde, het mag zo burgerlijk en natuurlijk godsdienstig zijn, als men het zich verbeelden kan. Uit die gestalte vloeit dan lust, liefde, verlangen, begeren, malen op de zonde, ieder naar zijn gemoedstoestand, genegenheid, gewoonte en gelegenheid. Rom. 8:5. *Die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is*. 1 Joh. 2:15. *Zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem*.

4. De zonde heerst, als er een uitstorting van begeerlijkheden tot de zonde, en een gehele trein van zondigen, en een gehele en gewillige opvolging van begeerlijkheden is, zover men kan, en niet gestuit wordt, zelfs door de gezegde natuurlijke redenen. 1 Petrus 4:4. *Uitgieting van de overdadigheid*. Efëze 4:19.

Zichzelf overgegeven tot ontuchtigheid, om alle onreinheid gierig te bedrijven. Jes. 5:18. De ongerechtigheid trekken met koorden der ijdelheid, en de zonde als met dikke wagenzelen. 2 Kon. 17:17. Zij verkochten zich, om te doen wat kwaad was. Dit is een dienstknecht van de zonde te zijn, en zijn leden dienstbaar te stellen tot gehoorzaamheid van de zonde, Rom. 6:19, 20.

5. De zonde heerst, als er is een onmiddellijke tegenkanting van het hart tegen de ware Godzaligen, die zich vertonen niet van de wereld te zijn, niet te zijn onder de heerschappij van de zonde, maar vereniging te hebben met God in Christus, en in 't licht te wandelen. Natuurlijke mensen hebben nog wel behagen in 't natuurlijke deugdzame, omdat dat in natuur met hen gelijk is; al is de ene dode schoner dan de andere, dood is evenwel dood. Maar als de wedergeborenen niet alleen deugdzam leven, maar door hun spreken hun licht tonen, de grond en natuur van hun deugdzamheid, en alzo hun voortreffelijkheid boven anderen, dan is er terstond een scheiding van het hart, en een haat daartegen, en wel eerst en meest in de tijdgelovigen, en in die, welke een burgerlijk leven leiden. Zie hiervan: Joh. 3:20. *Een ieder die kwaad doet, haat het licht, en komt tot het licht niet, opdat zijn werken niet bestraft worden.* Joh. 15:19. *Indien gij van de wereld waart, zo zou de wereld het hare liefhebben; doch omdat gij van de wereld niet zijt, daarom haat u de wereld.* Die haat en tegenkanting van het hart is een klaar blijk van heerschappij van de zonde, want het toont een tegenstrijdigheid, gelijk tussen licht en duisternis, tussen dood en leven. In deze vijf voorgestelde zaken kunnen zich de onbekeerden spiegelen, en van hun onbekeerde staat overtuigd worden. En ook kan dit de bekeerden dienen tot ontdekking, dat de zonde in hen niet heerst.

Wanneer de zonde niet heerst.

XXII. De bekeerden vinden nog veel van de oude Adam in zich, zien dat ze gedurig vallen, ja wel enige tijd liggen blijven in de zonde, en dat de zonde hen gevangen neemt en houdt. Daardoor bezwijkt zeer licht hun geloof, vrezende dat de zonde in hen nog heerst. Opdat deze mogen weten dat de zonde in hen niet heerst, maar alleen als een vijand hen bestrijdt, zo zullen wij bij 't overige tonen, wanneer de zonde niet heerst.

De zonde heerst niet,

- (a) als er is een vereniging met Christus door het geloof; 't zij dat die vereniging klaarder, sterker en gevoeliger is; 't zij dat ze zich meest vertoont in de werkzaamheid om met God in Christus verzoend en verenigd te worden door uitgaande begeerten, biddingen, aannemingen, overgevingen en worstelingen, zodat de ziel zich niet stil kan houden zonder die verzoening en vereniging te gevoelen en te genieten, al kan ze tot de verzekering en gevoeligheid van de vereniging niet komen; omdat daar waarheid, liefde en werkzaamheid is, zo is er in de grond vereniging. Christus is het leven van de ziel, Kol. 3:4; met het leven verenigd zijnde, zo heerst de dood niet, maar het leven hoe klein het ook is.
- (b) De zonde heerst niet, als er een werkzaamheid komt uit de vereniging. Alle werkzaamheid die uit deze vereniging niet voortkomt, acht een bekeerde nietmetal; maar al zijn poging is uit die vereniging, 't zij genoten, of gezocht, en in het oog gehouden, alles te doen en te laten. Men wil alles doen uit God, door God, voor God, Hem vertegenwoordigende, en tot God. Dat alleen verkwikt hen, als hun werken in Gode gedaan zijn. Joh. 3:21. Die vereniging kan niet leeg zijn van werkzaamheid: want het geloof is werkende door de liefde. Gal. 5:6. *Reinigt het hart*, Hand. 15:9. *Overwint de wereld*, 1 Joh. 5:4. *Wederstaat de duivel*, 1 Petrus

5:9. *Is vruchtbaar tot goede werken*, Jak. 2:17. Hier komt het op de trap niet aan, maar op de waarheid.

- (c) De zonde heerst niet, als er uit die vereniging komt een inwendige tegenheid en haat tegen al wat zonde is, omdat het zonde is, of ze dan groot of klein is, niet alleen buiten hen, maar bijzonder in hen zelf; en in hun hart, zodat men van niemand zulke afkeer heeft dan van zichzelf. Rom. 7:15, 16, 17, *Hetgeen ik haat dat doe ik. Indien ik hetgeen doe dat ik niet wil.. zo doe ik datzelve nu niet meer, maar de zonde die in mij woont.* Psalm 119:113, 128. Ik haat de kwade ranken. Alle valse pad heb ik gehaat. Hieruit zal voortkomen een bedroefdheid en vernedering over de inwendige gestalte van het hart, over de zonde van nalatigheid, en over de zondige daden; de ziel wordt terstond gekwetst, en gevoelt de smart; dit is een blijk dat er leven is, dat er iets is dat recht tegenover de zonde staat.
- (d) De zonde heerst niet, als er uit de gezegde vereniging, en uit de inwendige tegenheid en haat een dadelijke tegenkating en strijd tegen de zonde komt; men neemt telkens nieuw opzet, men bidt om kracht, men neemt Jezus aan tot heiligmaking en sterkte, men is angstig voor overrompeling, men zoekt op zijn hoede te zijn, men ontloopt gelegenheden, men staat die tegen als ze opwellen, men overwint soms en wordt soms overwonnen in één daad. Zie dit: Gal. 5:17. *Het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkaar, alzo dat gij niet doet hetgeen gij wildet.* Het is nu zonder tegenspreken dat waar strijd is tegen de zonde, dat daar de zonde niet heerst.
- (e) De zonde heerst niet, als er uit de vereniging is een lust, liefde, verlangen naar alles te doen, wat de Heere welbehagelijk is. De tegenkating is algemeen, zonder uitsluiting van een enige zonde zo is ook de vereniging met de wil Gods algemeen tot alles, zonder de minste uitzondering. Rom. 7:22. *Ik heb een vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mens.* Psalm 119:67. *Hoe lief heb ik Uw wet!* Ja, daar is niet alleen liefde tot, en vereniging met de wil Gods, maar ook een liefde tot al degenen, die men acht van God bemind te zijn, en God te beminnen, en men heeft een weerszin, ongenoegen en een scheiding des harten van de wereldlingen, Zie dit: Psalm 15:4. *In wiens ogen de verworpene veracht is; maar hij eert degenen die de Heere vrezen.* 1 Joh. 3:14. *Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, omdat wij de broeders liefhebben.*

Neemt nu al deze zaken bij elkaar, en stelt ze bij de anderen, welke blijken zijn van het heersen van de zonde. Indien iemand bevindt dat de tekenen van heersing in hem niet zijn, maar dat hij in zich bevindt alle zaken van de niet heersing in waarheid, schoon niet in die trap, die hij wel wenste, die kan verzekerd zijn, dat de zonde in hem niet heerst, die heeft zich te verblijden, die laat zijn geloof niet bezwijken door de kracht van de verdorvenheid, die nog in hem overig is; maar gaat met dat inwendig leven, hoe klein het is, in oprechtheid en gemoedigheid voort om toe te nemen in heiligmaking.

Vergeeflijke en onvergeeflijke zonden.

XXIII. Daar zijn vergeeflijke en onvergeeflijke zonden. Vergeeflijke noemen wij sommige zonden, niet omdat ze uit haar natuur geen straf verdienen, of zonder volkomen voldoening vergeven kunnen worden; want zodanig is niet een enige zonde, hoe klein zij ook is. Of wel de zonden onderscheiden zijn in trap, en ook naar die trap verzwaring van straf verdienen, zo verdient de allerminste zonde nochtans de eeuwige verdoemenis. Zie dit. Rom. 6:23. *De bezoldiging der zonde is de dood.* Jak. 2:10. Die

de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan alle. Gal. 3:10. *Vervloekt is een ieder, die niet blijft in al hetgeen geschreven is.* Maar men noemt ze vergeeflijk, omdat ze vergeven worden al degenen, die geloven en zich bekeren.

Onvergeeflijk zijn alle zonden van degenen, die in zonden geleefd hebben en daarin sterven; voor die is geen rantsoen en alzo in eeuwigheid geen vergeving, zodat ze onvergeeflijk zijn ten opzichte van de uitkomst. Maar behalve die is er een onvergeeflijke zonde, die genoemd wordt *de zonde in de Heilige Geest*, Matth. 12:31.

Zonde in de Heilige Geest.

XXIV. De zonde in de Heilige Geest wordt beschreven, Matth. 13:31, De lastering tegen de Geest zal de mensen niet vergeven worden. Markus 3:29, 30, *Zo wie gelasterd zal hebben tegen de Heilige Geest, die heeft geen vergeving in der eeuwigheid, maar hij is schuldig het eeuwige oordeel. Want zij zeiden, Hij heeft een onreine geest,* 1 Joh. 5:16, Daar is een zonde tot de dood; voor dezelve zonde zeg ik niet dat hij (een ander dan die ze bedreven heeft) zal bidden. Zonde ter dood, en voor welke een Godzalige, voor anderen biddende, niet behoeft te bidden, als hij het weet dat iemand dezelve begaan heeft, kan geen andere zijn dan de zonde in de Heilige Geest, al wordt ze in de laatste plaats zo niet genoemd. Zij wordt gezegd tegen de Heilige Geest te geschieden, niet zo zeer tegen de Persoon, als wel tegen zijn werking, verlichting, heiligmaking, vertroosting in de kinderen van God, en krachtige werking van de wonderen, bevestigende de ware leer en eigen overtuiging.

Waarin niet.

Zij bestaat niet in onbekeerlijkheid; want elk zondaar in zijn zonde stervende, heeft zich ook niet bekeerd van een enige zonde, en ook dan kon het niet gezegd worden voor zulke zondaar niet te bidden; want men weet voorheen niet, of een gewone zondaar zich bekeren zal of niet.

Waarin al bestaat.

Uit deze tekst, 1 Joh. 5:16, blijkt ook, dat ze niet alleen plaats had ten tijde van Christus, maar dat ze daarna ook begaan werd. Maar zij bestaat in de gehele afwending van de bekende waarheid, en in een haat en bestrijding van de waarheid en Godzaligheid uit enkele en bittere boosheid. Nooit vervalt een ware bekeerde tot die zonde, omdat hij door de kracht Gods bewaard wordt tot de zaligheid, 1 Petrus 1:5, en het onmogelijk is dat de uitverkorenen verleid zouden worden, Matth. 24:24. *En het vaste fundament Gods staat,* 2 Tim. 2:19.

Ook is het niet een gewone zonde van de onbekeerden maar een buitengewone, die niet zo dikwijls begaan wordt. Nochtans is het te geloven, dat sommigen een stap of twee tot die zonde doen, al wordt ze van anderen niet opgemerkt. En 't is te geloven, dat ze meest begaan wordt, daar de meeste kracht des Heiligen Geestes zich openbaart tot bekering van de mensen.

Om deze zonde in haar natuur te kennen, merkt op deze navolgende stellingen:

XXV. 1. In zulke zondaar is een klare kennis en overtuiging dat het van God was, dat het waarheid was, 't geen hij daarna bestrijdt. Ik durf niet zeggen, dat tot zo'n zonde van node is een klare en krachtige overtuiging van het gemoed naast alle punten van de ware godsdienst; ook niet dat zo'n zondaar die waarheid belijdt, en een lidmaat van de Kerk is; maar ik acht, dat ten minste die kennis en overtuiging van het gemoed in iemand moet zijn, dat die leer, dat leven, dat werk van degenen, met welke hij omgang

heeft, waarheid, Godzaligheid, en alzo uit God is. De Farizeeën en Schriftgeleerden, die deze zonde begingen, waren geen discipelen van Christus geweest, zoveel men afleiden kan; zij wisten ook niet, dat Christus waarlijk de Messias was, 1 Kor. 2:8; ook is 't niet zeker, dat zij nette kennis van de Goddelijke personen hadden, maar Gods Geest had hen overtuigd, dat Christus' leer, leven en wonderen uit God en door God waren; Christus was bekend voor een Profeet, krachtig in werken en woorden voor God en al het volk, Lukas 24:19. Pilatus zelf wist dat de Joden Christus uit nijd overgeleverd hadden, Markus 15:10.

XXVI. 2. In zo'n zondaar ontstaat een boosheid en haat tegen die, in welke Gods Geest krachtig werkt tot verlichting, blijdschap, heiligheid, ijver, kracht in 't spreken, enz. 't zij dan, dat die boosheid en haat zich uitlaat tegen de gemeente van Christus in 't gemeen, of tegen een bijzondere gemeente, of tegen een bijzonder gezelschap van Godzaligen, of tegen een bijzonder persoon, 't zij leraar, of lidmaat. Niet om enige lichamelijke zaak, of algemeen of bijzonder verschil, maar om de waarheid, dat leven, die werking, welke de zondaar wist, dat uit God en door God was. Dit was klaarblijkelijk in het gehele gedrag van de Joden tegen Christus, overal in 't Evangelie beschreven. Zie bijzonder Matth. 12; 1 Joh. 5. Dat zien wij ook in hen naast Stéfanus. Hand. 7:54. *Als zij nu dit hoorden, berstten hun harten, en zij knersten de tanden tegen hem.*

XXVII. 3. In zo'n zondaar is een boosaardige tegenkanting en vervolging tegen degenen, in welke de Heilige Geest zo krachtig werkt. Indien hij tevoren in gemeenschap met de kerk of met een bijzonder gezelschap van Godzaligen was, hij verlaat dat, hij kan 't daar niet langer harden, hij kant er zich tegen in boosaardigheid, en vervolgt het zo veel hij kan om de waarheid, Godzaligheid, werkzaamheid. Dit geschiedt met lasteren, schelden, smaden, tegenspreken, 't werk des Heiligen Geestes in hen uit te maken *voor duivels werk, werk van het vlees, geveinsdheid, hoogmoedigheid*, enz. En als hij meerder macht heeft, zo kant hij zich tegen die, om dat werk uit te roeien, hen te beroven van goede naam, goederen, ja leven. Dit zien wij in de Farizeeën en Schriftgeleerden, in hun gedurige lastering en zoekingen, hoe ze Hem doden mochten, en ten laatste in het doden van de Heere Jezus. Dit is 't geen de apostel voorstelt, Hebr. 10:26-29. *Want zo wij willens zondigen, nadat wij de kennis van de waarheid ontvangen hebben, zo blijft er geen slachtoffer meer over voor de zonden; maar een schrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden. Als iemand de wet van Mozes heeft te niet gedaan, die sterft zonder barmhartigheid onder twee of drie getuigen; hoe veel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die de Zoon van God vertreden heeft, en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en de Geest van de genade smaadheid heeft aangedaan?*

XXVIII. 4. Hierop volgt een onberouwelijkheid en onbekeerlijkheid; ik zeg, dat volgt op de zonde; want 't is de natuur van die zonde zelf niet. Zij komen niet tot inkeer, God laat ze aan zichzelf, en geeft ze aan hun boosheid over, zij worden door hun nijdigheid voortgedreven als een zee, als kaf door de wind, en varen met hun woeden voort zo lang als ze leven, of gelegenheid hebben. En zo ze al tot enig bedaren komen mochten, zo zien ze hun zonde wel; maar daar komt terstond een wanhoop bij, ze zien dat de hemel voor hen is toegesloten, dat Christus voor hen niet is, en daarom is er geen treuren, geen zoeken, geen bidden; maar zij gevoelen de beginselen van de hel,

de verschrikking Gods verteert hen, of zij maken een einde aan hun leven als Judas of sterven wel lasterende als Juliaan.

5. Hierbij is onvergeeflijkheid; niet dat die zonde in zichzelf aangemerkt, niet vergeven kan worden, omdat Gods barmhartigheid of de verdiensten van Christus niet groot genoeg zouden kunnen zijn; maar omdat God die zonde niet wil vergeven. Die zal niet vergeven worden, Matth. 12:31. geen vergeving in van de eeuwigheid, Markus 3:29.

Hoe iemand tot die zonde komen kan.

XXIX. (a) Men zal misschien denken, *hoe is het mogelijk, dat iemand tot zo'n zonde kan vervallen, dat een mens zich zo zou kunnen gedragen naast de bekende waarheid, Godzaligheid en werking van Gods Geest?*

Ik antwoord: 't is wel waarheid, dat niemand waarheid als waarheid kan bestrijden, en zonde als zonde bedrijven, of hij moest een gevleesde duivel zijn; maar als een onbegenadigde, en nochtans verlichte en overtuigde van de waarheid en Godzaligheid, als werking van de Heilige Geest, of ook zich voegende bij zodanigen en als één met hen schijnende, verneemt dat hij daarbij verschijnt, en niet met allen is, doordien dat licht hem aan zichzelf bekendmaakt tegen zijn dank en met verdriet; als hij verneemt, dat hij geen eer of achting naast of boven anderen heeft, maar dat zijn licht betimmerd wordt, en een ander meer achting en liefde krijgt dan hij; dat hij van anderen wordt aangezien en gerekend als niet verstaande de geestelijke verborgenheden, als nog onbekeerd, en in een ellendige staat als een geveinsde tijdgelovige, en bijloper; dat hij gedurig bestraft wordt; en als hij meent, dat alles wat gesproken wordt, op hem gezegd wordt, of dat men hem ja wel met scherpheid en terging veracht, belacht, en gedurig op de vingers klopt; als hij wat doet of spreekt, dan, dan, zeg ik, rijst dat boze hart in toornigheid en nijdigheid op, krijgt voedsel, en begint zich te vertonen, men stuift er tegen op. Eerst vat men het tegen de personen als van hen verongelijkt, daarna vaart men voort tegen de personen om de zaak zelf, en de kracht des Heiligen Geestes zich in die personen vertonende. Hieruit komt voort een zich afhouden van dat volk, en van die bekende waarheid Gods, daarop een lasteren, smaden, tegenlopen, vervolgen om dat licht, waarheid, Godzaligheid, werkzaamheid. Zodat de eerste oorsprong van deze zonde is doorgaans eigenliefde, eigen eer en achting, en die niet bekommende, maar hij ontdekt, bestraft, veracht wordende, zo klimt de boosheid langzamerhand hoger, totdat ze tot de zonde, boven vermeld, zelf komt.

XXX. (b) Men mocht denken, *dat alle onbekeerden een haat hebben tegen het licht van de waarheid, en dat bestrijden, en dat daarom de zonde in de Heilige Geest wat anders moet zijn dan gemeld is.*

Ik antwoord:

- (1) Dat het zaad van alle zonden, ook van de zonde in de Heilige Geest in alle mensen van nature is, en ook zou begaan worden, indien ze in alle omstandigheden kwamen, en de weerhoudende kracht Gods hen niet verhinderde; daarom is de zonde in de Heilige Geest niet iets, waarvan het beginsel niet zou zijn in de natuur des mensen.
- (2) Alle mensen komen niet tot de kennis van de waarheid en van de Godzaligheid, en tot de overtuiging, dat het van God is.
- (3) In allen barst die haat en genegenheid van bestrijding niet uit, maar wordt bedwongen, 't zij door gebrek aan gelegenheid, 't zij door enige andere natuurlijke inzichten, 't zij door de weerhoudende kracht Gods.

- (4) De zonde in de Heilige Geest is niet de gewone haat en tegenkanting, maar een buitengewone uitbarsting van haat en boosheid, met lasteren en vervolgen.

Misvatting van sommigen.

XXXI. A. Uit het gezegde blijkt klaar de misvatting van sommigen, welke niet kennende de natuur van deze zonde, en in zich bevindende, dat ze veel tegen hun beter weten en levendig geweten zondigen, zich inbeelden, dat ze de zonde tegen de Heilige Geest hebben begaan, en daarom niet durven bidden om vergeving, omdat men voor die zonden niet bidden mag, en daarvoor geen vergeving is, waardoor zij in grote verschrikking en benauwdheid komen; deze moeten uit het gezegde onderricht worden:

1. Dat de zonde in de Heilige Geest tot een voorwerp heeft niet de mens zelf, die zondigt, maar anderen buiten hem, en dat om de waarheid, Godzaligheid en krachtige werking van Gods Geest, die Zich in de Godzaligen vertoont tot verkleining, en alzo verdriet tot de zondaar.
2. Dat het niet bidden voor dezulken geen plaats heeft ten opzichte van zichzelf, maar ten opzichte van anderen; ja die, welke die zonde begaan heeft, blijft verplicht te bidden en zich te bekeren, doch hij wil niet.
3. Dat bij die zonde is een grote doorbreking van haat en toorn tegen anderen om hun licht, en een vervolging van deze met lasteringen en verdrukking.
4. Dat bij die zonde geen berouw is, noch zoeken om de verzoening en bekering. Hieruit kunnen dezulken klaar zien, hoeverre zij misslaan, en dat zij die zonde niet hebben begaan, en dat het alleen een bedrog is geweest van hun duister hart, ontstaande evenwel uit tederheid, waarbij de duivel zich doorgaans voegt om de zielen te slingeren, en was het mogelijk tot wanhoop te brengen.

B. Hieruit moet een ieder gewaarschuwd zijn, dat hij, komende in zulke gelegenheden, die hem tot die zonde kunnen aanleiding geven, zijn hart niet loslate, en dat opvolge, om in onstuimigheid tegen iemand, die geest en leven heeft, of schijnt te hebben, en misschien ongevoelig te werk gaat, aan te gaan, opdat hij, bij trappen voortgaande, tot deze zonde niet kome; en hij heeft zich altijd voor te stellen het vreselijk oordeel over de zodanigen.

C. Hieruit moet een ieder wel toezien, dat hij niet onvoorzichtig handele met iemand, die tegenstaat, dat hij die niet gedurige bestraffe, verachte, terge, of driftig en met geweld tot bekering trachtte te dwingen; 't zij dan zijn echtgenote, kinderen, ouders, bloedvrienden, of anderen, met welke men gemeenzaam omgaat, opdat ze geen gelegenheid krijgen tot het begaan van die zonde.

De toepassing van de zonde in 't algemeen, tot vernedering des mensen, zie in 't volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 15

Van de vrije wil of onmacht, en van de straf der zonde.

Gezien hebbende de erf- en dadelijke zonden, zullen wij hier bijvoegen de allenthalve onmacht van de mensen, om zich te kunnen opheffen uit die zondige staat, en in een heilige staat te herstellen, welke doorgaans voorkomt onder de benaming van vrije wil.

Vrije wil wordt in 't Grieks genoemd *autexousia*; dit woord wordt in de Schrift niet gevonden, maar is door de Platonische filosofen, tot het Christendom bekeerd zijnde, in de Kerk overgebracht. Het woord in zijn eigenlijke betekenis is zoveel als zelfmacht, zelfwaardigheid. zijn eigen meester zijn, zodat het eigenlijk Gode alleen toekomt, maar in zeker opzicht mag men het van de mens ook wel gebruiken. In 't Latijn gebruikt men de woorden *Liberum arbitrium*, dat is in onze taal, vrij oordeel, of ook vrije wil.

God heeft des mensen ziel begaafd met verstand en wil. Het verstand heeft bevattig, oordeel en geweten. Het oordeel is óf alleen in 't algemeen vaststellende wat waar is, en hoedanig een zaak is, óf toepassend de wil des mensen voorstellende en bepalende, wat nu, hier, te doen en te laten, te lieven of te haten is. De wil des mensen is een macht om iets te lieven of te haten: zie van de natuur van de ziel, van het verstand en de wil, hoofdstuk X, par. 10, 11, 12, enz., waar wij in 't brede van die zaken gesproken hebben.

Hoe niet vrij.

II. Als wij spreken van vrije wil, zo moet men weten:

1. Dat des mensen wil niet vrij is van afhankelijkheid van God, want de mens hangt geheel af van God,

(a) ten opzichte van zijn wezen,

(b) ten opzichte van zijn werken,

(c) ten opzichte van het recht Gods om hem aan zijn wil en wetten te verbinden, zodat hij het gebodene moet beminnen, en het verbodene haten, en

(d) ten opzichte van de voorwetenschap en het besluit Gods, onfeilbaar kennende en vastgesteld hebbende, dat iedere zaak en daad zo'n uitkomst en geen andere hebben zal, welke voorwetenschap niet kan bedrogen, welk besluit niet kan veranderd worden. Van deze zaken hebben wij uitvoerig gesproken hoofdstuk III. V en XI.

2. Dat de wil niet vrij is van het toepassend oordeel des verstands te volgen. De wil kan onmogelijk zonder het verstand werken, noch kan niet anders dan het verstand in die opzichte opvolgen; want de mens is redelijk, en werkt op een redelijke wijze. Anders zou de wil het goede onder de gedaante van het goede kunnen verwerpen, en de zonde als de zonde beminnen, 't welk onredelijk is.

3. Dat de wil des mensen niet vrij is van de hebbelikheden, die in de mens zijn, want de mens werkt, naardat zijn natuur is; is de mens volmaakt heilig in zijn natuur, de mens is een dienstknecht van de gerechtigheid, en de wil volgt die volmaakte hebbelikheden, Rom. 6:18. Is hij in zijn hoedanigheden niet dan zonde, hij is een

dienstknecht van de zonde, Joh. 8:34. En de wil volgt en werkt overeenkomstig de zondige natuur. Een heilige natuur, een heilige wil. Een zondige natuur, een zondige wil.

Hoe wèl vrij.

III. Al is 't, dat de wil noodzakelijk van die bovengezegde zaken afhangt, zo neemt nochtans die noodzakelijkheid de vrijheid van de wil niet weg, en hij wordt door die noodzakelijkheid niet gedwongen, omdat hij vanzelf volgt; maar de wil is vrij:

- (a) van dwang, die van buiten aankomt. Alle mensen op aarde zijn niet machtig om iemands wil te dwingen, of om de mens iets te doen dat hij niet wil doen; maar zullen ze een mens brengen tot zijn wil, zo moeten ze de zaken zo veromstandigen, dat de mens zelf kiest en zelf wil en zo naar zijn eigen wil doe.
- (b) De wil des mensen is ook vrij van de natuurlijke indruk, waardoor de beesten gedreven worden tot hun einde zonder dat te kennen; want de wil volgt het verstand, en handelt redelijk.

Bestaat in vanzelfheid.

IV. Gezien hebbende waarvan de wil des mensen niet vrij en al vrij is, zo is de vraag: Waarin eigenlijk de vrijheid bestaat, of in een onverschilligheid en eveneenschap om een zaak te doen of te laten, die te doen of het tegendeel? Of in een vanzelfheid om datgene dat hij doet door zijn eigen keus, eigen behagen en alzo vanzelf te doen?

Antwoord.

De Rooms en Remonstranten zeggen, *dat ze bestaat in onverschilligheid om een zaak te doen of te laten, dit te doen of het tegendeel.*

Wij zeggen, dat de wil des mensen in zijn natuurlijke gestalte, alleen op zichzelf, zonder enige omstandigheden aangemerkt, zo gesteld is, dat hij onbepaald en onverschillig is te werken, om dit te doen of het tegendeel, en hij blijft in die onverschilligheid, zolang totdat het toepassend oordeel bepaalt wat, nu, hier te doen of niet te doen is: maar als hij door het toepassend oordeel bepaald is, zo kan de wil voorts niet onverschillig blijven, en hij kan niet anders dan willen dat te doen, en niet nalaten te willen dat te doen, en niet het tegendeel. Zodat de vrijheid van de wil niet bestaat in onverschilligheid om, alle vereiste zaken en bepalingen daar zijnde, evenwel te willen of niet te doen, dit te willen of het tegendeel, maar in vanzelfheid.

Bewijs 1. Uit de natuur Gods en der engelen.

V. Dit blijkt, 1. Uit de natuur Gods, van de engelen, van de verheerlijkten van Christus, en ook in de duivelen. God kan niet anders dan heilig, rechtvaardig en waarachtig zijn, en kan niet anders dan willen zo zijn, en niet het tegendeel. Is nu Gods wil niet de aller vrijste? De heilige engelen en verheerlijkten kunnen niet willen of goed of kwaad doen; maar kunnen niet willen dan goed zijn, en goed doen; en is niet hun wil geheel vrij? De Heere Jezus Christus kon niet willen de Vader gehoorzaam zijn, of niets zijn, maar kon niets anders dan willen de Vader gehoorzaam zijn, en was zijn wil niet volstrekt vrij? De duivelen kunnen niet willen goed doen, en kunnen niet anders willen dan kwaad doen. Ziedaar in die allen is een volstrekte vrijheid, en nochtans is daar niet een onverschilligheid om te willen of niet te willen, te willen dit doen of het tegendeel. Zo bestaat dan de vrijheid van de wil niet in onverschilligheid, maar in vanzelfheid.

2. Is nooit onbepaald.

Of men de wil in zijn afgetrokken natuur met onze gedachten kan aanmerken, zo is hij evenwel inderdaad nooit zonder bepaald te zijn, én door Gods Voorzienigheid, én door het toepassend oordeel, én door de hebbelijkheid of gestalte van de natuur; daarom kan de wil niet, alle vereiste zaken om te werken daar zijnde, werken of niet werken, dit of het tegendeel doen; maar omhelst vrijwillig dat, waartoe hij door God en het toepassend oordeel bepaald wordt, en blijft alzo niet onverschillig.

3. Ongerijmdheden.

De vrijheid van de wil in de onverschilligheid te stellen is vol ongerijmdheden; want dan konden de mensen willen verdoemd worden, en hierna eeuwig ellendig zijn de hoogste gelukzaligheid nooit deelachtig worden, zowel als zalig worden, want die staan tegen elkaar, en de wil is onverschillig tot beide. Dan was bidden om bekering vergeefs, want dan kon de wil door geen werking Gods van zijn onverschilligheid afgetrokken worden en de mens kon altijd willen niet bekeerd worden. Dan had God geen macht over des mensen wil, maar de wil blijft onafhankelijk, en zijn eigen meester zowel als God; 't welk de ongerijmdheid zelf zou zijn.

De vrijheid van de wil dan niet bestaande in de onverschilligheid of eveneenschap, zo is het klaar dat de vrijheid van de wil bestaat in de vanzelfheid; niet door een domme drift als de beesten, maar door zijn eigen verstandige keus, dat willende, lievende, omhelzende 't geen het toepassend oordeel als dit, hier, nu, te moeten gedaan en begeerd worden, voorstelt.

De mens kan geen geestelijk goed doen.

VI. Nu is de vraag: *Of de mens zo slaafs is onder de zonde, dat hij niet anders wil, en kan willen dan in de zonde leven?* Wij spreken van willen, en niet van wensen. Dan of hij met een krachtige en tot de daad brengende wil kan willen bekeren, en de wet volbrengen? Of dus: Of de mens na de val nog in een onverschillige staat van de vrije wil is om zich te bekeren, of niet te bekeren, goed te doen of kwaad te doen? Of dus met korte woorden: Of de zondige mens zich waarlijk kan bekeren, en daartoe krachten genoeg in zijn natuur heeft behouden?

Antwoord.

Roomsen en Remonstranten zeggen ja; wij neen. Om dit klaar te bevatten, moet men onderscheiden verscheidene soorten van goed, en verscheidene staten van de mensen.

Vier soorten van goed zijn er:

- (a) Natuurlijk goed, als: eten, drinken, gaan, staan, spreken, slapen, enz.
- (b) Burgerlijk goed, als: beleefd, vriendelijk, behulpzaam, oprecht en rechtvaardig in zijn handel en wandel te zijn.
- (c) Uitwendig godsdienstig goed, als: Gods Woord horen, lezen, een gebed doen en uit zijn verstand voorstellen, aalmoes geven, enz.
- (d) Geestelijk goed, uit een inwendige vereniging met God in Christus, en alzo uit een beginsel van het geestelijke leven, in het geloof, liefde, vreze, gehoorzaamheid naast God als Vader, geheel en al zich met des Heeren wil te verenigen, en die te doen. De vraag is niet over de drie eerste, maar over de laatste soort.

Daar zijn ook vierderlei staten des mensen, als:

- (a) de staat van de volmaaktheid vóór de val.
- (b) De onbekeerde staat na de val.
- (c) De herboren staat.
- (d) De staat van de heerlijkheid. De vraag is niet over de eerste en twee laatste staten, maar over de tweede.

Zodat de vraag is: *Of een onbekeerd mens zichzelf kan bekeren, levend maken, waarlijk in Christus geloven, waarachtig heilig en geestelijk leven?*

Wij zeggen geheel niet. Dit blijkt uit deze redenen:

VII. Uit de wangestalte van de mens vóór zijn bekering.

- Hij is blind, hij weet niet.
- Boos, hij wil niet.
- Is vijandig.
- Is onmachtig, kan zich aan de wet Gods niet onderwerpen.
- Is dood. Rom. 8:7. *Daarom dat het bedenken van het vlees vijandschap is tegen God; want het onderwerpt zich der wet Gods niet; want het kan ook niet.* Zie hoofdstuk XXX, par. 28.
- De bekering is een werk Gods: *scheppen, wederbaren, trekken, 't stenen hart wegnemen, en een vlezen geven*, enz. zie hoofdstuk XXX, par. 31, 38.

De straf der zonde.

VIII. Gezien hebbende de ellenden van de mens in de eerste val, in de erfzonde, in de dadelijke zonde, en in de geestelijke onmacht, zo zullen wij hier bijvoegen zijn ellende in opzichte van de verdiende straf.

Straf stelt voor onder een redelijk schepsel, 't welk een wet gesteld is. Zodat het kwade, dat de beesten overkomt, eigenlijk geen straf over hen is, maar van de mens, wiens beest het is. Of opdat ze niet in staat mogen blijven om mensen te beschadigen; of ook wegens de vloek om de eerste zonde, en opdat God daardoor zijn rechtvaardigen toorn tegen de zonden des mensen zou openbaren. Dus moest de stotige stier gedood worden. Dus werd Achan's vee met hem gedood. Dus stierven al de beesten in de zondvloed.

God straft.

Alle straf komt van God. God straft een heilig schepsel niet; (Christus had als Borg de zonde overgenomen) maar straft de zondaar als een rechtvaardig Rechter. Rom. 1:18. *De toorn van God wordt geopenbaard van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van de mensen.* Rom. 2:5, 6. *In de dag des toorns en van de openbaring van het rechtvaardig oordeel van God. Welke een ieder vergelden zal naar zijn werken.*

Door andere schepselen.

God gebruikt daartoe alle de schepselen, die 't Hem behaagt: zon, maan, sterren, Richt. 5:20. Regen, wind, Psalm 148:8. Engelen, Hand. 12:23. Duivelen, Job 1 en 2. Mensen, Jes. 10:25. Het ongedierte, Joël 1:4 2:25.

De zonde is oorzaak van de straf

Rom. 6:23. De bezoldiging van de zonde is de dood. Jer. 2:19. *Uw boosheid zal u kastijden, en uw afkeringen zullen u straffen.* Ja, iedere zonde verdient de eeuwige verdoemis. Want wie in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen, Jak. 2:10. Iedere zonde is een gehele verwerping van de eeuwige God, en doet uit haar natuur de zondaar blijven in een eeuwige zondige staat. Dus is de rechtvaardige bedreiging: Gal. 3:10, *Vervloekt is ieder, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.*

IX. De straf kan men tot deze twee soorten brengen: De tijdelijke en de eeuwige.

Tijdelijke naar het lichaam.

De tijdelijke straffen zijn of lichamelijke of geestelijke. De lichamelijke zijn velerlei: gebrek des lichaams, ziekte, ongemakken, pest, oorlog, dure tijd, de dood; deze alle zijn voor de Godzaligen vaderlijke kastijdingen uit liefde, tot hun best; maar voor de goddelozen zijn het straffen, uit de wrekende rechtvaardigheid en toorn van God voortkomende, Psalm 50:21. *Ik zal u straffen, en zal het ordentelijk voor uw ogen stellen.*

Naar de ziel.

De geestelijke straffen zijn:

- (a) Het benemen van het misbruikte licht: Rom. 1:21. *Hun onverstandig hart is verduisterd geworden.* 2 Thess. 2:10, 11. *Daarvoor dat zij de liefde van de waarheid niet hebben aangenomen om zalig te worden. En daarom zal hun God zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden geloven.*
- (b) Het overgeven van de mens aan zichzelf, waardoor hij van de een zonde vervalt tot de andere: Psalm 81:12, 13. *Mijn volk heeft mijn stem niet gehoord, en Israël heeft Mijner niet gewild.* Dus heb Ik het overgegeven in het goeddunken huns harten, dat ze wandelen in hun overwegingen. Rom. 1:24. *Daarom heeft hen God ook overgegeven in de begeerlijkheden van hun harten tot onreinigheid.*
- (c) Het verstokken en verharderen van de harten, Ex 7:3, 22. *Doch Ik zal Farao's hart verharderen. Zodat Farao's hart verstokte.*

Uit welke teksten alle blijkt, dat God heilig ook zonden met zonden straft.

Eeuwige straf

X. De eeuwige straf wordt genoemd de dood, Rom. 6:23. De tweede dood, Openb. 20:6. De helse verdoemenis, Matth. 23:33. 't Helse vuur, Matth. 5:22. 't Eeuwige vuur, Matth. 25:41. Zij wordt ook wel uitgedrukt door de plaats, alwaar de eeuwige straf wordt gedragen. De plaats van de pijniging, Lukas 16:28. De afgrond, Luk, 8:31. De poel des vuurs die met sulfer brandt, Openb. 19:20.

Doorgaans wordt ze genoemd *de hel*; in 't Grieks worden twee woorden gebruikt, *hadees*, met welk woord de Heidenen *de hel* ook noemen. 't Andere woord is gehënnä, in de Schrift alleen gebruikt; 't is afkomstig van het dal der kinderen Hinnoms, die vervloekte plaats, waar de Israëlieten hun kinderen ter ere van de afgod Moloch met vuur verbrandden, en die Josia tot een afschuwelijk dal maakte, door allerlei onreinheden daarheen te laten brengen, opdat het om die gruwelijke zonde tot een afgrijzen zijn zou, 2 Kon. 18:10. Hebreeuws: *Scheool*, een kuil.

De plaats, waar de eeuwige straffen gedragen worden, is geen verdichtsel, een zaak, die nergens is dan in de verbeelding van de mensen, 't is een zekere plaats, die nu is, en niet eerst gemaakt zal worden; de duivelen zijn daarin gebannen, hoewel ze, voor het oordeel wel uitgelaten worden, 2 Petrus 2:4. De Sodomieten dragen de straf des eeuwigen vuurs, Judas 1:7. De zielen van de goddelozen worden telkens, als ze in de dood uit het lichaam gaan, daarheen gezonden, Lukas 16:23.

Bestaat niet in vernietiging, maar in gevoel van pijn.

XI. Hierover is de vraag: *Of de eeuwige straf bestaat in de vernietiging van ziel en lichaam? Dan of ziel en lichaam van de goddelozen in wezen blijven, en tot in alle eeuwigheid in onuitsprekelijke pijn zijn?*

Socinius zegt het eerste; wij het tweede. Dit blijkt:

Bewijs 1. Opstanding van de goddelozen.

Uit de opstanding van de goddelozen. Hand. 24:15, Dat er een opstanding van de doden wezen zal, beide van de rechtvaardigen en van de onrechtvaardigen. Alle mensen op de aardbodem worden in deze twee soorten afgescheiden, daar is geen derde soort. Nu, de onrechtvaardigen zullen zowel opstaan als de rechtvaardigen. Deze zullen, mede verschijnen voor de Rechter van de gehele aarde, en zullen daartoe opgewekt worden. *Die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis*, Joh. 5:29. De Vader heeft Hem macht gegeven ook gericht te houden. Zou Christus over alle mensen gericht houden, zo moesten ze daar zijn, en omdat de meesten als verstorven waren, zo moesten ze opgewekt worden; dit verklaart de Heere Jezus vs. 28, *De ure komt, in dewelke allen, die in de graven zijn*, enz. Dat is, die dood zijn, zij zijn ook, op wat wijze het zij, tot stof wedergekeerd en met de aarde vermengd. Daarop onderscheidt Hij, én persoon én uitkomst, v. 29. Daar wordt niet gesproken van een geestelijke opstanding, gelijk v. 24, 25. Want hier wordt gesproken van die geen deel hadden aan de geestelijke opstanding. Alle mensen worden niet wedergeboren, en die geestelijk opstaan, kunnen niet opstaan tot verdoemenis, gelijk hier gezegd wordt van degenen, die het kwade gedaan hebben; dus blijft het dan vast, dat hier gesproken wordt van de lichamelijke opstanding, en ook van de opstanding van degenen, die het kwade gedaan hebben. Indien nu de goddelozen zullen opstaan, en ook voor het oordeel verschijnen, zo zijn ze dan in de dood niet vernietigd; zo is Kaïns, zo is Judas' ziel, die naar haar plaats ging, zo zijn aller goddelozen zielen als nog in wezen, en in de gevangenis met de geesten van de goddelozen van de eerste wereld, 1 Petrus 3:19. Ook zijn ze daarna niet vernietigd.

2. De onsterfelijkheid.

XII. De ziel des mensen is onsterfelijk in haar natuur; de mensen kunnen ze niet doden; God zal ze niet doden; zie dit, Matth. 10:28, *Vreest u niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel*. De ziel, als ze gebracht wordt bij 't lichaam, of tegen hetzelfde gesteld wordt, betekent niet anders dan het een wezenlijke deel des mensen, van wiens natuur gesproken is hoofdstuk X.

Dit wezenlijke deel van de mensen kan van mensen niet gedood worden, al hun geweld gaat maar over het lichaam, en het uiterste is, dat te doden; indien de ziel vernietigd werd in de dood, zo kon de mens de ziel zowel doden als het lichaam; maar omdat de mens dat niet doen kan, zo is 't klaar en vast, dat de ziel na het doden van het lichaam overblijft. Dit is de kracht van Christus' rede, dat men de mens niet heeft te vrezen, maar dat men God moet vrezen, omdat die én lichaam én ziel beide kan verderven in de hel. Hier staat niet *apokteinai*, doden, 't geen van de mens staat maar *apolesai*, bederven in de hel. 't Lichaam wederom opgewekt en met de ziel verenigd, zo wordt de goddeloze mens naar beide delen in de hel geworpen, en aldaar gepijnigd, 't welk een eeuwig verderf is, 2 Thess. 1:9. De zin van deze plaats is met de eerste opslag deze: dat God meer te vrezen is dan de mensen, omdat de mensen maar het lichaam en niet de ziel schaden, maar dat God lichaam en ziel eeuwig kan straffen, en dat in de hel, de plaats van de verdoemden; zo wordt dan de ziel in de dood niet vernietigd, maar de goddelozen blijven eeuwig in pijn.

3. Uit teksten.

XIII. Dat de goddelozen niet vernietigd worden, maar dat ze eeuwig ellendig zullen zijn, blijkt ook uit Matth. 26:24, *Het ware die mens goed nooit geboren te zijn*. Men leest van Judas' ellende in zijn leven nietmetal, op 't laatst kreeg hij nog geld, dat alles verantwoordt, hij kon in gunst van de vijanden geleefd hebben, zijn dood was haastig,

en met weinig pijn vermengd; indien hij daarmee vernietigd ware geweest, waarom zou het hem dan beter geweest zijn, nooit geboren te zijn? Maar die woorden geven klaar te kennen, dat zijn ellenden na de dood schrikkelijk en onverdraaglijk zouden zijn. Zo blijft dan de godloze na de dood, en dat in pijn.

XIV. 4. Dit blijkt ook uit al die teksten, welke uitdrukkelijk zeggen, dat de godlozen tot in eeuwigheid pijn zullen lijden. Matth. 25:41, 46. *Gaat weg van Mij... in het eeuwige vuur, dat de duivel en zijn engelen bereid is. Deze zullen gaan in de eeuwige pijn: maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven.* Vuur betekent in Gods Woord niet altijd stoffelijk vuur, maar de allerswaarste pijn. Deze zijn de duivelen, op welke lichamelijk vuur niet werkt, onderworpen. Zo verstaan zij het zelf, Matth. 8:29, *Zijt Gij hier gekomen om ons te pijnigen vóór de tijd? Zo verklaart de Heere Jezus het.* 't Geen Hij vs. 41 *vuur* genoemd had, noemt Hij vs. 46 *pijn*.

Dit vuur, deze pijn wordt *eeuwig* genoemd. Eeuwig betekent soms een zeer lange tijd, maar doorgaans eindeloosheid. Al nam men het in de eerste betekenis, zo blijkt het daaruit, dat de godlozen noch in de dood, noch in het oordeel vernietigd worden; maar hier betekent het eindeloosheid, gelijk de tegenstelling te kennen geeft. Het eeuwige leven betekent zonder tegenspreken een gelukzaligheid zonder einde; hier wordt tegenovergesteld ook een eeuwigheid, en die pijnlijk. Dus worden de Sodomieten gezegd te dragen de straf des eeuwigen vuurs, Judas 1:7. Sodom wordt door vuur geheel verteerd; maar haar inwoners (de plaats wordt genoemd, en de inwoners daardoor verstaan, die gehoereerd hadden) bleven de eeuwige straf dragen.

Doe hierbij Markus 9:43, 44, *Geworpen te worden in de hel, in het onuitblusbare vuur, waar hun worm niet sterft.* 't Is vanzelf klaar, dat hier niet gesproken wordt van 't geen de mens in dit leven overkomt, maar wat hem wedervaren zal na zijn dood in de hel, alwaar de rijke man, nadat hij gestorven was, kwam, Lukas 16. De hel, de plaats van de verdoemden, wordt genoemd vuur, wegens de schrikkelijkheid van de pijn; het wordt gezegd onuitblusbaar, dat is: altijd blijvende, nimmermeer eindigende, omdat het zonder ophouden en einde de godlozen, die ook blijven zullen, pijnigen zal; want van de godlozen worm, dat is het geweten, zal nooit sterven; zo het geweten van de godlozen blijft, noodzakelijk dan ook de godlozen zelf; zodat onuitblusbaar niet te zeggen is, totdat het zijn werk verricht heeft, tot zolang als er wat te knagen is, en dat in 't leven; maar daar staat, dat het niet hier, maar daar in de hel is, dat na dit leven is; want Christus stelt pijnlijkheden in dit leven, handen en voeten afhouden, tegen de eeuwige pijnen, en vermaant het eerste te ondergaan, om van het tweede bevrijd te zijn; en niemand komt in dit leven in de hel, maar na de dood.

Ongerijsmdheden.

XV. 5. Indien de eeuwige straf in vernietiging bestond, dan leden de beesten ook de eeuwige straf; dan was het recht te zeggen met de Epicuristen: *Laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij*, tegen 1 Kor. 15:32. Dan was het niet waarachtig, dat het recht is bij God verdrukking te vergelden degenen, die u verdrukken, 2 Thess. 1:6; want dat geschiedt in dit leven niet altijd.

Dus blijft het vast en zeker, dat de eeuwige straf niet bestaat in vernietigen van ziel en lichaam, maar in het blijven van beide en dat in eindeloze pijniging.

Tegenwerping 1.

XVI. Dat Gods barmhartigheid niet kan toelaten zijn schepselen eeuwig te pijnigen, en dat de straf geen evenredigheid noch overeenkomst zou hebben met de zonde, en dat daarom zelfs Gods rechtvaardigheid de eeuwige straf niet kan vorderen.

Antwoord.

Ik antwoord: dat zulke gedachten voortkomen uit onkunde van de natuur Gods en van de zonde. Ook uit minachting en ongeloof aan het Woord van God. Gods Woord zegt het. Wie zijt gij dan, die daartegen twist? Gods wrekende gerechtigheid is Hem natuurlijk, zodat Hij niet anders kan, dan de zonde straffen, gelijk wij getoond hebben, hoofdstuk III, par. 39. De zonde heeft een oneindigheid in zich, en wordt begaan tegen de oneindige God. Zij is een gehele verwerping van God, en een gehele afscheiding van Hem; en de zondaar blijft eeuwig in de zondige staat, daarom is het rechtvaardig dat zijn toorn ook op hem blijft. Gods barmhartigheid strijdt niet tegen zijn rechtvaardigheid, maar hebben ieder een ander voorwerp. De rechtvaardigheid heeft tot een voorwerp de zondaar om zijn zonde, en Gods barmhartigheid heeft tot een voorwerp de gelovigen, voor wie de rechtvaardigheid voldaan is door Christus.

Bestaat in gemis van zaligheid.

XVII. De eeuwige straf bestaat *in gemis en in gevoel*. De verdoemden zullen eeuwig in wezen blijven, maar tot in eeuwigheid missen al wat zaligheid is: alle licht, gemeenschap met God en Christus, alle vrede, rust, blijdschap, liefde en heiligheid; ja alle goedheid, die God hen in zijn lankmoedigheid in dit leven nog heeft laten genieten, zal hun ten enenmale ontnomen worden; dan zullen de verdoemden, die redelijke schepselen zullen blijven, zo ongevoelig niet zijn over het gemis van God als nu, omdat ze zich nu afleiden met de lichamelijke goederen; maar omdat zij dan leeg zijnde van alles, niet kunnende vergenoegd zijn met zichzelf, zo zal de mens in een afgrijselijke huilende gestalte zijn, en omdat er in eeuwigheid geen verwachting is van enige vervulling of verkwikking, zo zal hij vervuld worden met onrust, boosheid tegen God, omdat die hem alles ontzegt, en wanhoop, omdat het eeuwig zal duren zonder de minste hoop. Al was er niet anders in de hel dan de ontbering, zij zou onverdraaglijk zijn. Dit kunnen wij nu niet begrijpen, omdat men hier nooit is zonder enige verkwikking. Van deze staat spreekt Paulus, 2 Thess. 1:9, De welke zullen tot straf lijden het eeuwig verderf, van het aangezicht des Heeren, en van de heerlijkheid Zijner sterkte.

En in gevoel van pijn.

XVIII. De eeuwige straf bestaat ook in gevoel, gelijk wij zo even in 't brede hebben getoond; maar wat al gevoeld zal worden, en hoe vreselijk het zal zijn, is onbegrijpelijk. Paulus drukt het ons uit: *Verbolgenheid en toorn. Verdrukking en benauwdheid*, Rom. 2:8, 9. Daniël noemt het versmaadheden en eeuwige afgrijzing, Dan. 12:2. Doorgaans wordt het genoemd vuur, pijn, wening en knersing der tanden. Al wat God is, zal tegen hen zijn, met de toorn van God zullen ze eeuwig vervuld worden, en hoe onverdraaglijk die is, zullen wij terstond vertonen. En omdat daar geen verlichting zal zijn, en de minste vermindering tot in eeuwigheid niet te hopen is, wat moet dat een wanhoop aanbrengen! Hierbij zal het lichaam alle uiterste pijn aangedaan worden, maar hoedanige weten wij niet.

Op de vraag: *Of daar ook vuur zal zijn?*

Antwoorden wij: ja, want de Schrift zegt zo; maar hoedanig weten wij niet, en daar is ons niets aan gelegen; hij zal gelukkig zijn, die het door ondervinding niet zal gewaar worden.

Waar de hel is, wil ik niet onderzoeken.

Op de vraag: *Of de een zwaarder pijn zal hebben dan de ander?*

Zeggen wij ook ja; want de Schrift zegt dat duidelijk; of ze wel daarin allen gelijk zullen zijn, dat er in eeuwigheid geen vernietiging, geen verkwikking, geen verlossing zal zijn, zo zal nochtans de een het onverdraaglijker hebben dan de andere, naardat een ieder zwaarder gezondigd heeft. Zie dit: Matth. 11:22. *Het zal Tyrus en Sidon verdraaglijken zijn in de dag des oordeels, dan ulieden.* Matth. 23:14. Daarom zult gij te zwaarder oordeel ontvangen. En Lukas 12:47, 48 worden op de trappen van de zonden weinige of veel slagen gevoegd.

De mens is ellendig.

XIX. Dus hebben wij u de ellendigheid des mensen in velerlei opzichten getoond, zo ten opzichte van de val van Adam, als van de erfzonde, van de dadelijke zonde, van de onmacht en straf van de zonde. Blijft bij dit blote weten niet staan, maar brengt dit alles tot de praktijk, past het alles op u zelf toe, en ziet u zelf aan als zodanig. Dit zij u bekend en drukt het op uw hart, dat gij 't ellendigste schepsel op de aardbodem zijt; de haar zouden te berge rijzen van schrik, uw ogen zouden nooit droog zijn van tranen, uw tanden zouden nooit rusten van knersen, noch uw handen wringen, indien gij uw ellende maar schemerende kon zien. Luister eens aandachtig naar mij, terwijl ik tot u spreek. De Heere doe het u zien en gevoelen. Ellendig zijt gij in veel opzichten.

Mist Gods Beeld.

XX. 1. Ten opzichte van zondigheid. Gaat eens naar het paradijs, en ziet hoe kunstig, heerlijk, in hoe een zoete gemeenschap met God uw natuur, de eigenste die gij hebt, in Adam was geschapen; ziet hoe moedwillig gij van God afgevallen zijt, en tot de duivel zijt overgegaan; dus gezondigd hebbende, derft gij de heerlijkheid van God. Gods Beeld, naar 't welk gij in Adam geschapen waart, is uit u weg; noch licht, noch leven, noch waarheid, noch liefde, noch heiligheid, noch heerlijkheid is in u; maar de gedaante van de ijselijke zwarte duivel zit er binnen in. Uw ziel is in een boze, duivelse gestalte, zij is blind en kan niet begrijpen de dingen die des Geestes Gods zijn, is vervreemd van het leven Gods door de onwetendheid, is dood in zonden, is bekwaam om alle gruwelen te bedenken en te bedrijven, heeft in geen ding behagen dan in 't geen God haat, en heeft in geen ding mishagen dan in 't geen God bemint; uw ziel ligt in een vuile morsigheid, stank walgelijkheid, verachtelijkheid, onverdraaglijkheid.

Is in een gruwelijke staat.

XXI. Uw ziel is een poel, die krioelt van allerlei hatende, nijdige, toornige, boosaardige, onkuise, onrechtvaardige, leugenachtige, hovaardige. Godvergetende, Godverzakende, Godverachtende, gruwelijke gedachten.

Uw keel is een geopend graf, met uw tong pleegt gij bedrog, slangenvenijs is onder uw lippen, uw mond is vol van bitterheid. Uw ogen, oren, handen, voeten, en al uw leden zijn wapenen der ongerechtigheid, en gij zijt geheel een dienstknecht van de zonde. Gij zijt uit de vader de duivel, een gevangene van de satan, eigendom van de duivel. Dus zijt gij van God afgescheiden, en u wilt ook wel van God afgescheiden blijven, en hebt vermaak in deze uw boze gestalte en daden. In één woord: gij zijt in een onmiddellijke tegenkating en vijandschap tegen de hoge, heilige en heerlijke God in gestalte en uitwerking.

En dat uw gruwelijkheid zeer verzwaart, is dat gij niet een eerlijk mens in uw geslacht hebt; maar gij zijt uit een verachtelijk, hatelijk, boosaardig en onrein geslacht. Daar is niet één enige in uw geheel geslacht, al telt gij uw geslachtsboom over de vijf duizend

jaren op tot aan Adam, of hij is uit de natuur een leugenaar, een moordenaar, een dief, een onkuise, een gruwelijk gedrocht in zijn hart; gij zijt een onreine uit een onreine, Job 14:4. Vlees uit vlees, Psalm 51:7. Van nature een kind des toorns, Efëze 2:3. Niet dan boos van uw jeugd aan, Gen, 8:21.

Zie deze Schriftuurteksten en dergelijke eens met aandacht in, en u voor God stellende, hoort die woorden uit de mond des Heeren, hoort u zo van Hem noemen, drukt die dan in uw hart en wordt ontwijfelbaar overreed, dat gij zodanig zijt, omdat God u zodanig verklaart.

Waaruit te kennen.

XXII. Maar 't is nodig, dat er meer gezicht van uw zondigheid in u zij, dan door geloof uit het Woord van God. Daar moet bijkomen een gezicht en gevoel, zal men recht vernederd worden, en bekwaam zijn om de genade in Christus te ontvangen. Daartoe is nodig, dat men zich niet alleen spiegele in de wet van de natuur en zijn daden vergelijkte bij datgene, 't welk ons de natuur leert goed of kwaad te zijn; maar men moet een goede kennis zoeken te bekomen van de deugden en ondeugden, ons in de wet van de tien geboden voorgesteld.

Leest daartoe de Catechismus van Zondag 34 tot aan Zondag 45. En tracht niet alleen een uitgebreide kennis te hebben van de stof, dat is goede en kwade gedachten, woorden en daden, maar ook van de vorm derzelve, en merkt dat iedere daad moet voortkomen:

- (a) Uit een verzoende en verenigde gestalte met God, zodat men God niet diene als een vreemde God en vertoornde Rechter, maar als een bevredigde Vader.
- (b) In een levendige onderstelling van zichzelf als schepsel onder die alleen-Heere, die door zijn en onze natuur ons verbindt tot onderwerping in alles.
- (c) In een vrolijke gewilligheid en gehoorzaamheid.
- (d) In een zuivere liefde.
- (e) In gezicht en vertegenwoordiging van zijn opperheid en ontzaglijkheid, en alzo in zijn vrees.
- (f) In een blijde omhelzing van zijn wil, omdat het zijn wil is, zodat ook onze wil door de zijne als verslonden worde.
- (g) In een brandende genegenheid, dat Hij alleen daardoor verheerlijkt worde, dat Hem alleen alle eer en dienst toekomt, zodat men niets anders beoogt dan dat alleen.
- (h) In een vurige ijver en volstandigheid, totdat men iedere daad ten volle in al haar omstandigheden uitgevoerd hebbe. In één woord: alles moet geschieden uit God, van Hem afhangelende, voor zijn aangezicht, en alles moet in Hem eindigen. Hieruit zal men zich niet vergenoegen met een goede daad gedaan te hebben; maar men zal zien hoe gruwelijk men het in de beste daden gemaakt heeft, en hoe schrikkelijk iedere zonde is.

Hoe daartoe te komen.

XXIII. 1. Legt u dikwijls daarbij, en onderzoekt al uw doen en laten inwendig en uitwendig. Let de gehele dag door op al uw gedachten, woorden en daden, en zet u iedere avond eens neer en leest de geschiedenis van uw gedrag op die dag; gaat van uur tot uur, van plaats tot plaats; van mens tot mens, bij welke gij geweest zijt; van zaak tot zaak, die voorgevallen is, en hoe gij u daarin gedragen hebt; van gebod tot gebod, en brengt het alles tot de verdorvenheid van de natuur als tot de fontein, en besluit wat al daaruit nog zou voortgekomen zijn, indien gelegenheid en genegenheid aanleiding hadden gegeven, en voegt bij dit alles de bovengestelde hoedanigheden, die

tot een ieder werk vereist worden, om alzo aan zichzelf bekend te worden. Doch ook dat zal u nog niet brengen tot een recht verlegen en gevoelig verbrijzelde gestalte, tenzij de Heere u een gezicht geve van zijn hoogheid, heiligheid, rechtvaardigheid en waarheid, en u doet zien, dat zonde is een verloochening, verwerping en verachting van God, en meteen u geve een indruk van de vreselijkheid van de straf; dan treft de zonde eerst, en de zondaar wordt verlegen, en ziet om naar hulp, en dus wordt hij gedreven naar de Middelaar Christus. Ziet, daar ligt u dan nu als uw afschuwelijk monster, en als een gruwelijk gedrocht, vermoord in uw zonden.

XXIV. 2. In opzichte van strafwaardigheid.

Gaat verder tot de beschouwing van de tijdelijke en eeuwige straffen, die op de zonde volgen. De zonde brengt u daarenboven in een staat, over welks bedenking gij behoorde te sidderen en te beven; want daardoor zijt gij niet waardig, dat gij de aarde betreedt; 't is wonder dat de aarde u nog draagt, dat ze haar mond niet opdoet om u levend te verslinden, en dat het vuur uit de hemel op u niet valt, en u met Sodom en Gomorra verteert, dat de duivel niet wordt toegelaten u levend te verscheuren, en uw ziel naar de hel te voeren. Gij zijt niet waardig, dat gij de lucht door uw neusgaten inhaalt, dat gij de zon beschouwt, dat het gewelf van de hemel u overdekt, dat gij een stuk brood in uw mond steekt, en dat gij een draad om uw huid hebt.

Zie eens op, denkt eens aan God, aan die hoge, heilige en heerlijke God, die de zondaar zo vreselijk is. Let eens op 't geen David dienaangaande zegt: Psalm 5:5-7 *Gij zijt geen God, die lust heeft aan goddeloosheid; de boze zal bij U niet verkeren. De onzinnigen zullen voor uw ogen niet bestaan; Gij haat alle werkers der ongerechtigheid. Gij zult de leugensprekers verdoen; van de man des bloeds en des bedrogs heeft de Heere een gruwel.* Dus spreekt er Paulus van: Rom. 2:8, 9, *Die van de waarheid ongehoorzaam zijn, zal verbolgenheid en toorn vergolden worden.* Verdrukking en benauwdheid over alle ziel des mensen, die het kwade werkt. Hoort het donderend geluid: Gal. 3:10 *Vervloekt is een ieder, die niet blijft in al hetgeen geschreven is... om dat te doen.* En wederom: 2 Thess. 1:8 *Met vlammend vuur wraak doende over degenen, die God niet kennen, en over degenen, die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn.* Och, dat God u, onbekeerde mens, eens deed gevoelen wat de toorn van God is, onder welke gij ligt, om u door vreeze te behouden, die door de goedheid Gods niet wilt getrokken en gelokt worden.

Welker schrikkelijkheid vertoond wordt.

XXV. Laat ik u dit eens wat omstandiger voorstellen, of er enige beweging mocht komen.

- (1) Let eens op die uitdrukkingen, die God daarvan doet Psalm 76:8 *Gij, vreselijk zijt Gij, en wie zal voor uw aangezicht bestaan, van de tijd uws toorns af?* Psalm 90:11. *Wie kent de sterkte uws toorns en uw verbolgenheid, naar dat Gij te vrezen zijt?* Hebr. 10:31. *Vreselijk is het te vallen in de handen des levenden Gods.*
- (2) Overdenkt eens de benauwdheden van de heiligen, als God zijn aangezicht voor hen verbergt, en als God zijn toorn hun maar een weinig deed zien. David daarvoor vrezende, bidt: Psalm 6:2 *O Heere! straf mij niet in Uw toorn, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid;* Jeremia kon alles uitstaan, maar voor de toorn van God schrikte hij, zeggende: (hfdst 17:17.) *Wees Gij mij niet tot een verschrikking.* Hoe klaagde Job daarover: Job 6:4 *Want de pijlen des Almachtigen zijn in mij, welke vurig venijn mijn geest uitdrinkt; de verschrikkingen Gods rusten zich tegen mij.* Heman drukt zijn benauwdheid dus uit: Psalm 88:17. *Uw hittige toornigheden gaan over mij, uw verschrikkingen doen mij vergaan.*

- (3) Gaat eens en beschouwt de Heere Jezus, de Borg van de uitverkorenen, hoe die een vloek is geworden, en al wat ellende en benauwdheid heten mag, gesmaakt heeft; hoe Hij van de duivel bestreden, van de mensen verstoten, veracht, en bespot, veroordeeld, aan het kruis is gedood, en hoe de toorn van God zijn ziel tot de dood toe bedroefd en gedrukt heeft; Hij was in zware strijd, Hij was bedroefd en beangst; Hij zweette overvloedig bloed, dat bij druppelen van zijn aangezicht op de aarde afliep; Hij kroop als een worm op de aarde om, Hij bad, Hij klaagde: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?* Zo zwaar viel het Hem de zonde voor de Zijnen te boeten.
- (4) Kan dit nog niet bewegen, zo gaat eens naar die nare verdoemde poel, en hoort daar het gekners, het gehuil, het gekraak, dat schrikkelijk wee, wee, wee, die schrik, en dat dol woeden van het geweten van de verdoemden in dat eeuwige vuur; merkt, hoe ze in eeuwigheid noch straaltje licht, noch uurtje stilte mogen genieten, maar met een onuitsprekelijke wanhoop van ooit of immer verlost te worden, en met een onuitsprekelijk gevoel van de toorn van God in alle eeuwigheid aangetast te zullen blijven.

Uit de staat van de verdoemden.

XXVI. Laat uw gedachten in bedaardheid eens gaan over de verdoemde staat.

- (1) Wat zal het zijn een ziel en lichaam te hebben, dat zichzelf niet genoegzaam is, en het niet harden kan zonder van elders vervuld te worden, en dan evenwel in alle eeuwigheid dat te missen. Daar zal de minste verkwikking niet zijn, noch spijsze, noch drank, noch licht, noch slaap, noch gezelschap om door spreken zich te vermaken; maar een oneindig afscheiden van God, van engelen, van Godzaligen, van blijdschap, van heerlijkheid. Nu kan men zijn onvergenoegdheid en droefheid nog wat verzetten door het een of het ander, nu gevoelt men geen smart over het gemis, maar dan zal het onverdraaglijk zijn, als het een en het ander zal weggenomen zijn; wat zal dat een schrikkelijke wanhoop voor de ledige en huilende ziel zijn!
- (2) Als de ziel dan tegen haar dank gedurig zal moeten denken aan al de weldaden, die God haar in dit leven naar het lichaam bewezen heeft, aan al de middelen tot zaligheid, aan de predikingen en predikanten, die haar vermaand en bestraft hebben, en tot bekering nodigden, ja als dwongen, aan al de overtuigingen van God zelf aan haar geweten, en dan daarbij haar moedwillige verwerping, versmading, tegenlopen, tegenstrijden tegen al de genademiddelen, en tegen degenen, die haar met woorden en daden tot overtuiging waren.
- (3) Als dan alle gruwelen, die ze bedreven hebben, haar gedurig in de gedachten zullen komen, en een voor een in al haar gruwelijke omstandigheden levendig zullen voorgesteld worden.
- (4) Als zij dan God de schuld zullen geven, waarom Hij haar zowel niet bekeerd heeft als anderen, maar haar zowel niet in de hemel gebracht heeft als anderen, maar haar alle genade tot in eeuwigheid ontzegd heeft, en als dan haar boosheid tegen God zal uitvaren in alle gruwelijke lasteringen.
- (5) Als daarop dan telkens de eeuwige toorn van God haar zal vervullen en onverdraaglijke pijn zal aandoen, en alle volmaaktheden Gods gelijk tegen haar gekant zullen zijn. Wat een verschrikking! Wat een benauwdheid! Wat een wanhoop in alle eeuwigheid!

Waarom velen niet bewogen worden.

XXVII. Ziet, dit alles zijt gij, die dit leest of hoort, waardig, en misschien zullen velen van u dit gewaar worden, en die poel, die van sulfer en zwavel brandt, tot uw deel hebben wegens uw onbekeerlijkheid en verstoktheid, en dat misschien binnen weinige dagen. Schrikt, beeft, bekeert u, opdat gij die toorn moogt ontvluchten.

Doch dit alles zal misschien niet eens raken. Deze of die zal misschien denken, *dat hij al te sterk van geest is, om over deze dingen zo ontsteld te worden, dat hij met reden alles kan beantwoorden en zijn geweten kan stillen.*

Maar ik verzeker u, als God iemand een bevend hart geeft, dat hij 't dan wel gewaar zal worden, dat schrik van geweten alleen hem een onverdraaglijke benauwdheid zal zijn; ja, het geritsel van een blad zal hem doen beven. Och, dat u met een bedaarde verstandigheid deze dingen beschouwd, geloofde, en op u, onbekeerd zijnde, toepast, opdat uw hart daarover ontzet mocht worden, of het de Heere behaagde u bekering te geven!

Misschien zal een ander op de voorstelling van deze dingen denken: *ik hoop op beter; God is genadig en barmhartig, ik hoop dat Hij mij voor de hel zal bewaren.*

Ik antwoord:

1. Barmhartigheid moet tot een voorwerp hebben een die medelijdend ellendig is, doch gij zijt hatelijk ellendig, daar is niets in u, waardoor Gods barmhartigheid bewogen zou kunnen worden. *Gij zijt Lo-Ruchama, niet ontfermde*, Hos 1:6. Hatelijk, Titus 3:3. Een geslacht der verbolgenheid, Jer. 7:29. Gij zijt walgelijk, geen oog kan medelijden met u hebben, Ezech. 16:5. Een gruwel, Psalm 5:7. Een adderengebroedsel, Matth. 3:7. Wie zal zich over een pad of slang, als ze gekwetst zijn, ontfermen? Men is maar bezig om ze voort te doden, of ten minste weg te ruimen. Alzo hatelijk en walgelijk zijt gij, daarom hebt gij u met Gods barmhartigheid niet te troosten. God is rechtvaardig en kan geen zonde ongestraft laten; dat is de genade Gods niet, dat Hij enige zonde ongestraft laat, maar dat is genade, dat God een Borg heeft verordineerd en gezonden, dat Hij de Borg in plaats van de uitverkorenen gestraft heeft; dat is genade, dat Hij door het Evangelie die Borg bekend maakt en aanbiedt; dat is genade, dat Hij iemand het geloof geeft om die Borg aan te nemen; dat is genade, dat Hij iemand bekeert en heiligt; dat is genade, dat Hij iemand uit kracht van de verdiensten van de Borg door de weg van heiligheid tot de zaligheid brengt. Gij dan, die deze weg niet inslaat, hebt u met geen genade te troosten, dat is, zichzelf te bedriegen tot zijn eeuwig verderf. Gij zijt boven uw hatelijkheid onverdraaglijk voor God, want gij houdt niet op van zondigen, van Hem gedurig te tergen, te smaden, te verachten, met u te verheffen boven God, en dat toont gij daarin, dat gij naar Gods bedreigingen niet vraagt, maar even stout voortgaat te zondigen; 't is zoveel alsof gij zeidet: God mag zijn best doen, ik vraag er niet naar, zo wil ik leven, ik wil dat nalaten, ik wil dat doen; en gij toont het ook daarmee, dat gij wilt dat de mensen u eren, u liefhebben, u vrezen, u gehoorzaam zijn, u ten dienste staan, en dat ze met al die daden in u eindigen; stelt gij u zelf dan niet tot een god? Daarom walgelijk en onverdraaglijk schepsel, beeld u niet in, dat uw ellende God bewegen zal tot barmhartigheid.
2. Gods rechtvaardigheid laat niet toe dat de zonde ongestraft blijve; Gods hoogheid, die gij met voeten getreden hebt, Gods heiligheid, Gods waarheid eisen voldoening door het dragen van de straf; daarom heeft een zondaar noch genade, noch barmhartigheid te hopen, en zeker hij zal zich in zijn hoop bedrogen vinden, tenzij hij deel krijgt aan de Borg Jezus Christus. Daarom, o mens! ontzet u over

uw staat, en zijt overtuigd van uw gruwelijkheid en verdoemelijkheid; want de gevoeligheid over deze is het eerste beginsel tot de genade.

In opzichte van onmacht.

XXVIII. 3. In opzichte van onmacht. Ziet daar ligt gij in uw gruwelijkheid en verdoemelijkheid, verlaten van God en van alle schepselen. Komt dan, redt u zelf als een held, indien gij kunt, maar 't is u volstrekt onmogelijk, want tot redding van u is van node volkomen voldoening aan Gods rechtvaardigheid door het dragen van alle tijdelijke en eeuwige straffen, en een volmaakte heiligheid. Dit eist de rechtvaardigheid Gods, die geen mens kan rechtvaardigen, dan die rechtvaardig is, en de schuldige geenszins onschuldig kan houden; die geen mens kan inwijzen in het recht van het eeuwige leven, dan die voorwaarden van het Verbond, op welke de zaligheid beloofd was, volbracht heeft. En nu, wat zult gij, ellendige! doen? Wat zult gij geven tot lossing van uw ziel? U kunt het eeuwige niet ten einde brengen, en de straffen tot volle voldoening niet doordragen, en als een die het recht voldaan heeft, vrij uitkomen. U kunt u niet redden uit de vuile staat van de zondigheid, en u met inwendige en uitwendige volmaakte zuivere heiligheid versieren, en alzo aangenaam voor God u aanbieden, zeggende vrijmoedig: hier ben ik tred met mij in het gericht, en recht mij naar uw rechtvaardigheid. Indien gij dit maar in zijn begin inziet, ik laat staan daarin wat voortgaat, gij zult moeten overtuigd staan van uw onmacht, en uitroepen: *Ik ellendige, ik kan niet, ik verzink in mijn ellende, waar zal ik heen! o wee mij!*

Neemt dit alles eens bij elkaar, en blijft wat staan in het beschouwen van uw allenthalve gruwelijkheid, verdoemelijkheid en radeloosheid. Zijt gij onbekeerd, het kan een middel zijn om u gaande te maken tot vragen en zoeken, is er geen raad? Is alle hope uit? Of is er nog een weg, waardoor ik zou kunnen behouden worden? En als u dan de weg van Jezus Christus aangewezen wordt, dan zal die u beminnelijk zijn, en gij zult ernstig worden om door het geloof Hem deelachtig te worden. Zijt gij bekeerd, het beschouwen van deze staat, hoedanig de uwe voor uw bekering was, zal u klein maken en klein houden, het zal u leren Christus hoog te achten, en Hem gedurig te gebruiken, 't zal u dankbaar maken, om God te verheerlijken over het zenden van zijn Zoon, en de arme mens door Hem te verlossen en tot de zaligheid te brengen.

Hoofdstuk 16

HET VERBOND DER GENADE

In het vorige hebben wij de mens vertoond in zijn heilige natuur, en staande met God in een heerlijk verbod der werken; daarna hebben wij de mens voorgesteld in zijn ellende onder de zonde en de straf, door het verbreken van het verbond der werken; nu zullen wij de mens beschouwen onder de genade, en daartoe eerst spreken van het Verbond der Genade.

Benaming in het OUDE TESTAMENT

I. De Hebreëen noemen het woord Verbond ברית Berith; het komt beter met de natuur van die taal overeen, dat het afkomt niet van ברא Bara scheppen, maar van ברה Barah uitkiezen; want ook in een verbond kiest men personen en voorwaarden. Men placht het met verscheidene plechtigheden te wijden en te bevestigen; onder die was ook het slachten van de beesten; men hieuw ze midden door, en lag de stukken tegenover elkaar, en dan gingen de verbondmakers tussen die stukken door, daarmee betuigende: zo moet ik in stukken gehouwen worden, indien ik dit verbond verbreek. Zie dit: Gen. 15:9, 10; ook Jer.. 34:18. *En ik zal de mannen overgeven, die Mijn verbond hebben overtreden ... dat zij voor Mijn aangezicht gemaakt hadden, met het kalf, dat zij in tweeën hadden gehouwen, en waren tussen zijn stukken doorgegaan.*

Daar vandaan is het dat het verbond maken in 't Hebreëuws genoemd wordt Berith kerot, Ps. 50:5 En in 't Latijn percutere foedus, *een verbond slaan*. Men placht ook bij het verbond maken te eten en maaltijden te houden. Gen. 31:44, 45. Hiertoe gebruikte men zout, 't welk in zich zelf zuiver en bestendig is, spijsze voor 't verderf bewaart en smakelijk maakt, en misschien wordt daarom een vast en een aangenaam verbond een zoutverbond genoemd. 2 Kron. 13:5.

In het NIEUWE TESTAMENT

De Grieken noemen een verbond Diatheekee; met dat woord vertalen de LXX -de Septuagint - het hebreëuws Berith. In het NIEUWE TESTAMENT wordt het dan *Verbond*, dan *Testament* overgezet. 't Is zonder grond, en tegen de Griekse schrijvers, de LXX overzetters, en tegen verscheiden teksten van het Nieuwe Testament als men het woord Diatheekee, niet Verbond, maar alleen Testament zou willen overgezet hebben, en ondermijnt stilletjes de verbondshandeling met God, en de oefening van het geloof.

Onderscheid tussen verbond en testament.

Dit onderscheid is onder andere tussen een testament en een verbond, dat in het maken van het eerste geen toestemming van de erfgenaam van node is, en dat tot het tweede de toestemming van beide partijen noodzakelijk vereist wordt. Het woord diatheekee past zeer wel en met nadruk op het Verbond der genade; want het is een verbond dat

iets van een testament in zich besluit, en 't is zo'n testament dat iets van een verbond in zich heeft. *'t Is een Verbondelijk Testament, en een Testamenteel Verbond.*

Verbond in onze taal komt af van binden, waardoor dingen, die te voren los van elkaar waren, samengevoegd en verenigd worden. In een verbond worden partijen, die te voren niet één, maar los van elkaar waren, aan elkaar verbonden, en alzo verenigd.

Verscheiden betekenissen.

II. Het woord verbond heeft velerlei betekenissen in Gods Woord, wegens de overeenkomst met het een of het ander, in een verbond. Dus betekent het:

- (a) een onveranderlijke belofte: Gen. 9:9, 10. *Maar ik ziet, Ik richt Mijn verbond op met u, en met uw zaad na u; en met alle levende ziel, die met u is, van het gevogelte, van het vee, en van alle gedierten van de aarde met u.* Hier is geen toestemming aan de zijde van 't gedierte, en nochtans wordt gezegd dat een verbond met hen gemaakt is, 't welk niet anders is dan een belofte, omdat in een verbond beloften zijn, ten minste aan de een zijde.
- (b) Ordinantie. Een vaste onverbreekelijke verordening: Jer.. 33:20. *Indien gij Mijn verbond van de dag, en Mijn verbond van de nacht kondt vernietigen, zo dat dag en nacht niet zijn op hun tijd.*
- (c) Vrede. De vrede is een vrucht van het verbond, daarom draagt die bij gelijkenis de naam van verbond: Job 5:23. *Want met de stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.*
- (d) Wachthouding. De bondgenoot moet zich zorgvuldig wachten, dat hij niets doet tegen het verbond, daarom wordt zorgvuldige wachthouding een verbond genoemd. Job 31:1. *Ik heb een verbond gemaakt met mijn ogen.*
- (e) Gebod. In een verbond zijn wetten, die als voorwaarden geëist worden, daarom draagt een bevel de naam van verbond: Deut. 4:13. *Toen verkondigde Hij u Zijn verbond, dat Hij gebod te doen, de tien woorden.* De tien woorden waren eigenlijk het verbond niet, want het verbond was al eerder gemaakt; maar zij waren wetten, waarnaar als een regel de bondgenoten hadden te leven.
- (f) Bediening van het verbond. De bediening van het verbond draagt ook wel de naam van het verbond: Gen. 17:10. *Dit is Mijn verbond ... dat al wat mannelijk is, besneden worde.* Dus draagt ook de nieuwe bediening van dat enige verbond, dat al met Adam en Eva terstond na de val plaats had, de naam van verbond. Jer.. 31:31 ... *dat Ik met het huis Israëls en met het huis van Juda een nieuw verbond zal maken.*

Deze alle zijn oneigenlijke betekenissen van het woord verbond.

Beschrijving.

III. Maar eigenlijk is een verbond een onderlinge verbintenis van twee of meer personen, enige zaken, onder enige voorwaarden, elkaar belovende. Tussen God nu en de mens is dusdanig een eigenlijk gezegd Verbond der Genade, welke is *een heilige, heerlijke, welgeordineerde en eeuwigdurende overeenkomst of verdrag tussen de Algenoegzame, Goede, Almachtige, Rechtvaardige, Getrouwe, Waarachtige en Onveranderlijke God aan de ene zijde; en tussen de uitverkorenen, die in de natuur zondig, verdoemelijk, onmachtig, walgelijk, hatelijk en ondraaglijk zijn, aan de andere zijde; in welke God belooft de verlossing van alle kwaad, en de toebrenging van alle zaligheid uit Genade, door de Middelaar Jezus Christus; en in welke de mens*

met al zijn hart, en vol genoegen in die beloften, en in de weg om tot de bezitting van die beloofde goederen te komen, in het Woord voorgesteld, toestemt, dezelve aanneemt, en zich daartoe in dat Verbond aan God overgeeft, dat God, tot verzekering van de bondgenoten, door Sacramenten verzegelt; alles tot verheerlijking van de vrije en ondoorgrondelijke Genade Gods.

IV. 't Zal nodig en nuttig zijn, dat wij deze zaken wat naakter voorstellen.

God handelt met de mens bijwijze van verbond maken.

Zal iemand met God handelende bijwijze van verbond, en zal hij uit het opgerichte verbond het rechte voordeel trekken, zo moet hij vooraf zeer klaar in zijn gemoed overtuigd zijn, dat God met de mens een verbond opricht, de mens nodigt om met Hem in dat verbond te treden, en dat de mens met God bijwijze van een verbond handelen mag, en kan, en handelt.

Om uw ziel hiervan te overreden, zo let aandachtig op al die teksten van de Heilige Schrift, in welke van Verbond, oprichten van een Verbond, intreden in een Verbond gesproken wordt. 't Is wel waar dat geloven, Christus aannemen, aan Hem overgeven, de verbondshandelingen in zich vervat, en dat eenvoudigen, onder die bevatting met God door Christus handelende, deel hebben aan het Verbond en zijn goederen, zodat het voorstellen van verbondshandelingen hen niet moet stuiten of bedroeven, als zij bemerken dat ze onder die bevatting zo stipt niet gehandeld hebben; maar omdat de verbondshandeling meerder klaarheid, vastigheid, troost en bestendiger voortgang geeft, zo willen wij een ieder opgewekt hebben, om onder dat gevoel van ingaan in een verbond met God te handelen, omdat de Heilige Schrift zo klaar en veelmaals daarvan spreekt. Zie deze:

't Welk wordt getoond, zo aan de zijde van God.

V. Gen. 15 wordt een verbond tussen God en Abraham, met verscheiden opmerkelijke omstandigheden, voorgesteld. In welke God, Zich voegende naar de wijze van mensen, Abraham gebiedt beesten te slachten, midden door te houwen, en de stukken tegen elkaar over te leggen. Abraham is gehoorzaam, geeft zijn toestemming daartoe, en bereidt alles. God laat een rokende oven en een vurige fakkel tussen die stukken doorgaan, en bevestigt alzo een verbond met Abraham.

- Gen. 17:7. *En Ik zal Mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot een God, en uw zaad na u.*
- Jer. 31:31, 33. *Ik zal met de huize Israëls... een nieuw verbond maken... Maar dit is het verbond... Ik zal mijn wet in hun binnenste geven.. en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.*
- Jer. 32:38-40. *Ja, zij zullen Mij tot een volk zijn, en Ik zal hen tot een God zijn. En Ik zal hun énerlei hart en énerlei weg geven, om Mij te vrezen al de dagen, hun ten goede; bovendien hun kinderen na hen. En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken.*

In het NIEUWE TESTAMENT wordt ook dikwijls van dit Verbond gesproken, zowel aan de zijde van God:

- Lukas 1:72. *Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaders, en gedachtig ware aan Zijn heilig verbond.*
- Efeze 2:12. *Vreemdelingen van de verbonden van de beloften.*
- Hebr. 7:22. *Van een zoveel beter verbond is Jezus Borg geworden.*
- Hebr. 8:6. *Eens beteren verbonds Middelaar.*

Als aan de zijde van de mens.

Zie ook deze teksten in, welke spreken van het ingaan van de mens in dat Verbond:

- 2 Kron. 30:8. *Geeft den Heere de hand.*
- 2 Kron. 15:12. *Zij traden in een verbond, dat zij de Heere, de God van hun vaders, zoeken zouden met hun gehele hart, en met hun gehele ziel.*
- Efeze 20:37. *Ik zal u brengen onder de band des verbonds.*
- Neh. 9:38. *In dit alles maken wij een vast verbond.*
- Hiertoe dient: Jes. . 44:5 *Deze zal zeggen: Ik ben des HEEREN ... en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des HEEREN.*

Uit al deze teksten blijkt duidelijk, dat er een verbondshandeling is tussen God en de gelovigen, en dat het opgericht wordt van de zijde Gods door aanbieden, beloven, en aan de zijde van de mens door aannemen en overgeven.

Is van alle tijden in de Kerk geleerd en geoefend.

Gelijk de Heilige Schrift deze verbondshandeling voorstelt, zo is ze ook altijd in de Kerk geleerd en gebruikt, niet alleen vóór de antichrist, maar ook terstond met de hervorming. De hervormers hebben ze én met woorden en pen voorgedragen, én ingescherpt, 't Wordt in de formulieren van de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal, en van het huwelijk aangedrongen. De daarop volgende leraren hebben verscheidene daarvan wijdloepig en krachtig geschreven. Zodat het niet is een waarheid, die voor enige jaren eerst opgehelderd is, gelijk sommigen, om oorzaak van roem te hebben, zich laten voorstaan, omdat zij misschien zelf onwetende én van de zaak én van de schrijvers geweest zijn.

Partijen.

VI. Om dit Verbond in zijn natuur klaarder te verstaan, en in verwondering zichzelf over deze zaak te verliezen, is nodig dat men aandachtig beschouwt de partijen, welke in 't Verbond samenkomen en verenigd worden. Nooit zijn zulke strijdige partijen bevredigd, nooit zijn zulke ongelijken verenigd. Hier is God de Formeerder van alles, hier is de heilige Heere, en een afschuwelijk zondaar.

Laat ons ieder in het bijzonder beschouwen, opdat de zaak te meerder heerlijk en te meerder alle bewondering te boven gaande erkend worde, om alzo een ieder tot het ingaan in dit Verbond te lokken, en die ingegaan zijn op te wekken tot blijdschap en verheerlijking Gods.

De ene is God, als algenoegzaam.

VII. De ene Partij en Verbondmaker is de Heere God; die in dit Verbond aangemerkt moet worden:

1. als *algenoegzaam*.

God is in Zich zelf algenoegzaam, Hij heeft niet van node door mensen handen gediend te worden. Al des mensen goedheid raakt tot Hem niet. Hij heeft er geen nuttigheid van, dat iemand in dit Verbond ingaat, of rechtvaardig leeft, 't is alleen ten nutte van de Bondgenoot. En gelijk Hij in Zich zelf, zo is Hij ook *Schaddai*, algenoegzaam voor allen en ieder Bondgenoot, om dezelve met zoveel licht, liefde, vrede, blijdschap en zaligheid te vervullen en te verzadigen, dat zij niet anders dan God alleen begeren, of begeren kunnen. Ja, zij ondervinden, dat zij maar een klein drupje van die algenoegzaamheid vatten kunnen; en ondervindt een ziele maar het allerminste straaltje hiervan, zij zegt: Wie heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Het is mij goed nabij te wezen. Psalm 73:25, 28. Verzadiging van de vreugde is bij uw aangezicht, Psalm 16:11. Ik zal verzadigd worden met uw Beeld, Psalm 17:15 Zij worden dronken van de vettigheden uws huizes Psalm 36:9. Deze algenoegzame God richt een verbond op met de mens, die alles ontbreekt. O, hoe gelukkig is hij, die met deze God in een verbond staat! Wie zal, wie kan weigeren met deze Algenoegzame in een verbond te treden? Wie wordt niet levendig, om dat op staande voet te doen?

2. Als *goed*.

VIII. Daar benevens komt God ons voor als goed. God is waarlijk goed.

- Nahum 1:7. De Heere is goed.
- Ex. 34:6. HEERE, HEERE God, barmhartig en genadig, lankmoedig, en groot van weldadigheid en waarheid!
- Ps. 119:68. *Gij zijt goed en goeddoende.*
- Ps. 136:1. *Looft de HEERE, want Hij is goed; want zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid.*

Dat is Gods natuur, en uit deze goedheid komt voor het goeddoen, en bijzonder dit Verbond der genade.

- Lukas 1:78. *Door de innerlijke bewegingen van de barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezocht heeft de Opgang uit de hoogte.*
- Titus 3:4 en 5, *Wanneer de goedertierenheid Gods, onzes Zaligmakers, en zijn liefde tot de mensen, verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt.*

't Kan niet anders dan een liefhebber Gods smarten, dat velen altijd zwanger gaan met een verkeerde indruk van God. Velen merken de goede God altijd aan, immers zo ligt het in de grond van het hart en hun daden betuigen het, als hard, onbarmhartig, zonder medelijden onverbiddelijk, geen opzicht hebbende op kleinen en verlegenen. Met zo'n hart komen ze tot het gebed, en hebben geen of weinig hoop van verhoring; met zo'n hart gaan ze de gehele dag om als ze gezondigd hebben, alsof er nu geen genade te bekomen was. Dus doet men God oneer aan en men bederft zich zelf. Laat degenen die van God aflopen, die Hem niet begeren, noch zoeken, voor Hem als een wreker sidderen; maar gij, die het om Hem en zijn genade te doen is, merkt Hem toch aan als goed; zo maakt Hij Zich immers bekend in de natuur, in de Schrift, aan andere gelovigen, en zo heeft Hij Zich ook meermalen aan u betoond. Klaagl. 3:25. *De HEERE is goed degenen, die Hem verwachten, der ziele die Hem zoekt.*

Daarom, wie u bent, *komt vrezende tot de Heere, en tot Zijn goedheid*, Hos 3:5. Met zo'n goede God heeft de mens te doen in het maken van het verbond. Wie zou dan

geen lust hebben en geen vrijmoedigheid nemen, om met de Heere in een verbond te gaan?

3. Als *almachtig*.

IX. God komt ons in het verbond ook voor als een almachtig God, die zijn algenoegzaamheid en goedheid niet alleen wil, maar ook kan meedelen. Als de Heere met Abraham het verbond maakte, zei de Heere vooraf:

- *Ik ben God de Almachtige*. Gen. 17:1.
- *Grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, die machtig is*, zong Maria, Lukas 1:49.
- *Ik ben ... de Almachtige, zegt de Heere*, Openb 1:8.
- *Hij is machtig, meer dan overvloedig te doen, boven al wat wij bidden of denken*, Efeze 3:20. Die dan met deze God in een verbond is, hoe veilig is die! Hoe stil mag hij in Hem rusten! Hoe zeker kan hij de beloften verwachten!

4. Als *getrouw*.

X. In het oprichten van dit Verbond openbaart de Heere zich als getrouw, die zijn bondgenoten niet zal verlaten of hun iets laat ontberen. Hij is de getrouwe Schepper: 1Pe 4:19. Die trouwe houdt in der eeuwigheid, Psalm 146:6. Uw trouw is groot, Klaagl. 3:23. Hij zal uw voet niet laten wankelen; uw Bewaarder zal niet sluimeren. De Heere zal u bewaren van alle kwaad; uw ziel zal Hij bewaren, Psalm 121:3, 7. Zie daar, 't is allemaal getrouwheid wat die getrouwe God doet. Ja, als Hij verdrukt, 't is uitgetrouwheid, Psalm 119:75. Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw, 2Ti 2:13. Ik zal in mijn getrouwheid niet feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen; en hetgeen dat uit mijn lippen gegaan is, zal Ik niet veranderen, Psalm 89:34, 35. Geloof dit, hebt geen achterdocht, rust hierin, gij allen, die in het verbond zijt ingegaan, want uw God is een getrouw God. Hij zal 't alles voor u voleindigen.

5. Als *waarachtig*.

XI. Ook is God waarachtig en onveranderlijk. Hij is JEHOVAH, *Ik zal zijn die Ik zijn zal*, Ex. 3:14. *Ik, de HEERE, word niet veranderd; daarom zijt gij, o kinderen Jakobs! niet verteerd*, Mal. 3:6. *Ook liegt Hij niet, die de overwinning Israëls is, en het berouwt Hem niet*, 1 Sam. 15:29. *De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk*, Rom. 11:29. Zo mag dan een bondgenoot de goederen zo zeker verwachten, alsof hij ze alreeds had, en zich zonder bekommering in deze verblijden, gelijk Abraham deed. Rom. 4:20, 21. *Hij heeft aan de beloftenis Gods niet getwijfeld door ongeloof; maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer, en ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen.*

6. Als *heilig en rechtvaardig*.

XII. In dit Verbond komt God ook voor als heilig en rechtvaardig. Exod. 34:7. *Die de schuldige geenszins onschuldig houdt.*

Toen Jozua het volk met God in een verbond deed komen, zei hij: Jozua 24:19 *Gij zult de Heere niet kunnen dienen, want Hij is een heilig God.*

Iemand mocht denken: dit schrikt af, wie zou met zo'n heilige en rechtvaardige God in een verbond durven treden? Maar hij heeft te weten, dat het hem zelf moest aanlokken; omdat de rechtvaardigheid voldaan is door de Borg, zo is de rechtvaardigheid Gods nu voor de bondgenoten, en daarom blijft het Verbond onwrikbaar. *En Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve*, 1 Joh.

1:9. Blijft wat op deze bovenvertoonde eigenschappen Gods staan, en ziet God zodanig aan, totdat de ziel waarlijk overreed wordt, dat God als zodanig in het oprichten van dit Verbond waarlijk voorkomt, om daardoor vrijmoedigheid te nemen om in dit Verbond in te gaan, en ingegaan zijnde, met veel zekerheid te rusten in die God.

Deze is de ene partij.

De andere partij is een ellendig mens.

XIII. De andere partij is de mens, zo ellendig, zo zondig, zo verdoemelijk, zo onmachtig, als wij hem boven hebben voorgesteld. Vergelijk nu deze twee bij elkaar. Zou men wel kunnen geloven, dat tussen deze twee zo ongelijke partijen ooit of immer een verbond, en zo'n verbond zou kunnen komen, tenzij God hetzelfde openbaarde? En nu er evenwel zo'n verbond tussen beiden komt, wat verwondering en blijdschap is dat waardig? Laat engelen, laat hemel en aarde, laat mensen verbaasd staan, dat de hoge, heilige en heerlijke God zulke vuile, boze en onnutte schepselen in een verbond, ja in zo'n nauw verbond van vriendschap opneemt, en door die Goddelijke weg tot de zaligheid leidt.

De voorwaarden. Beloften.

XIV. Om de natuur van dit heerlijke verbond klaarder te kennen, is nodig, dat wij de condities, voorwaarden, of de beloften van dit Verbond inzien.

- Eerst zullen wij voorstellen wat goederen en beloften aan de zijde Gods worden uitgeboden en gepresenteerd;
- en dan zullen wij zien, welke voorwaarden aan de zijde van de mens toegebracht zouden moeten worden.

Merk op, lezer, wie u bent, let aandachtig op de artikelen van dit Verbond, of het uw lust, uw verwondering, uw blijdschap kon gaande maken. Is het niet een Verbond Gods? Dat was genoeg om te onderzoeken. Maar daarenboven zijn de beloofde goederen zo menigvuldig, zo groot, dat ze alle begrip te boven gaan. In iedere zaak is een oneindige zaligheid. Wij zullen alleen enige hoofdzaken met korte woorden voorstellen.

Tot veertien artikelen zullen wij ze brengen.

- De eerste zeven zijn de ellenden, van welke de Heere belooft de bondgenoten te verlossen;
- de tweede zeven behelzen de goederen, die de Heere belooft te schenken.

Gave God dat wij deze met een verstandig en gelovig harte, als beloofde goederen van het Verbond, konden inzien, en die niet terloops hoorden of lazen, maar zo lang beschouwden, totdat men *amen* daarop kon zeggen, en dat ze ons zeer dierbaar waren! Hoort dan! dit zijn de voorwaarden van het Verbond. Van deze zeven kwaden belooft God te verlossen degene, die met Hem in dit Verbond wil treden.

1. Verlossing van zonden.

XV. God biedt als een voorwaarde van het Verbond aan verlossing van alle zonden. Zie dit: Jer. 31:33, 34. *Dit is het verbond, dat Ik na die dagen met het huis van Israël maken zal, spreekt de HEERE ... Ik zal hun ongerechtigheid vergeven.*

God belooft zo'n vergeving:

- (a) Dat Hij niet een enige zonde behoudt, maar deze allemaal, kleine, grote, bekende, onbekende, stoute, menigmaal herhaalde, uit zwakheid, uit verrukking, gedurig aanklevende, ook de zondigheid van de natuur, geen uitgenomen, vergeeft: Jer. 33:8. *Ik zal hen reinigen van al hun ongerechtigheid, met dewelke zij tegen Mij gezondigd hebben, en Ik zal vergeven al hun ongerechtigheden.*
- (b) God belooft zo'n vergeving, dat Hij ze in eeuwigheid vergeeft, en nooit wederom ophaalt: Jer. 31:34. *Ik zal hunner zonden niet meer gedenken.* Jes. 43:25. *Ik gedenk uwer zonden niet.* Jes. 44:22. *Ik delg uw overtredingen uit als een nevel, en uw zonden als een wolk.*
- (c) Zo belooft God de zonden te vergeven, dat Hij de zondaar niet meer aanziet als zondaar, maar alsof hij tegen Hem niet misdaan had, alsof Hij voor al zijn zonden volkomen had voldaan, en alle gerechtigheid volbracht. Kol 2:10. *Gij zijt in Hem volmaakt.* 2 Kor. 5:21. *Opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods.*
- (d) God belooft zo de zonden te vergeven, dat Hij hun zonden voortaan met medelijden zal aanschouwen, gelijk een vader doet, als zijn zwak kind valt. *Welgelukzalig is hij, wiens zonden vergeven zijn.*

2. Van toorn.

XVI. God belooft bevrijding van Zijn toorn. Om de zonde ligt ieder mens onder de toorn. *Wij waren van nature kinderen des toorns,* Efeze 2:3. Deze is onverdraaglijk: Psalm 76:6. *Wie zal voor Uw aangezicht bestaan, van de tijd Uws toorns af?*

Van deze worden de bondgenoten volkomen verlost:

1 Tim. 1:10. Die ons verlost van de toekomstige toorn.

3. Van vloek.

God belooft bevrijding van de vloek. Deze ligt op ieder mens: Deut. 27:26. *Vervloekt zij, die de woorden van deze wet niet zal bevestigen.* Deze neemt God volkomen weg: Gal. 3:13. *Christus heeft ons verlost van de vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons.*

4. Van wederwaardigheden.

God belooft verlossing van alle lichamelijke wederwaardigheden en van de dood, zover als ze de bondgenoten zouden schaden, en niet tot voordeel strekken: Hoséa 13:14. *Ik zal ze vrijmaken van de dood.*

5. Van de duivel.

God belooft verlossing van het geweld van de duivel; ieder mens in de natuur is gevangen onder de strik van de duivel naar zijn wil, 2 Tim. 2:26. Hiervan verlost God de Zijnen, uit kracht van dit verbond: Hand. 26:18. *Om hun ogen te openen, en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht des satans tot God.*

6. Van heerschappij van de zonde.

God belooft bevrijding van de heerschappij van de zonde: Rom. 6:14. *De zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade.*

7. Van verdoemenis.

God belooft bevrijding van de eeuwige verdoemenis: Rom. 8:1. *Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.*

Wat dunkt u van deze voorwaarden, gij, die ooit gevoeld hebt, wat zonde, wat toorn, wat vloek, wat dood, wat geweld van de duivel, wat heerschappij van de zonde, wat verdoemenis is? Zijn deze zaken niet dierbaar? Zijn deze voorwaarden niet aannemelijk? Zijn ze wel af te slaan?

Zegeningen.

XVII. 't Was de Heere niet genoeg zijn bondgenoten van al deze kwalen te bevrijden; maar Hij stelt nog andere voorwaarden voor, bij welke Hij belooft alle zegeningen, die tot gelukzaligheid van de bondgenoten kunnen strekken. Namelijk:

1. God tot hun God.

God biedt Zich aan om de God van een arme boetvaardige zondaar te zijn: Gen. 17:7. *Ik zal Mijn verbod oprichten, om u te zijn tot een God.* Jer. 31:33, 34. Dit is Mijn verbond ... *Ik zal hen tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.*

- Hierin is alle gelukzaligheid gelegen, doch niemand weet, wat het is, dan die het geniet. 't Is niet een gave van God te ontvangen, maar 't is God zelf te hebben tot zijn deel: Jer. 10:16. *Jakobs deel is niet gelijk die; want Hij is de Formeerder van alles.*
- Hierin verheugde zich de Kerk: Klaagl. 3:24. *De HEERE is mijn Deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen.*
- Hierin rustte en verkwikte zich Asaf in alle wederwaardigheden: Psalm 73:25, 26. *Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten, en mijn Deel in eeuwigheid.* Wie zal die grote gelukzaligheid uitspreken? 't Is overschaduw te worden met Gods goedgunstige tegenwoordigheid; 't is omringd te worden met zijn helpende en bewarende almachtigheid; 't is te rusten in zijn onfeilbare trouw; 't is zich te verblijden in Gods eeuwige zaligheid, hoogheid en heerlijkheid; 't is bestraald te worden met zijn licht; 't is verwarmd te worden met zijn goedheid en liefde; 't is verzadigd te worden met zijn algenoegzaamheid: 't is zich te verliezen in zijn oneindigheid en onbegrijpelijkheid; 't is dat genoegende en liefhebbende neerwerpen voor Hem, dat stellen onder Hem, dat aanbidden van Hem; 't is, in het gezicht en in 't gevoel van zijn volmaaktheden, met hart. tong en daden Hem eer en heerlijkheid te geven, omdat Hij het waardig is; 't is Hem te vrezen, te dienen, en in alles verenigd te zijn met zijn wil, omdat hij God is; 't is dat ik niet kan begrijpen, en gij niet kunt uitdenken, maar in welks oneindigheid wij ons moeten verliezen, uitroepende: *Halleluja! Welgelukzalig is het volk diens God de HEERE is,* Psalm 33:12. Dat alleen sluit alles in.

Evenwel heeft het de Heere beliefd, deze en gene bijzondere zegeningen voor te stellen als condities, voorwaarden en beloften van het Genadeverbond, die wij dan ook tot klaarder kennis en meerder beweging vervolgens zullen voorstellen.

2. Geest.

God belooft, dat Hij aan Zijn bondgenoten zijn Geest zal geven: Jes. 44:3. *Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten.* Ezech. 36:27. *Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u.*

Joël 2:28. *Daarna zal het geschieden, dat Ik mijn Geest zal uitgieten over alle vlees.*
Gal. 4:6. *Overmits gij kinderen zijt, zo heeft God de Geest zijn Zoons uitgezonden in uw harten.*

3. Vriendschap.

God biedt aan de vriendschap met Hem, ja zo na als vader en kinderen. Uit kracht van dit Verbond werd Abraham genoemd een vriend Gods, Jak. 2:23. En Christus zegt van de Zijnen: *Gij zijt Mijn vrienden*, Joh 15:14. *Ziet, gij zijt schoon, Mijn vriendin*, Hoogl. 4:1. De Kerk noemt Jezus wederom haar Vriend, Hoogl. 5:16. Ja, God wil hen tot een Vader zijn, en zij zullen Zijn kinderen zijn. 2 Kor. 6:18. *En Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen en dochters zijn.* Wat is 't een voorrecht, wat is het heerlijk en zoet te mogen roepen: *Abba, Vader!*

4. Vrede.

God biedt aan vrede: Jes. 54:13. *De vrede uwer kinderen zal groot zijn.* Deze vrede is met God, met engelen, met het geweten; ja, men is in een gestalte, of alle schepselen met zich bevredigd waren, 't is zo'n zoete gestalte, dat ze niet uit te drukken is, zij gaat alle verstand te boven. Filip 4:7. *Zij is een voorsmaak van de hemel.* 't Koninkrijk van God is vrede, Rom. 14:17.

5. Heiligmaking.

God biedt aan de heiligmaking in alle delen.

- (a) Verlichting: Jes. 54:13. *Al uw kinderen zullen van de HEERE geleerd worden.* Dit is Mijn verbond ... zij zullen Mij allen kennen.
- (b) Leven. Mal 2:5. *Mijn verbond met hem was het leven.*
- (c) Waarheid: Jes. 61:8. *Ik zal geven dat hun werk in der waarheid zal zijn; en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken.*
- (d) Vrijheid: 2 Kor. 3:17. *Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid.*
- (e) Gewilligheid: Psalm 110:3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft, in heilige sieradiën.*
- (f) En om alles bij elkaar te voegen: Godzaligheid, geloof, hoop, liefde, vrees, gehoorzaamheid, nederigheid, zachtmoedigheid, wijsheid, enz. Jer. 31:33. *Dit is Mijn verbond.. Ik zal mijn wet in hun binnenste geven, en Ik zal die in hun hart schrijven.* Ezech. 36:26, 27. *Ik zal u een nieuw hart geven ... En Ik zal maken, dat gij in mijn inzettingen zult wandelen, en mijn rechten zult bewaren en doen.*

Dit is het, waarnaar de Godzaligen zo zeer verlangen, en over welks gebrek zij zo smartelijk treuren, dit wordt hier uitgelooft.

6. Bewaring.

God staat er voor in, dat Hij de bondgenoten in de staat van genade en vriendschap bewaren zal, zodat noch zij zelf, noch enig schepsel hen van deze beroven zal. De vastigheid van hun staat zal niet staan in de handen van de bondgenoten, want honderdmaal op één dag zouden ze er uitvallen, en Hij belooft, dat Hij zelf hen nooit zal verlaten noch verstoten: Jer. 32:40. *Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hun weldoe; en Ik zal Mijn vrees in hun hart geven, dat zij niet van Mij afwijken.*

Hoe vast en zeker is de staat van een bondgenoot! Die kan in vertrouwen zeggen: *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?* Rom. 8:35.

7. Zaligheid.

God biedt tot een voorwaarde van dit verbond aan de eeuwige zaligheid: Lukas 22:29. *Ik verordineer (bij wijze van verbond of testament) u het koninkrijk, gelijkterwijs Mijn Vader Mij dat verordineerd heeft.* Joh 10:24. *Ik geef hun het eeuwige leven.* Matth. 25:34. *Komt, gij gezegenden Mijns Vaders! beërft dat koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld.*

Dit zijn de voorgestelde artikelen van het verbond.

Neemt deze veertien artikelen eens bij elkaar, en overlegt of er een artikel is, 't welk u niet aanstaat, en 't welk gij er uit wilt hebben; bedenkt of er soms niet iets is, dat u er nog bij begeerde, en zult bevinden, dat het volmaakt en heerlijker is dan alle mensen tegelijk verzonnen zouden hebben, of zouden hebben durven eisen. Is 't niet genoeg bevrijd te zijn van alle kwaad, waaronder men licht, en alle zaligheid tot in eeuwigheid te genieten? Is 't niet genoeg om uw ziel met een volle toestemming te doen besluiten dit Verbond met God aan te gaan? Wat dunkt u, is hij niet van zinnen beroofd, die zo'n Verbond, op zulke voorwaarden, en dat met God, niet wil aangaan? Of God moest wederom van de mens onaannemelijke voorwaarden eisen.

Van de mens wordt niets vereist als een voorwaarde.

XVIII. Laat ons eens bezien wat voorwaarden God wederom van de mens eist. Ik zeg niet wat voorwaarden, die de mens uitbiedt, want de mens weet van geen verbond, en is niet genegen met God in een verbond te treden, daarom doet hij geen aanzoek, en stelt geen beloften voor, om daardoor God tot verbond-maken te bewegen; maar God komt eerst (o wonder!) aanzoek doen, en looft voorwaarden uit om de mens daardoor te bewegen en te lokken.

Nu is de vraag: Welke de voorwaarden zijn, die God wederom van de mens eist, en die Hij wederom zou beloven? Ik antwoord: *God eist geheel geen voorwaarden van de mens; de mens belooft geheel niets, op welke, als voorwaarden, hij het Verbond zou aangaan.* Hiervan dient het gemoed wel onderwezen te zijn, om vrijmoediger in dit Verbond te treden en met minder twijfelingen te vaster in het Verbond te staan. Ik zeg dan: aan des mensen zijde zijn geheel geen voorwaarden, die God als voorwaarden eist, en die de mens als voorwaarden belooft. Dat blijkt:

Bewijs 1. Uit teksten.

XIX. Uit bijzondere teksten:

- Jes. 55:1. *Gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja, komt, koopt zonder geld, en zonder prijs, wijn en melk.*
- Openb. 21:6. *Ik zal de dorstigen geven uit de fontein van het water des levens voor niet.*
- Openb 22:17. *Die wil, neme het water des levens om niet.*

Duidelijker kan er niets gezegd worden.

2. Heeft, nog kan niets.

Wat zou de arme mens toebrengen en beloven? Hij heeft niets, hij kan niets. Zo hij wat beloofde, het zou bedrog zijn; dat bij beloven zou, moest in zijn macht zijn, want van eens anders goed kan hij niet beloven; hij nu heeft niets, en God kan met een leugenachtige belofte niet tevreden gesteld worden. God kent hem wel, en weet wel dat hij niets kan en niets uit zich zelf zal doen. God heeft lust tot waarheid.

3. Het is een Genadeverbond.

't Is een alleszins Genadeverbond, het sluit het Verbond der werken geheel uit; dienvolgens worden alle voorwaarden aan de zijde des mensen volstrekt uitgesloten; want indien het door genade is, zo is het niet meer uit de werken; anderszins is de genade geen genade meer, Rom. 11:6.

4. Dan zou het Verbond verbrekelijk zijn.

Indien van de mens iets als een conditie of voorwaarde geëist, en van hem beloofd werd, dan was het Genadeverbond verbrekelijk en veranderlijk, want die de voorwaarde niet volbrengt, die breekt het verbond, op conditie van die voorwaarde gemaakt. Nu, de mens, zo hij iets beloven zou, zou het niet volbrengen, en zo zou hij het Verbond breken, en zou nooit enige zaligheid uit kracht van dit Verbond deelachtig worden. Dan zouden de geheiligden kunnen afvallen, 't welk tegen de Bijbel is.

5. Dat hij beloven zou, belooft God.

En zo de mens iets kon doen, en alzo beloven, wat zou dat zijn? Beking, liefde, heiligheid, gehoorzaamheid? Behalve dat hij niet kan, zo worden die zaken aan de zijde Gods als voorwaarden beloofd. God biedt aan, dat Hij de mens, die met Hem in dit Verbond treedt, die zaken zal geven, gelijk boven is getoond. Zijn het nu voorwaarden, die God aan zijn zijde belooft in de mens te zullen werken, zo kunnen het geen voorwaarden zijn, die de mens aan zijn zijde beloven zou te doen.

Tegenwerping. 1.

XX. Men mocht denken, 't is niet van node, dat de mens wil, en dat hij gelooft; want alle beloften zijn onder voorwaarden van geloven, en er zijn bedreigingen voor die niet geloven. Daar beloften zijn onder voorwaarde, daar voorwaardelijke bedreigingen zijn, daar worden voorwaarden van de mens geëist en beloofd.

Ik antwoord:

1. De voorwaardelijke beloften en bedreigingen zijn beweegredenen, waardoor God de mens lokt en trekt tot het Verbond om daarin te treden.
2. De voorwaardelijke beloften en bedreigingen hebben opzicht op de meerdere of mindere toepassing van de goederen van het Verbond aan de bondgenoten, en zijn middelen om hen te verwakkeren. Daaruit volgt dan niet, dat willen en geloven voorwaarden zijn van het Verbond der genade zelf, 't welk, eigenlijk gezegd, geen bedreigingen, maar alleen beloften heeft.
3. Willen en geloven zijn vooraf vereiste hoedanigheden in iemand, die in het Verbond ingaat. Nu, vooraf vereiste hoedanigheden zijn geen voorwaarden, maar maken alleen iemand bekwaam om een verbond te maken. Het willen en het toestaan van 't verzoek van de jonkman, het overgeven in het huwelijksverbond van een dochter, zijn geen huwelijksvoorwaarden, maar het maken van het huwelijk zelf; zo is 't ook hier, op het uiterste zouden willen en geloven kunnen genoemd worden, conditio, sine qua non, een conditie, zonder welke niet, welke niet komt in het wezen van de zaak zelf.

Tegenwerping 2.

Men mocht verder denken: eist God nietmetal van de mens in het oprichten van het Verbond, en belooft God alleen alles aan hem te zullen doen, zo is God alleen verbonden, en de mens is niet verbonden, en mag dienvolgens leven, zo hij wil.

Ik antwoord:

Een arme dochter, die zich aan een rijke jonkman, die alleen voorwaarden ten goede van die arme dochter belooft, uitlooft, is zowel verbonden zonder voorwaarden uit te loven, als de rijke jonkman met al zijn voorwaarden. Zo is 't ook hier: een gelovige, intredende in het Verbond, verbindt zich aan de Heere, en zegt en schrijft: Ik ben des HEEREN. Maar waartoe verbindt de gelovige zich? Om eigen te zijn aan de Heere. Om een voorwerp te zijn van al de goedheden Gods. Om door de Heilige Geest geleid en bestierd te worden in al zijn wegen. Het vijfde artikel van de zegeningen, boven vermeld, was de heiligmaking in alle delen. Zal de mens zich in dit Verbond inlaten, zo moet hij ware lust en liefde hebben tot dat artikel, en hij, verliefd zijnde op heiligmaking, zo laat hij zich daartoe in dit Verbond. Zo wil hij niet godloos, maar Godzalig leven. Behalve veel andere banden, door welke hij zich verbonden acht tot de heiligmaking, zo verbindt hem daartoe de liefde. De verbintenis maakt het huwelijk, en daarom is dezelve geen voorwaarde van het verbond. Dit van de voorwaarden.

III. Borg Christus.

XXI. Omdat de hoogheid, heiligheid, rechtvaardigheid en de waarheid Gods niet toelaten, dat God met de zondaar als zondaar handelt, zo is het nodig, dat er een Borg en Middelaar tussen beiden kwam, die alles, wat er in de weg was, wegnam. Deze Borg is de Immanuël, Jezus Christus, waarachtig God en mens, en alzo beide partijen even na. In Hem zijn beide naturen verenigd, om God met de mens te verenigen. Hij staat bij God voor de mens in, Hij neemt al de zonden van de uitverkorenen op zijn rekening, alsof Hij ze zelf gedaan had, en staat er voor in om de schuld te betalen, en heeft ook hun zonden in Zijn lichaam gedragen op het hout, 1 Petrus 2:24. Hij stelt Zich in, om voor de uitverkorenen de wet te volbrengen, en heeft ook door Zijn gehoorzaamheid hen tot rechtvaardigen gesteld, Rom. 5:19. Hij staat ook bij de mens, om zo te spreken, voor God in, en bevestigt dat God zijn beloften, in dit Verbond beloofd, zal doen stand houden, en sterft daarop als Testamentmaker, in wiens dood het Testament onverbrekkelijk is. Want waar een testament is, daar is het noodzaak dat de dood des testamentmakers tussen kome; want een testament is vast in de doden, Hebr. 9:16, 17. Dus brengt Hij die twee, God en de mens, te samen, en brengt de zondaar tot God in verzoening en vrede, 1 Petrus 3:18.

Hoe wenselijk, hoe vast is dit Verbond, in 't welk alle zware voorwaarden op de Borg liggen, en alle zegeningen op de bondgenoten komen door de Middelaar Jezus Christus, in welke al de beloften ja en amen zijn! 2 Kor. 1:20.

IV. Vorm, wederzijdse bewilliging.

XXII. Nu komen wij tot de beschouwing van de vorm en het eigenlijke wezen van het verbond, 't welk bestaat in de wederzijdse bewilliging. Niet de goederen, niet de bevalligheid, niet de liefde maakt een huwelijk, maar de wederzijdse bewilliging aan elkaar verklaard. Dit is ieder bekend: als beide partijen in de voorwaarden bewilligen, zo is de vrede, tussen die te voren in oorlog waren, gemaakt. Zo is 't ook hier. Tot klaarder begrip moet men deze vier dingen aanmerken:

1. De aanbidding Gods aan de zondaar, om hem in een verbond op te nemen.
2. De aanlokking door het aanbieden van veel voordelige voorwaarden.
3. De toestemming en de aanneming van die aanbidding.
4. Het recht, dat de bondgenoot uit kracht van dit opgerichte Verbond verkrijgt, om die goederen, van God beloofd, waartoe hij nu gerechtigd is, door het gebed in het geloof te verzoeken.

Aan de zijde Gods is de bewilliging, want Hij biedt het aan, en nodigt. Als de mens de voorwaarden nu wel verstaande van harte begerende, en de waarheid van aanbidding gelovende, zich van alle andere dingen afwendt en zich alleen tot God keert, en aan Hem in bedaardheid, waarheid en heerlijkheid zijn bewilliging tot dat Verbond verklaart, en zich daarin aan God in Christus overgeeft, zo is het Verbond gemaakt, en het zal eeuwig vast blijven. Gelukkig is hij, die God de ogen heeft geopend, de wil gebogen, en tot zo'n ernstige bewilliging gebracht heeft. Hij mag verzekerd zijn van zijn tegenwoordige en toekomstige gelukzalige staat, al komt hij in veel verduisteringen: want zijn staat is niet vast op zijn gevoeligheid of geloof, of heiligheid, maar op dit Verbond. Doch dit hebben zij zich niet in te beelden, die deze zaken maar beschouwen, en in zich zelf beminnelijk erkennen, en evenwel niet hartelijk en waarachtig in onderhandeling met God in Christus getreden zijn, en daarom ook de eerste vruchten van dit Verbond, welke is de verandering van het hart, nooit deelachtig zijn geworden. Doch allen, die Jezus Christus kiezen, Hem aannemen, op Hem zien, naar Hem verlangen, op Hem wachten om vergeving van de zonden, vrede, troost en kracht tot heiligmaking door Hem te ontvangen, die gaan waarlijk in dit Verbond in, al is 't, dat zij uitdrukkelijk dit Verbond en verbond-maken, bij gebrek van klaarder licht en handleiding, onder dat gevoelen niet in 't oog hebben; 't welk tot versterking van de kleingelovigen moet dienen.

V. Einde, verheerlijking van vrije genade.

XXIII. Het einde van dit Verbond dient ook zonderling aangemerkt, want het geeft grote vrijmoedigheid aan de arme mens. Omdat God alleen voorwaarden belooft, en van de mens geen terug eist, wat is dan het einde, waarom God met de mens een Verbond opricht? Ik antwoord: niet zijn nut; want Hij wordt er niet zaliger, volmaakter en heerlijker door; maar 't is aan zijn zijde openbaring van zijn genade, goedheid, wijsheid, rechtvaardigheid en macht, en aan de zijde des mensen, om uit liefde heen tot de zaligheid te brengen. Zie dit:

- Efeze 1:5, 6. *Die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zichzelf, naar het welbehagen van Zijn wil, tot prijs van de heerlijkheid van Zijn genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde.*
- Rom. 9:23. *Opdat Hij zou bekend maken de rijkdom van Zijn heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid, die Hij tevoren bereid heeft tot heerlijkheid.*
- Efeze 3:10, 11. *Opdat nu door de gemeente bekend gemaakt worde aan de overheden en de machten in de hemel de veelvuldige wijsheid Gods, naar het eeuwige voornemen, dat Hij gemaakt heeft in Christus Jezus, onzen Heere.*

Is dit het doel, waartoe God dit grote werk van de verlossing bij wijze van een Verbond komt uit te voeren, wie zou dan niet gaarne daartoe een voorwerp willen zijn? Zijn wij nergens bekwaam toe, wij zijn dan nog bekwaam, dat een oneindige

Genade, dat een Goddelijke en alles overwinnende goedheid aan ons bewezen worde. Wil God de God van een zondaar zijn, en wil Hij hen als kinderen tot heerlijkheid leiden, ... is 't ons dan niet wel, en hebben wij dan geen grond genoeg, om met vrijmoedigheid ons in dat Verbond in te laten, en ons daartoe telkens wederom op te richten? Welaan dan: is genade te bewijzen het einde Gods, laat dat dan ook uw einde zijn, en aanvaardt uit liefde tot de verheerlijking van Gods grote en vrije genade dit Verbond, en laat u te dien [p366] einde zalig maken; dit beogende in het maken van het Verbond verheerlijkt God, en geeft de ziel én kleinheid, én vrijmoedigheid, én zoete stilte.

VI. Eigenschappen.

XXIV. Tot klaarder kennis van de natuur van het Verbond, en zijn beminnelijkheid, dient ook het beschouwen van zijn eigenschappen. Deze zijn én verscheiden, én uitnemend beminnelijk.

1. Eenzijdig.

Dit Verbond is merendeels eenzijdig; want God bedenkt het, God belooft de voorwaarden alleen, God geeft de Borg, God doet de eerste aanzoek, God werkt het weten, willen en doen; daarom wordt doorgaans in de Schrift gezegd: *Ik zal Mijn verbond oprichten. Ik zal een Verbond maken. Ik zal ze brengen onder de band van het Verbond.* Maar omdat tot het maken van een verbond toestemming van beide partijen noodzakelijk vereist wordt, zo moet de mens in hetzelfde aan zijn kant bewilligen, en zoverre is het tweezijdig, van beide kanten.

2. Genadig.

Dit is een alleszins Genadeverbond. Hier zijn geen goede werken, goede gestalte van het hart, en goede wil; geen aangenaamheid, geen medelijdenswaardige ellendigheid, niets, niets aan de zijde van de mensen, 't welk God zou bewegen om te denken op een verlossing, op een verbond, om eerst van des mensen kant bewogen te worden om hem te helpen. God wil Genade bewijzen, en de mens wil het alles alleen uit Genade ontvangen. God komt voor als Genadig, Exod. 34:6. En de mens ontvangt uit zijn volheid, ook genade voor genade, Joh 1:16.

3. Heilig.

't Is een heilig Verbond. Heilig is de Heere, heilig is de Middelaar, heilig is de weg, waardoor de bondgenoten de beloften verkrijgen, heilig zijn al de beloften, en ook de bondgenoten worden geheiligd, zodat het alles aan alle kanten een heilig Verbond is. Lukas 1:72. *Opdat Hij gedachtig ware aan Zijn heilig Verbond.*

4. Heerlijk.

't Is een heerlijk Verbond. De Heere God bezit alle heerlijkheid, de Middelaar is heerlijk en met heerlijkheid gekroond, 't zijn hoge en heerlijke goederen, die beloofd worden; en 't is zonderling heerlijk voor de mens, dat die zo verheven wordt, dat hij een bondgenoot van God worde, en dat hij door de weg van dit Verbond tot de heerlijkheid wordt geleid, Heb 2:10. Dus zegge ieder bondgenoot: *Grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, die machtig is,* Lukas 1:49.

5. Welgeordineerd.

't Is een welgeordineerd Verbond: 2. Sam. 23:5. *Nochtans heeft Hij mij een eeuwig Verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd is.* 't Past alles: begin, midden, einde zo op elkaar, en er is zo'n nette orde in, dat aan alle kanten de veelvuldige wijsheid, de zuivere rechtvaardigheid, de onbedenkelijke goedheid, de onweerstaanbare macht uitblinkt. Daar is dat eeuwig voornemen om verheerlijkt te worden in onuitdenkbare genade, en dat die te zien, zaligheid en blijdschap van de engelen en van de mensen zou zijn; daarop schept God de mens volmaakt heilig, en laat de mens door zijn eigen wil het Verbond breken door de zonde, en besluit ze zo allen onder de zonde. Daarop stelt de Heere een andere weg voor om zalig te worden, namelijk, het Verbond der genade. De Heere belooft de Borg, en laat Hem door de plechtigheden afbeelden, laat Hem op de bestemden tijd geboren worden, en door lijden voor de zonde betalen; verhoogt Hem aan zijn rechterhand, en stelt alles in zijn handen. Hij laat het Evangelie verkondigen, en trekt daardoor zijn uitverkorenen tot dit Verbond, en leidt ze door veel opmerkelijke en wonderlijke wegen tot heerlijkheid. Dus is 't alles wel geordineerd.

6. Liefde.

't Is een Verbond van vrede en vriendschap: Jes. 54:10. Het verbond Mijns vredes zal niet wankelen. Hier vandaan komen de onderlinge benamingen van vriend en vriendin. Ja 't is een offensief en defensief Verbond, bij gelijkenis gesproken. God zegt tot Abraham: Gen. 12:3: *Ik zal zegenen, die u zegenen, en vervloeken, die u vloekt.* En de bondgenoot zegt wederom: Psalm 119:63 *Ik ben een gezelschap van allen die U vrezen, en van hen die uw bevelen onderhouden.* Psalm 139:21, 22, *Zou ik niet haten, Heere, die U haten? Ik haat hen met volkomen haat; tot vijanden zijn ze mij.*

7. Huwelijksverbond.

't Is een huwelijksverbond: gelijk man en vrouw in liefde met elkaar verbonden en één zijn, zo nauw een vereniging en eenheid komt er ook tussen God en Christus, aan de ene zijde, en tussen de bondgenoten, aan de andere zijde. Ezech. 16:8. *Als Ik nu bij u voorbijging, zag Ik u, en ziet, uw tijd was de tijd van de minne; zo breidde Ik Mijn vleugel over u uit, en dekde uw naaktheid; ja Ik zwoer u, en kwam met u in een verbond en gij werd de Mijne.* Hoséa 2:18 *Ik zal u Mij ondertrouwen.* Jes. 54:5. *Uw Maker is uw Man.*

Hier vandaan komen de onderlinge benamingen van Bruidegom en Bruid, en dat onderlinge mijn: Zach. 13:9 *Ik zal zeggen, het is Mijn volk; en het zal zeggen, de HEERE is mijn God.* Hoogl. 2:16. *Mijn liefste is mijn, en ik ben de Zijne.*

8. Eeuwig.

't Is een eeuwigdurend Verbond. 't Is niet voor tien of twintig jaren, 't is niet zolang men leeft, maar 't is een Verbond zonder einde. Daarom wordt het dikwijls genoemd een eeuwig Verbond, Jer. 31:33, 34. 't Is daarom bestendig, vast en onverbreeklijk. Dit blijkt:

- (a) Jes. 54:10, *Het Verbond Mijns vredes zal niet wankelen.*
- (b) Het vloeit uit het voornemen, dat naar de verkiezing is, dat vast blijft, Rom. 9:11.
- (c) 't Is gegrond op het Verbond van de verlossing en de raad des vredes, 't welk onverbreeklijk is. Psalm 89:35. *Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen.*
- (d) 't Is bevestigd in de dood des Testamentmakers. *Een Testament is vast in de doden,* Heb 9:17.
- (e) 't Rust op de waarheid en trouwe Gods. Psalm 146:6, *Die trouwe houdt in der eeuwigheid.*

- (f) 't Is bekrachtigd door de eed van God. Heb 6:17, *God willende de erfgenamen van de belofenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid Zijns raads, is met een eed daartussen gekomen.* Dit zijn de eigenschappen.

Zie toch deze eigenschappen en hoedanigheden van dit Verbond met aandacht in. Is 't niet aan alle kanten wonderlijk en beminnelijk? Wie kan zich weerhouden om zich niet terstond met al zijn hart in dat Verbond in te laten? Wie van de bondgenoten springt niet op van vreugde over zo groot een zaligheid, en rust niet zoetelijk in God door dit Verbond?

VII. Zegels.

XXV. Aan dit Verbond zijn ook zegels gehecht tot verzekering van zijn vastigheid aan de bondgenoten. Deze zetten hun zegel op het Verbond niet, want zij beloven niets; maar omdat God alleen belooft, zo verzegelt Hij het ook alleen. Onder de oude bediening waren de Besnijdenis en 't Pascha zegels, en onder de nieuwe bediening de heilige Doop en het heilig Avondmaal. God wil de mens eerst bereiden om bezitter te zijn van de eeuwige zaligheid uit die vrije Genade, en leidt hem door veel wonderlijke wegen, als Israël in de woestijn, die van de hemel schijnen af te gaan. En opdat hij op de weg niet bezwijke, zo geeft de Heere hem zegels.

De kracht ervan.

1. Opdat hij de beloofde goederen telkens wederom in gedachte krijgje, en die diep inzie, en daarop staroge.
2. Opdat hij telkens krachtiger versterkt worde in het geloof, en verzekerd zij van de gewisheid van de beloften aan hem gedaan
3. Opdat hij telkens de voorsmaak krijgje van de hemelse goederen, en de kracht enigszins smake.
4. Opdat hij telkens verwakkerd worde om gemoedigd de wereld te verlaten, tegen zijn begeerlijkheden te strijden, zijn kruis op zich te nemen, en door weldoen eer en heerlijkheid te zoeken. Dus moet men de Sacramenten gebruiken, en niet in het gebruik zelf, in dat gedane werk rusten; maar daarin aan de ene zijde zien als in een afbeeldsel het lijden en sterven van de Middelaar Jezus Christus, en aan de andere zijde daaruit zien de onverbrekelijkheid van al de beloften in dit Verbond beloofd.

Oorzaken, waarom velen in het Verbond niet ingaan.

XXVI. Dus hebben wij u voorgesteld de voortreffelijkheid van 't Verbond der genade. Wie zou geen lust hebben om van hetzelfde een bondgenoot te zijn? Wie zegt op al deze niet amen, 't is van de Heere geschied, en 't is wonderlijk in onze ogen. En nochtans vindt men velen die niet willen. De Heere Jezus verwonderde Zich over de ongelovigheid van de Joden, zo zullen zich met mij verwonderen allen, die dit Verbond in zijn heerlijkheid kennen, en aan de andere zijde zien, hoe velen geen lust aan hetzelfde hebben, en niet ingaan.

Men zal denken: *hoe is het mogelijk!*

En men vraagt: *welke de oorzaken daarvan zijn?*

Ik antwoord:

1. Onkunde.

Dat men niet kent, dat begeert men niet. Velen merken niet op, wat het prediken beduidt, wat verkondigd wordt, en zo men het al enigszins hoort, men blijft er niet op staan, men doet geen moeite om de zaak tot in de grond te verstaan, en daarom blijft het hun verborgen. Anderen beschouwen het maar om te weten, en daarvan te kunnen spreken, om de achting van verstandig te zijn te bekomen. Dus acht men de voortreffelijkheid van het Verbond als wat vreemds, waaraan hun niets is gelegen.

2. Ongeloof.

Men hoort de zaken, men acht ze als goed en beminnelijk, maar men weet niet of het de waarheid is; al durft men het niet verwerpen als onwaarheid, men gelooft niet dat mensen die zaken zouden kunnen deelachtig worden, en in zulke staat zouden kunnen komen; dus laten ze de zaken staan en zien er van af, en het woord van de prediking doet hun geen nut, omdat het met het geloof niet vermengd is.

3. Lusteloosheid.

Lusteloze luiheid. Men ziet iets, men wilde wel dat men het had: maar 't is de begeerte van een luiaard, die niet werken wil; 't is het malen en denken van een halfslapende, die met de begeerte in slaap valt, en tegelijk begeerten en werkzaamheden verliest; daarom krijgen zij er ook geen deel aan; men vindt op zoeken, en anders niet. Spr. 2:4, 5. *Zo gij haar zoekt als zilver, en naspeurt als verborgen schatten, dan zult gij de vreze des HEEREN verstaan, en zult de kennis Gods vinden.* Maar deze is alle werk te veel, wilde het dan van zelf komen, dan zou men het nog aan zich laten doen; maar zo te onderzoeken, te bidden, te worstelen om te geloven, en door het geloof het aan te grijpen, en zich daarin steeds bezig te houden, dat is hun te zwaar een werk, 't is hun de pijn niet waard.

4. Aardse bekommernissen.

Velen hebben er wel lust aan, en zijn soms bewogen om in te gaan, maar de tegenspoeden, de overgrote bezigheden, de vreze van nog eens gebrek te hebben, de bekommerende gedachten en overleggingen nemen het hart weg, en doen hun de goede bewegingen met een zucht verlaten; dit zijn de doornen, die het goede zaad verstikken, en het hart bezwaren, en de mens in zijn staat doen blijven.

5. Begeerlijkheden van het vlees.

Deze zouden wel lust hebben aan de goederen van het Verbond in zichzelf aangemerkt, maar in de omstandigheden, dat ze dan hun eerlijke, hun voordelige, hun gemakkelijke zonden zouden moeten missen, die haten, die bestrijden, dan behagen hun de goederen van het Verbond niet; het tegenwoordige is te zoet, het vleselijke is te gemakkelijk, daarom kiezen ze dit met van de daad, en laten het geestelijke daar; kunnen ze anders niet in de hemel komen, geduld, de zonde kan men niet laten; wil men niet laten, dat staat vast, het ga dan zo het mag.

6. Verkeerde inbeeldingen.

Velen hebben kennis van de waarheden, zien ze aan als heerlijk en beminnelijk, en achten zeer gelukzalig degenen, die bondgenoten zijn; zij begeven zich tot de kerk, zij zijn uitwendig godsdienstig, zij wachten zich voor de grove besmettingen van de wereld; en zo achten zij zich als bondgenoten, ofschoon zij:

- (a) de inwendige waarheid niet kennen, en de zaken in hun geestelijke natuur niet beschouwen, en de Borg van dit Verbond niet dierbaar in hun harten achten, en alleen beminnen.
- (b) Ofschoon zij van de allianties en verbonden, in welke zij van nature zijn met wereld en hun vlees, niet afstaan, die niet verbreken, en die voor hun vijand niet achten, en dadelijk als vijanden handelen, maar inwendig met hun genegenheden en liefde nog verenigd blijven.
- (c) Ofschoon zij met de Borg van dit Verbond, en met de God van het Verbond geen onderhandeling hebben, om met hart en tong in het Verbond te treden, maar alleen de beloften beschouwen als beminnelijk.
- (d) Ofschoon zij weltevreden zijn, al hebben ze de bezitting en het gevoel niet van de goederen van dit Verbond; schoon ze afgescheiden en verre van God leven; schoon ze geen heiligheid hebben, maar in de aarde en in zich zelf, en in inwendige zonden leven, met hun hart, gedachten, genegenheden en be-ogingen niet boven naar God, maar in het lichamelijke en zienlijke zijn. Deze dingen zijn in alle ware bondgenoten, en omdat zij niet zijn in de waan- en tijdgelovigen, zo moesten ze overtuigd worden, dat ze zich tot nog toe met valse overleggingen bedrogen hadden.

XXVII. U die overtuigd zijt, dat gij nog in dit Verbond niet zijt overgegaan, hoort eens naar mij, en laat u bewegen om door het overgaan in dit Verbond een waar bondgenoot te worden.

Opwekking om in het Verbond over te gaan.

1. Buiten dit Verbond is niet dan ellende. God is u een vertoornd Rechter, gij hebt geen deel aan de Borg en aan zijn volheid, gij hebt geen deel aan een enige belofte, maar alle bedreigingen, alle oordelen liggen op u, alles, wat gij in de wereld geniet, hoopt uw zonden maar op, en verzwaart uw oordeel, en de eeuwige verdoemenis zal uw erve zijn. Zie dit, Efeze 2:11, 12, *Daarom gedenkt... dat gij in die tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de Verbonden van de belofte, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.* Wordt toch eens wakker, komt eens tot u zelf, schrikt en beeft, en laat de schrik des Heeren u bewegen tot het geloof, vliedt van de toekomstige toorn door ingaan in dit Vrede-verbond.
2. In dit Verbond is alle zaligheid; gaat eens terug, onderzoekt al de beloften van dit Verbond boven voorgesteld, en ziet of er nog iets is, dat gij er bij begeert, en zo niet, gelijk er niets aan ontbreekt, zo omhelst het toch, en geeft de Heere de hand. 't Is maar vuiligheid, dat gij zult verlaten; 't is maar een zware last, die gij afleggen zult; 't is een harde en wrede meester, die gij de dienst zult opzeggen; en integendeel, 't is God, met wie gij in vrede en vriendschap zult leven; 't is enkel licht, liefde, vrolijkheid en zuivere heiligheid, 't welk de bondgenoten voor nu en voor eeuwig zullen genieten; wat staat gij dan te dralen, komt, neemt besluit en stapt over.
3. U wordt door God zelf aangezocht. Hij komt u voor en roept u: *Wendt u naar Mij en wordt behouden.* Hij zond zijn eigen Zoon, en door die spreekt Hij tot u. Zult gij naar God dan niet horen? Zult gij u afkeren van Die, die van de hemel is? De Heere zendt zijn dienaren, en tegenwoordig mij tot u; wat maken ze een werk, hoe bidden ze u, wat gebruiken ze hartbrekende beweegredenen, ja tranen, om u te lokken tot dit Verbond! Eilieve, laat u toch bewegen, laat u toch met God

verzoenen. Wordt dan overwonnen door liefdedrang, en door al de gebeden van de leraren tot God voor u.

4. De Heere zal niemand verstoten, die maar in waarheid door Christus tot Hem komt, al hebt u nu zoveel jaren dezer vriendelijke aanbieding ongehoorzaam geweest, al is uw gehele leven tot nog toe niets anders dan zonde geweest, al zijn er gruwelen bedreven, al zijt gij een doodslager, een overspeler en hoereerder, een dief, een lasteraar en leugenaar tot op deze tijd toe geweest, zo gij maar uw zonden kent, waarlijk berouw hebt, en waarlijk lust hebt aan dit Verbond in al zijn delen, en aan de Borg, om alleen door Hem die goederen deelachtig te worden; zijt niet moedeloos, daar is hoop deze aangaande, komt maar; want de Heere zal zeker u niet verstoten, maar aannemen, want Hij heeft het gezegd: ziet al de beloften, en onder andere: Joh 6:37 *Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.*

Vermaning voor degenen, die overgegaan zijn.

XXVIII. En u, die uzelf waarlijk in dit Verbond hebt ingelaten, 't welk gij kennen kunt uit hetgeen wij par. 26, 6 gezegd hebben.

1. Verblijdt en vermaakt u in uw deel aan al de goederen, en over de vastigheden van dit Verbond, schoon gij er nog zoveel niet van geniet, als gij wel begeert, gij zult het alles in volle mate nog eens genieten.
2. Merkt God nu gedurig aan zodanig als Hij in dit Verbond nu is, en handelt met Hem als een Bondgenoot, genadig van Hem aangenomen, gebruikt ootmoedige vrijmoedigheid om met Hem te verkeren, bidt in geloof om genot van die goederen, verwacht ze met lijdzaamheid, en verlaat u alleszins op Hem, vertrouwend dat Hij het wél zal maken.
3. Wandelt nu waardig het Evangelie, gelijk het een Bondgenoot betaamt, ziet niet om naar uw vrienden, de wereld en al wat daarin is, verloochent de vleselijke begeerlijkheden. Zijt hemelsgezind, uw wandel zij in de hemel, laat uw licht lichten onder de mensen, opdat zij zien dat een voortreffelijker geest in u is dan in hen; tracht naar nederigheid, zachtmoedigheid, vijanden lief te hebben, handelt verstandig in de oprechte weg, en zijt heilig, gelijk Hij, die u in zijn Verbond heeft aangenomen, heilig is.
4. Wandelt in de liefde en vrede met de bondgenoten, laat de wereld zien, dat gij één hart en één ziel zijt, en wekt door uw voorgang alle andere bondgenoten op, opdat de liefde van velen tot elkaar een vuur make en mede aansteke die buiten zijn.
5. Verheerlijkt God over dit grote werk, doet naarstigheid om de volmaaktheden Gods, die zich in dit Verbond opdoen, niet alleen te noemen, maar diep in te zien, zodat uw ziel zich verlieze in verwondering, en uw tong los worde, om te verkondigen de deugden Desgenen, die u uit de duisternis getrokken heeft tot Zijn wonderbaar licht. *Dankt de HEERE, roept Zijn Naam aan, maakt Zijn daden bekend onder de volkeren! vermeldt, dat Zijn Naam verhoogd is. Psalm zingt den HEERE, want Hij heeft heerlijke dingen gedaan; dit zij bekend op de gehele aardbodem. Juich en zing vrolijk, gij inwoneres van Sion, want de Heilige Israëls is groot in het midden van u, Jes. 12: 4-6.*

Het Verbond is begonnen met Adam.

XXIX. Naast dit Verbond hebben wij twee vragen te beantwoorden.
De eerste vraag is: *Wanneer dit Verbond der genade begonnen is?*

De Socinianen en de Remonstranten, die het met hen in deze houden, schoon zij de natuur van het Verbond der genade niet recht verstaan, zeggen, dat het in de dagen van het Oude Testament niet is geweest, en schoon zij toestaan dat aan hen is bekendgemaakt, dat er eens een Zaligmaker zou komen, en dat er eens een Verbond der genade zou opgericht worden, dat zij nochtans dat niet hebben gehad, geen bondgenoten van dit Verbond zijn geweest, geen beloften van eeuwige zaligheid hebben gehad, en door het geloof en hoop op de toekomstige Zaligmaker het eeuwige leven niet hebben verkregen, maar uit Genade, door hun deugdzaamheid. Wij zeggen, schoon de bediening zeer verscheiden is in beide de Testamenten, dat nochtans datzelfde Verbond, ten opzichte van zijn wezen, zowel geweest is in het OUDE TESTAMENT begonnen met Adam, als het nu is in het NIEUWE TESTAMENT Dit blijkt:

Bewijs 1.

XXX. Het is terstond na de val al opgericht in het Paradijs, in de belofte, Gen. 3:14, Datzelve (zaad van de vrouw) zal u (slang) de kop vermorzelen. Dit Zaad van de vrouw is de Heere Jezus, welke zonder toedoen des mans uit de maagd Maria geboren is, hoedanig geen mens geweest is, noch zijn zal. En Christus alleen en niemand anders, heeft de slang, de duivel, de kop vermorzeld, gelijk blijkt: Heb 2:14, *Opdat Hij door de dood te niet doen zou dengene, die het geweld van de dood had, dat is, de duivel.* 1 Joh. 3:8. *Hiertoe is de Zone Gods geopenbaard, opdat Hij de werken van de duivel verbreken zou.* Christus, het Zaad van de vrouw, zullende de duivel de kop vermorzelen, wordt hier beloofd, en dat op te merken is, bij wijze van een bedreiging, en dat aan de slang; 't is niet tot Adam en Eva gezegd, maar alleen ten aanhore van haar; waaruit blijkt, dat het Verbond der genade niet is opgericht met Adam en Eva en in hen met alle hun nakomelingen, gelijk het Verbond der werken met hem was opgericht; maar Adam en Eva deze belofte horende, moesten de beloofde Zaligmaker tot hun vertroosting aannemen voor zich zelf, gelijk daarna ieder gelovige deed, 't welk in de volgende reden zal blijken.

Bewijs 2.

XXXI. Het Evangelie, 't welk is de aanbidding van dit Verbond, is zowel in het OUDE TESTAMENT verkondigd, als in het NIEUWE TESTAMENT Zie dit Ga 3:8, De Schrift te voren ziende, dat God de Heidenen uit het geloof zou rechtvaardigen heeft tevoren aan Abraham het Evangelie verkondigd, zeggende: In u zullen al de volken gezegend worden. In u, dat is, in uw zaad, 't welk is Christus vs. 16. Hij zegt niet: en den zaden, als van velen, maar als van één: En uw zaad; dat is Christus. Deze blijde boodschap geloofde Abraham, niet voor de Heidenen, die nog komen en geloven zouden, maar voor zich zelf; hij had er toen de nuttigheid uit, namelijk, de rechtvaardigmaking, welke is een vrij verklaren van schuld en straf, en een inwijzen in het recht ten eeuwigen leven. Zie dit, Gen. 15:6, *En hij geloofde,* (merkt: niet de HEERE, maar) *in de HEERE, en Hij rekende het hem tot gerechtigheid.* Jak. 2:23. *En Abraham geloofde God, en het is hem tot rechtvaardigheid gerekend, en hij is een vriend van God genaamd geweest.*

Dat dit niet een buitengewoon voorrecht geweest is aan Abraham alleen, dat hem het Evangelie verkondigd werd, maar dat hetzelfde ook aan de kerk van het OUDE TESTAMENT gelijk geschied is, blijkt uit Heb 4:2, Want ook ons is het Evangelie verkondigd, gelijk als hun. Het wordt ons verkondigd, opdat wij het aannemen zouden tot ons nut, zo dan ook tot hun nut; en dat velen daaruit geen nuttigheid verkregen, was niet omdat het hun niet aangeboden was, maar omdat zij het door het geloof niet

aannamen. Maar het woord van de prediking deed hun geen nut, omdat het met het geloof niet vermengd was in degenen, die het gehoord hebben. Zo dan Christus in het OUDE TESTAMENT door het Evangelie is verkondigd en aangeboden, en een ieder verplicht was daardoor in Christus te geloven tot rechtvaardigmaking, gelijk Abraham deed, zo is dan het Verbond der genade in het OUDE TESTAMENT geweest.

Zie dit ook in Mozes, Hebr. 11:24, 26, *Door het geloof heeft Mozes ... achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn, dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.* Mozes kende Christus, geloofde in Christus, achtte Christus dierbaar, had het oog op de beloften door Christus. Dit hoofdstuk telt een geheel register op van gelovigen in het OUDE TESTAMENT en wat nuttigheid zij deelachtig werden door het geloof in Christus.

Bewijs 3.

XXXII. De borg van het Verbond was in het OUDE TESTAMENT in dezelfde kracht als in het NIEUWE TESTAMENT, dus is het Verbond daar ook geweest zowel als nu. Zie dit, Heb 13:8, Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid. Door heden wordt aangewezen de tegenwoordige tijd, door in eeuwigheid de toekomstige, door gisteren de verleden tijd. De apostel zegt niet alleen *dat Christus was, is en zijn zal;* maar hij zegt, dat Christus altijd Dezelfde geweest is, tot verzoening, tot vertroosting en hulp, en dat men daarom niet bezwijken moet in verdrukking. Door *gisteren* kan men niet verstaan de tijd even voor Paulus, de tijd van Christus' wandeling op aarde; want 't is klaarblijkelijk, dat de apostel de gelovigen tot standvastigheid opwekt, omdat Christus van alle tijden, zodra daar een Kerk geweest is, en zolang als er een Kerk zal zijn, dezelfde getrouwe Zaligmaker is geweest; zodat gisteren is de tijd vóór Christus' zijn in het vlees, de tijd van het OUDE TESTAMENT, 't welk ook daaruit blijkt, dat Christus gezegd wordt van voor de grondlegging der wereld geslacht te zijn. Zie Openb. 13:8, *Welker namen niet zijn geschreven in het boek des levens, des Lams, dat geslacht is, van de grondlegging der wereld.* De woorden: van de grondlegging der wereld mogen niet door overspronging gevoegd worden bij: *welker namen niet geschreven zijn in 't boek des levens,* daar is geen noodzaak van terug te springen, en nooit wordt Christus zonder enige bijvoeging of beschrijving gezegd geslacht te zijn; en daarbij, indien men de woorden alzo opnam, welke namen niet zijn geschreven in 't boek des levens des Lams van de grondlegging der wereld, zo blijft het vast, dat er van de grondlegging der wereld, een boek was, in 't welk de namen van de gelovigen geschreven waren, en dat dit boek was van het Lam, dat is: van Christus, en bijgevolg Christus' dood wordt aangemerkt als in kracht daar tegenwoordig, omdat niemand in zijn boek geschreven kan worden dan door de kracht van zijn dood door slachting. Maar 't is eenvoudig en klaar, dat men de woorden voege zoals de apostel ze gevoegd heeft: *des Lams dat geslacht is, van de grondlegging der wereld.*

Vraag. Maar hoe is Christus van die tijd af al geslacht? Want de apostel schijnt dit tegen te spreken, Heb 9:26, *Anders had Hij dikwijls moeten lijden van de grondlegging der wereld af.*

Antwoord. De apostel toont, dat de dood van Christus maar eens moest geschieden, en dat die éne offerande krachtig was van de grondlegging der wereld, en zo bevestigt hij krachtig dat die éne dood van Christus toen alzo krachtig was, alsof Hij én in die tijd, én van die tijd af dadelijk geleden had, en zo bevestigt hij dat Christus gisteren en heden dezelfde is. Christus is dan wel dadelijk niet geslacht van de grondlegging der

wereld, maar in kracht, in offerande; en de gelovigen geloofden van die tijd af in Hem door de offeranden, waarin zij zagen de dood van de toekomstige Zaligmaker, en namen die door het geloof tot rechtvaardigmaking aan. Gelijk blijkt in Abel, Heb 11: 4, 5, *Door het geloof heeft Abel een meerdere offerande Gode geofferd dan Kaïn, door dat hij getuigenis bekomen heeft, dat hij rechtvaardig was; want vóór zijn waarneming heeft hij getuigenis gehad, dat hij Gode behaagde.* Abel offerde in geloof, Abel behaagde God, Abel was rechtvaardig; dit alles zegt onweersprekelijk, dat Abel zich Christus in zijn offerande vertegenwoordigde.

Bewijs 4. In het OUDE TESTAMENT de geestelijke goederen.

XXXIII. De gelovigen in het OUDE TESTAMENT hadden al de geestelijke goederen van het Genadeverbond, dus hadden ze het Verbond zelf, zowel als wij in het NIEUWE TESTAMENT.

- (a) God was hun God en hun Vader: Exod. 20:2. *Ik ben de HEERE uw God.* Jes. 41:10. *Ik ben uw God.* Jes. 64:8. *Doch nu, HEERE, Gij zijt onze Vader.* Jer. 3:4. *Zult gij niet van nu af tot Mij roepen: Mijn Vader!*
- (b) Zij hadden vergeving van de zonden: Psalm 65:4. *Maar onze overtreding, die verzoent Gij.* Psalm 32:5. *En Gij vergaapt de ongerechtigheid van mijn zonden.*
- (c) Zij hadden de geest van de aanneming tot kinderen: Rom. 9:4. *Welker is de aanneming tot kinderen.* 2 Kor. 4:13. *Omdat wij nu dezelfde Geest van het geloof hebben.* Psalm 143:10. *Uw goede Geest geleide mij in een effen land.*
- (d) Zij hadden de vrede van het geweten met God: Psalm 4:8. *Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven.* Psalm 62:2. *Immers is mijn ziel stil tot God.*
- (e) Zij hadden een kinderlijke omgang met God: Psalm 139:18. *Word ik wakker, zo ben ik nog bij U.* Psalm 73:28. *'t Is mij goed nabij God te wezen.*
- (f) Zij waren van de heiligmaking deelachtig: Psalm 119:97. *Hoe lief heb ik uw wet! Zij is mijn betrachting de gehele dag.*
- (g) Zij gingen na de dood in de zaligheid. Daar hadden ze het oog op: Hebr. 11:10, 16. *Hij verwachtte de stad, die fundamenten heeft ... Maar nu zijn zij begerig naar een beter, dat is, naar het hemelse.*
- (h) Die zaligheid verkrijgen ze. Hand. 15:11. *Maar wij geloven, door de genade van de Heere Jezus Christus, zalig te worden op zulke wijze als ook zij.* De apostel spreekt hier niet van de Heidenen, en ook hij zou de zaligwording van de Heidenen niet stellen voor der Joden zaligwording, maar hij spreekt van de vaderen, die het juk niet konden dragen, en evenwel door het geloof zalig werden, daaruit brengt hij in, dat zij ook door het geloof en niet door de werken van de ceremoniële wet de zaligheid verwachtten, en daaruit besluit hij, dat men dan ook de Heidenen niet moest noodzaken besneden te worden, om de wet van de ceremoniën te onderhouden.

Uit alle deze blijkt, dat de gelovigen het OUDE TESTAMENT de goederen van het Genade-verbond hebben genoten, dus hebben ze dit Verbond zelf gehad, en zijn bondgenoten geweest in datzelfde Verbond met ons, hebbende allen dezelfde geestelijke spijs gegeten, en dezelfde geestelijke drank gedronken, 1 Kor. 10: 3, 4. Daarom noemt de apostel Petrus de Joodse natie: Kinderen van de profeten en van het verbond, dat God met onze vaderen opgericht heeft, zeggende tot Abraham: En in uw zaad zullen alle geslachten van de aarde gezegend worden. Hand. 3:25.

Tegenwerping. 1.

XXXIV. In 't OUDE TESTAMENT hebben ze de beloften niet verkregen. Hebr. 11:13, *De beloften niet verkregen hebbende.*

Antwoord.

De beloften, op welke de apostel hier ziet van Christus in het vlees, dewelke zij van verre hebben gezien, geloofd en omhelsd.

Tegenwerping. 2.

Hebr. 7:19, *De Wet heeft geen ding volmaakt.*

Antwoord.

De ceremoniële wetten, van welke de apostel spreekt, hadden de kracht van voldoening niet, maar wezen op Christus, en waren alzo de aanleiding tot een betere hoop; door het geloof in een toekomstige Messias waren zij in Hem volmaakt, Kol 2:13.

Tegenwerping. 3.

Hebr. 9:8, *Dat de weg des heiligdoms nog niet openbaar gemaakt was, zolang de eerste tabernakel nog stand had.*

Antwoord.

Christus is de Weg, Joh 14:6. Christus heeft de weg tot God en tot de heerlijkheid ingewijd door het voorhangsel, dat is door Zijn vlees, Heb 10:19, 20. De tekst zegt, dat Christus dadelijk het rantsoen nog niet had betaald en de zaligheid voor de Zijnen verworven, zolang de plechtigheden nog stand hadden; maar toen dat geschied was, toen hadden zij uitgediend. De apostel zegt niet, dat niemand in die tijd in de hemel gekomen is, dat zullen partijen zelf niet durven zeggen. Henoeh, Elia, Mozes, Abraham, Izak en Jakob zouden hen bestraffen. De apostel zegt ook niet, dat de weg naar de hemel nog niet bekend was; want daar geloof, hoop, en liefde is, daar kent men de weg; maar hij zegt, dat Christus zelf nog in het vlees niet was gekomen, die doen zou, dat de gehele tabernakeldienst niet kon teweegbrengen, namelijk, zalig maken.

Tegenwerping. 4.

XXXV. 2 Tim. 1:10. De apostel zegt, *dat Christus het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht heeft door het Evangelie.* Dus was er nóch licht, nóch leven vóór Christus' komst in het vlees.

Antwoord.

De tekst zegt wel, dat het Christus is, die het leven en de onverderfelijkheid aan 't licht gebracht heeft; maar hij zegt niet, dat Christus dat alleen met zijn komst gedaan heeft, en niet vóór zijn komst. Wij hebben boven getoond, dat Christus, die gisteren en heden dezelfde is, het ook in het OUDE TESTAMENT gedaan heeft; want ook hun is het Evangelie verkondigd. Maar de tekst heeft het oog op de trap van openbaring, en op de openbaring aan de Heidenen, daar het te voren aan Israël alleen geschiedde, gelijk blijkt uit het volgende, vers 11. *Waartoe ik gesteld ben een prediker, en een apostel, en een leraar van de Heidenen.* Dit toont de apostel uitdrukkelijk: Efeze 3:5, 6, 8, *Welke in andere eeuwen de kinderen van de mensen niet is bekend gemaakt, gelijk zij nu is geopenbaard... namelijk, dat de Heidenen zijn medeërfgenen... Mij, de allerminste van al de heiligen, is deze genade gegeven, om onder de Heidenen te verkondigen de onnaspeurlijke rijkdom van Christus.* Dus is ook te verstaan de plaats Rom. 16:25, *Naar de openbaring van de verborgenheid, die van de tijden der eeuwen verzwegen is geweest, vs. 26, Maar nu geopenbaard is, en door de profetische Schriften, naar het bevel van de eeuwige Gods tot gehoorzaamheid van het geloof,*

onder al de Heidenen bekend is gemaakt. Hieruit blijkt, dat de tegenstelling niet is tussen het OUDE TESTAMENT en NIEUWE TESTAMENT ten opzichte van de openbaringen van de weg tot zaligheid, maar tussen de Joodse natie, die toen de openbaringen alleen hadden, en tussen de Heidenen, die dezelfde nu ook hebben.

Tegenwerping. 5.

XXXVI. Hebr. 11:39, 40, *Deze alle, hebbende door het geloof getuigenis gehad, hebben de beloften niet verkregen. Alzo God wat beters over ons voorzien had, opdat zij zonder ons niet zouden volmaakt worden.* Alsmede 1 Petrus 1:12, *Dewelken geopenbaard is, dat zij niet zich zelf, maar ons bedienden deze dingen.* Uit deze teksten blijkt, dat zij in het OUDE TESTAMENT deze goederen niet hebben gehad.

Antwoord.

De teksten spreken nadrukkelijk van de komst van Christus in het vlees, en 't is openbaar dat zij in hun tijd de beloften niet hebben verkregen. Zij verkondigden dat Christus eens komen zou, maar dat zij in hun tijd die niet verwachten; in die opzicht bedienden zij niet zich zelf deze dingen, maar ons, die ná de komst van Christus leven, en de vervulling van die belofte zien en genieten. En zo genieten wij betere dingen dan zij, die zoveel beter zijn, als de vervulling beter is dan de belofte. Hieruit blijkt, dat de teksten niet spreken van de genieting van de goederen van het Verbond, die zij zowel deelachtig waren als wij, gelijk getoond is, en de apostel in de tekst zelf dat aanwijst, als hij zegt: opdat zij zonder ons niet zouden volmaakt worden. Zo werden zij dan volmaakt, doch niet door de werken van de wet, maar door Christus, wiens komst zij in de beloften hadden, en in de vervulling hebben, en zo worden zij niet door een andere oorzaak zalig dan wij, maar wij en zij door dezelfde Borg; maar ten opzichte van de bedeling is het Nieuwe Testament beter dan het Oude.

Of er een uiterlijk Verbond is.

XXXVII. De tweede vraag is: *Of God behalve het Verbond der Genade een ander en uiterlijk Verbond, 't zij in het Oude Testament of in het Nieuwe, opgericht heeft?*

Antwoord.

Eer wij op deze vraag antwoorden, is van node voor te stellen, wat een uitwendig verbond is. Een uitwendig verbond is:

- (a) Een verbintenis tussen God en de mens, 't is een verbond van vriendschap, van vereniging.
- (b) De partijen zijn: aan de ene kant, de heilige God, wiens ogen zo rein zijn, dat Hij het boze niet kan aanschouwen; Hab. 1:13; *Die geen lust heeft aan godloosheid, bij wie de boze niet zal verkeren, voor wiens ogen de onzinnigen niet zullen bestaan, die alle werkers van de ongerechtigheid haat, die de leugensprekers zal verdoen, die van de man des bloeds en bedrogs een gruwel heeft,* Psalm 5: 5-7.
De andere partij zijn onbekeerden, wier keel is een geopend graf; wier tongen bedrog plegen, onder wier lippen slangenvenijn is, welke mond vol is van vervloeking en bitterheid, op wier wegen is vernieling en ellendigheid; die een weg des vredes niet kennen, en voor wier ogen de vreze Gods niet is; Rom. 3:13-18 en alzo zijnde en blijvende, zijn ze kinderen des toorns; Efeze 2:3 en vaten des toorns tot het verderf toebereid, Rom. 9:22. Deze zouden de partijen moeten zijn.
- (c) De beloften zijn alleen lichamelijke zegeningen, 't zij het land Kanaän, of buiten dat, kost en kleren, geld, lekkernijen en gemakkelikheden in deze wereld.
- (d) De voorwaarde is uitwendige gehoorzaamheid, zij zouden volstaan met de wet van de tien geboden, en van de plechtigheden uitwendig te onderhouden; en nu met

kerkgaan, belijdenis van het geloof te doen, de sacramenten te gebruiken, en dit alles maar uiterlijk zonder 't hart daarbij te hebben.

- (e) Dit verbond zou geen Middelaar hebben, maar 't zou onmiddellijk tussen God en de mens zijn.
- (f) Dit zou in 't Oude Testament het volksverbond zijn met Abrahams zaad alleen opgericht, het zou een voorbeeldig verbond zijn, om de geestelijke dienst in de dagen van het NIEUWE TESTAMENT af te beelden. En in het NIEUWE TESTAMENT zou het zijn om een uitwendige kerk te maken. Dit gezegde moet het uitwendige Verbond uitmaken, want men stelt het in natuur verscheiden van het Verbond der Werken, en ook in natuur onderscheiden van het Verbond der Genade.

Als men dit uitwendige verbond zo van nabij beziet, schoon men misschien niet gaarne heeft, dat men het zo nauw bekijkt, zo is de vraag, of er een uitwendig verbond is? Sommigen ontkennen het in 't NIEUWE TESTAMENT, maar stellen het in 't OUDE TESTAMENT Anderen stellen het ook in 't NIEUWE TESTAMENT Wij maken onderscheid tussen een uitwendige inlating in het Verbond der Genade, en tussen een uitwendig Verbond. Wij zeggen, dat er in alle tijden zodanigen zijn, die zich uitwendig inlaten in het Verbond der Genade, en zich maar uitwendig, zonder waar geloof en bekering, onder de bondgenoten onergerlijk dragen, maar hun uitwendig gedrag maakt geen uitwendig verbond; en God is met dat uitwendig gedrag niet tevreden, maar zal dezulken, die Hem vleien met hun mond, en Hem liegen met hun tong, buitengewoon straffen.

Daar is dan wel *een uitwendige inlating in het Verbond der Genade, maar geen uitwendig Verbond*; 't welk wij aldus tonen.

Niemand beoogt een uiterlijk Verbond.

XXXVIII. 1. Niemand beoogt zo'n verbond, als hij zich tot de Kerk begeeft, of ooit begeven heeft, door 't welk hij maar enige lichamelijke voordelen zou hebben; maar hij beoogt de zaligheid. Dus zou dat verbond zonder bondgenoten zijn. Niet dat de mens de lichamelijke goederen niet bemint, maar hij zoekt ze niet door zo'n verbond; hij kent, hij gelooft zo'n verbond niet, ook is de mens zo'n verbond niet voorgesteld, hij wordt er niet toe aangezocht noch gelokt, om zich daarin te begeven; niet één tekst in het gehele Woord van God dient er toe. Dat dan niet aangeboden wordt, en dat niemand beoogt, is ook niet.

' t Kan met Gods heiligheid niet bestaan.

XXXIX. 2. 't Kan met de heiligheid Gods niet bestaan, dat God die zo is, als wij Hem terstond beschreven, met de mens, die zo is, als wij hem zo even hebben voorgesteld, een verbond van vriendschap zou aangaan. 't Kan met Gods natuur niet overeenkomen, dat Hij behagen zou hebben aan uiterlijk werk zonder hart. God eist het hart, ook dan als Hij Kanaän en andere uitwendige zegening beloofde. Deut. 6:5, 10. *Zo zult gij de HEERE uw God lief hebben, met uw gehele hart, en met uw gehele ziel. Als het dan geschied zal zijn, dat de HEERE uw God u zal hebben ingebracht in dat land, enz.*

God dreigt vreselijk degenen, die Hem dienen zonder hart.

Jesaja 29:13, 14. *Daarom dat dit volk tot Mij nadert met zijn mond, en zij Mij met hun lippen eren, doch hun hart verre van Mij doen. Daarom ziet, Ik zal voorts wonderlijk handelen met dit volk, wonderlijk en wonderbaarlijk.* Dus kan het met Gods natuur niet overeenkomen met een uiterlijke gehoorzaamheid tevreden te zijn, en uit kracht van een verbond van vriendschap uitwendige zegeningen te geven op een uitwendige gehoorzaamheid. Nog verder; hoe kan het met de waarachtigheid Gods overeenkomen, uitwendige vriendschap en inwendige en waarachtige haat te hebben; uiterlijk te zegenen door een verbond, en inwendig en waarachtig te verdoemen; uitwendig een eigendom in vriendschap te zijn, en inwendig en waarachtig een volk van de verbolgenheid te zijn? Als mensen met mensen zo handelden, en zo verbonden met elkaar maakten, zou dit van de goddelozen niet verfoeid worden? Verre zij dan van de Almachtige onrecht! En zo het al met de natuur Gods kon overeenkomen, dat 't toch niet kan, zo was het een verbond der werken, en dat onvolmaakt; het had werk tot een voorwaarde, en lichamelijke beloften. Nu, God kan met de onmachtige zondaar geen verbond der werken oprichten, gelijk op zijn plaats getoond zal worden.

Uitvlucht.

God geeft velen, omdat zij zich uitwendig wel gedragen, uitwendige zegeningen, gelijk te zien is in Achab, de goddeloze koning van Israël. 1 Kon 21:29. Hebt gij gezien, dat Achab zich vernedert voor Mijn aangezicht? Daarom, omdat hij zich vernedert voor mijn aangezicht, zo zal Ik dat kwaad in zijn dagen niet brengen.

Antwoord.

't Is wat anders, of God door Zijn gewone goedheid aan goddelozen bij het een of het ander voorval uitwendige weldaden geeft, dat wij gaarne toestaan; want, de Heere is aan allen goed, en zijn barmhartigheden zijn over al zijn werken, Psalm 145:9. En 't is wat anders of God dit doet door een uitwendig verbond, door een verbintenis met de onbekeerden en goddelozen, om op een uitwendig goed gedrag hun uitwendige zegeningen te geven; dit ontkennen wij ernstig. 't Voorbeeld van Achab dient tot geen bewijs; want de weldadigheid aan hem op zijn uitwendige vernedering geschiedde niet uit kracht van een uitwendig verbond, waarover hier het verschil is, en bewezen moest worden, maar die geschiedde door de gewone goedheid en lankmoedigheid Gods.

Dan was Christus niet van node.

XL. 3. Indien God een verbond van vriendschap met onbekeerden kon aangaan zonder Middelaar der verzoening, gelijk men het stelt, en stellen moet, zo was de Borg Jezus Christus niet van node, zo kon men zonder voldoening aan de rechtvaardigheid Gods zalig worden; want kan God zonder Middelaar der verzoening een verbond van vriendschap met een zondaar oprichten, om op uitwendige gehoorzaamheid uitwendige zegeningen te geven, zo kan God ook een verbond van zaligheid zonder Middelaar der verzoening oprichten, belovende het eeuwige leven aan alle oprechte Godzaligen. En kan dat geschieden, zo is Christus niet van node, 't kan buiten Hem geschieden. Doch dit is onmogelijk, gelijk in het volgende hoofdstuk getoond zal worden, zo dan ook een zulk uitwendig verbond; waaruit meteen blijkt, dat het drijven van een uitwendig verbond de waarheid van de Gereformeerden godsdienst ondermijnt, en partijen voet geeft.

Uitwendig verbond heeft geen sacramenten.

XLI. 4. Dit verbond heeft sacramenten of gene; zo gene, dan is het geen verbond; want God heeft nooit een verbond opgericht zonder zegels. Zo enige welke zijn ze? De Besnijdenis en het Pascha in het OUDE TESTAMENT en de Doop en het Avondmaal in het NIEUWE TESTAMENT 't Kan niet zijn; want dan waren dezelfde zegels zegelen van twee in natuur verscheiden verbonden, dat ongerijmd is. En behalve dat, de zegels van het Genadeverbond hebben alleen opzicht op Christus, en zijn tekenen en zegels van de rechtvaardigheid van het geloof, Rom. 4:11. Dit verbond nu had Christus niet tot een Borg, en had geen geestelijke beloften, noch rechtvaardigheid van het geloof; dus zijn de zegels geen sacramenten van een uitwendig verbond. Hierbij komt, dat niemand recht heeft voor zich zelf de zegels van het Genadeverbond te gebruiken, tenzij hij een ware gelovige is, omdat het zegels van de rechtvaardigmaking van het geloof zijn. Nu, onbekeerden worden gesteld ware leden te zijn van het uiterlijke verbond, en evenwel hebben zij geen recht tot de sacramenten; zo kunnen de sacramenten geen zegels zijn van dit uitwendig verbond. En dienvolgens, daar is geen uitwendig verbond.

Het Genadeverbond begrijpt alles.

XLII. 5. Al wat men in het uitwendige verbond stelt, is in het Genadeverbond begrepen, namelijk *uitwendige gehoorzaamheid*, doch voortkomende uit en verenigd met de inwendige heilige gestalte van het hart; het Verbond der Genade heeft zowel alle uitwendige beloften tot zaligheid nodig, als de geestelijke. Zie het eerste: 1 Kor. 6:20. *Gij zijt duur gekocht; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam, en in uw geest, welke Godes zijn.* Rom. 12:1. *Ik bid u dan, broeders! door de ontferming Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande.*

Zie van het laatste: Gen. 17:8. *En Ik zal u en uw zaad na u, het land uwer vreemdelingschappen geven, het gehele land Kanaän tot eeuwige bezitting; en Ik zal hun tot een God zijn.* 1 Tim. 4:8. *Maar de Godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens.*

Omdat dan het Verbond der Genade ook verplicht tot uitwendige gehoorzaamheid, en ook uitwendige beloften heeft, zo is er geen uitwendig verbond van node, en zo kan er ook geen uitwendig verbond zijn, door 't welk de zaken en goederen, in het Verbond der Genade begrepen, zouden geëist en beloofd worden.

Uitvlucht.

XLIII. Men zal zeggen, *al deze redenen hebben geen klem, omdat het uiterlijke verbond het Genadeverbond veronderstelt, en daarmee samengaat.*

Antwoord.

- (a) Dit doet tot de zaak niet, omdat dit verbond van een geheel andere natuur gesteld wordt: dus moet men het op zich zelf aanmerken, en zo blijven al de redenen in volle kracht.
- (b) De onbekeerden, schoon zij zich uitwendig in het Verbond der Genade inlaten, zo zijn zij toch in hetzelfde niet; maar in het uitwendig verbond zouden zij eigenlijke en ware lidmaten zijn, en zo zonder enig opzicht van het Genadeverbond: zij, niet zijnde ware leden van het Verbond der Genade, en zo zonder Christus, en zonder belofte, worden gesteld tot ware leden van dit uiterlijke verbond. Zo komt dan het Genadeverbond hier in geen overweging; het geeft er niets toe, dat met hen een

uitwendig verbond opgericht wordt, veronderstellende het Genadeverbond; dus is deze uitvlucht krachteloos, en ons bewijs blijft in kracht.

Tegenwerping. 1.

XLIV. In het OUDE TESTAMENT moest de gehele natie, hoofd voor hoofd, godlozen en Godzaligen, ingaan; zij moesten allen de sacramenten gebruiken, en zij allen waren ook in dat verbond en gebruikten de sacramenten en zij verbraken velen dat verbond; dus was daar een uitwendig verbond in de gehele natuur van het Verbond der Genade verscheiden; want dat is alleen met de gelovigen opgericht, en dat kan niet verbroken worden.

Antwoord.

- (a) Het Verbond der Genade is een onbegrijpelijke genade en weldaad Gods; als God dat iemand aanbiedt, dan is het de uiterste godloosheid dat te versmaden, en te weigeren daarin te gaan; zodat een ieder, die het Evangelie verkondigd wordt, verplicht is dat met een grote graagheid met al zijn hart aan te nemen, en zich in het verbond in te laten. Dat is een zekere en onbetwistbare zaak. Dus is het moeten ingaan geen bewijs dat het een uiterlijk verbond is.
- (b) Godlozen, verplicht wordende in het Verbond der Genade in te gaan, mochten niet godloos blijven; want de belofte van dit Verbond was ook heiligmaking, hiertoe moesten ze lust hebben, en de lust tot heiligmaking moest hen bewegen om in te gaan. Als iemand dan godloos bleef, dat was een blijk, dat hij niet in waarheid met God handelde, gelijk hij verplicht was te doen, maar dat hij alleen uitwendig in de vertoning voor de mensen inging, en dat hij geen waar bondgenoot was.
- (c) De sacramenten moesten ze gebruiken in het geloof, indien zij ze zo niet gebruikten, zo tergden zij de Heere. Een godloze heeft geen recht tot het gebruik van de sacramenten, noch in 't OUDE TESTAMENT noch in 't NIEUWE TESTAMENT; tot de zodanigen zegt God:, Psalm 50:5-15 Wat hebt gij mijn inzettingen te vertellen, en neemt Mijn verbond in uw mond?
- (d) Gelijk de godlozen zich maar in de schijn inlaten, alzo verbreken zij het ook wederom, en lijden schipbreuk van hun geloof, en tonen met de daad, dat zij noch lot noch deel aan het woord van de beloften hadden. Hun breuk was niet ten opzichte van een uitwendig verbond, maar ten opzichte van het Verbond der Genade, in 't welk zij zich uitwendig hadden ingelaten; hoedanig de inlating was, zodanig was ook het verbreken. Zij vernietigden zoveel als in hen was het Verbond der Genade, door het te veranderen in een verbond der werken.
- (e) God had het verbond met de gehele natie, in 't algemeen aangemerkt, opgericht, maar niet met ieder, hoofd voor hoofd, ieder moest voor zich zelf waarlijk door het geloof in dat Verbond ingaan.

Zie van de natuur van het verbond in het OUDE TESTAMENT in 't tweede deel.

Tegenwerping. 2.

XLV. In 't NIEUWE TESTAMENT bestaat de Kerk uit ware gelovigen en uit onbekeerden, die doorgaans verre de meesten zijn. De onbekeerden zijn niet in het Genade-verbond, en zijn evenwel bondgenoten, dus zijn ze in een uitwendig verbond, te welke opzichte daar ook is een uitwendige Kerk, en te die opzichte worden de kinderen van de gelovigen ook, die in hun opwassen tonen dat ze goddelozen zijn, heilig genoemd, 1 Kor. 7:14, 't welk niet anders kan zijn dan een heiligheid van het uitwendige verbond. Zo is er dan een zodanig verbond.

Antwoord.

- (a) De onbekeerden zijn in, en niet van de Kerk, zij zijn geen ware leden de Kerk uitmakende, maar bijlopers. Allen, die in iemands huis zijn, zijn daarom niet van het huis en de huisgenoten. Zij zijn in de Kerk door een uitwendige inlating; en uitwendige inlating in het Verbond der Genade maakt geen uitwendig verbond.
- (b) Daar is geen uitwendige Kerk anders dan in opzichte van de uitwendige samenkomst, en niet ten opzichte van de lidmaten, kwade vermengd zijnde onder de goede.
- (c) De kinderen van de gelovigen worden *heilig* genoemd, niet ten opzichte van een uitwendig, maar ten opzichte van het Genadeverbond, in 't welk zich de ouders, 't zij waarlijk, 't zij alleen uitwendig, hebben ingelaten, en in hetwelk zij ook hun kinderen mogen ingeven, gelijk ze doen als zij ze laten dopen; want ook zij beogen geen ander Verbond, dan door 't welk zij en hun kinderen zouden zalig worden. Dus hebben wij het Verbond der Genade in alle omstandigheden voorgesteld, wensende dat een ieder er op verliefd werd en waarlijk daarin overging. AMEN.

Hoofdstuk 17

Van de noodzakelijkheid der voldoening door de Borg Jezus Christus.

Orde van het volgende tot het einde van dit boek.

In het vorige hoofdstuk hebben wij gehandeld van het Verbond der Genade in het algemeen; nu zullen wij voortgaan tot enige bijzonderheden van dit Verbond, namelijk:

1. Van de Borg.
2. Van de bondgenoten, de Kerk.
3. Van de wegen, waardoor de Heere de bondgenoten overbrengt in het Verbond; hoe Hij hen in hetzelfde bestuurt, en hoe Hij hen tot dat einde, namelijk, de heerlijkheid brengt.

Eerst zullen wij spreken van de Borg van het Verbond. 't Is nodig, dat wij van Hem uitvoeriger handelen, opdat men Hem kennende, in Hem op een verstandige wijze mag geloven. Doch tevergeefs handelt men van de Borg en zijn verrichting, zo men niet kent de Noodzakelijkheid van de Voldoening. Daarom zullen wij die zaak vooraf aan het gemoed klaarmaken, als een zaak van de hoogste aangelegenheid.

I. Om de natuur van de Voldoening wel te verstaan, moet men aanmerken, *de zonde, de Rechter, het werk van de verlossing.*

- (a) De zonde brengt over de mens schuld, toorn en straf. Zal de zondaar verlost worden, zo moet hij ontslagen en verlost worden van de schuld; God moet verzoend worden en de straf moet worden gedragen.
- (b) De Rechter is God, die komt hier voor niet zozeer als Schuldheer, of als Heer en verongelijkte partij, maar als Rechter. Een schuldheer mag wel kwijtschelden als hij wil, een heer en verongelijkte partij mag van zijn recht wel afstaan; die vrijheid heeft de opperste Rechter aan de mens gegeven; maar een rechter mag niet afstaan van de gerechtigheid, en alzo niet van het straffen van de misdaden; doch de wijze, tijd, plaats, soort van straf heeft God in de vrijheid van de rechter gelaten. God nu de hoogste Rechter zijnde, zo eist Zijn rechtvaardigheid dat de misdadiger gestraft worde.
- (c) Het werk van de voldoening is verscheiden naar de verscheidenheid van de schuld. In de voldoening van de geldschulden wordt niet gezien op de persoon, die schuldig is, maar alleen op de schuld, die voldaan wordt met dezelfde som als de schuld was, of die dan door de eerste schuldenaar, of door een ander als borg betaald wordt; dat raakt de schuldheer niet, die wordt voldaan door dezelfde som; daar is geheel geen toegeving. Maar in criminele schulden, dat is misdaden, is het anders. Daar kan de schuld niet door hetzelfde voldaan worden, maar daar is straf van node tot voldoening aan de gerechtigheid, die in handen van de rechter is. Daar wordt niet alleen gezien op de schuld, maar ook op de persoon, die de schuld gemaakt heeft, op de misdadiger. Als die door een borg voldaan zou worden, zo

moet bij de voldoening door het dragen van de straf door de borg ook komen een vergeven aan de misdadiger. De gerechtigheid wordt voldaan, maar de rechter moet de borg willen toelaten, aannemen, en in hem de schuld straffen, dat hij volgens zijn uiterste rechten niet behoefde te doen, en moet alzo die straf de misdadiger niet toerekenen, hem ontheffen van de schuld, toorn en straf, omdat die overgebracht was op de borg. Dus komt in de voldoening te samen barmhartigheid en rechtvaardigheid, voldoening en vergeving. Zo is het in Christus.

Verscheiden benamingen.

II. Het woord voldoening staat wel met zovele letters in de Schrift niet, maar de zaak zelf wordt met veel andere woorden klaar in de Schrift uitgedrukt, als:

- kippoer, *verzoening doen*, Exod. 30:10. Daarvan komt rantsoen, *verzoendag*;
- pada, lossen, door een schadeloosstelling, in de plaats te geven. Exod. 13:13
- lutron, rantsoen, Matth. 20:28,
- antilutron, rantsoen, 1 Tim. 2:6,
- apolutrosis, verlossing door betaling van het losgeld of rantsoen. Efése 1:7,
- hilasmos, verzoening;
- hilasterion, verzoening door voldoening. Rom. 3:25.

Al deze woorden betekenen, uit kracht van de grondtalen, zo'n verzoening, zo'n verlossing, die door betaling en voldoening geschiedt.

Daartoe nodig dragen van straf en heiligheid.

III. Komende tot de zaak zelf, zo zullen wij tonen dat voldoening volstrekt nodig is. Omdat de mens door de zonde zich niet alleen gebracht heeft onder schuld, toorn en straf, maar, ook door het niet volbrengen van de wet en overtreding van deze het recht tot het eeuwige leven verloren heeft, zo mocht hij door het voldoen, door het dragen van de straf alleen verlost worden van de straf, maar hij krijgt daardoor geen recht tot het eeuwige leven, omdat dat alleen beloofd is op volkomen volbrengen van de wet; daarom is bij het dragen van de straf ook volkomen heiligheid en volbrenging van de wet nodig. De noodzakelijkheid van deze beide zullen wij ieder op zichzelf tonen.

' t Dragen van de straf is nodig

IV. Vraag: *Of tot het wegnemen van schuld en straf van de zondaar volstrekt nodig is het voldoen aan de rechtvaardigheid Gods door het dragen van de verdiende straf?*

De Socinianen ontkennen het; wij zeggen dat het volstrekt nodig is, dat aan de rechtvaardigheid Gods voor de zonde voldaan wordt door het dragen van de straf, zodat zonder deze geen vergeving van de zonde te verwachten is, en dat niet alleen ten opzichte van het besluit en de waarheid Gods, maar ook ten opzichte van de natuur, de rechtvaardigheid Gods, zodat Hij de zonde niet kan ongestraft laten. Dit blijkt uit deze volgende redenen:

Bewijs 1. In de natuur ingedrukt.

1. 't Is in de natuur ingeschapen, dat God is, dat Hij Rechter is, dat de wrekende gerechtigheid straf eist, Rom. 1:32. Dat God dienvolgens de zonden straft. De boeken van de Heidenen, die niet weten dan dat Gode natuurlijk eigen is, zijn hier vol van. God heeft een wraakkleed. Zelden ontgaat de schelm de straf. God Rechter zijnde, wordt geen schuldige vrijgesproken. De straf over de goddelozen stelt mij gerust, en verontschuldigt God. Die van Miléte zeiden: Hand. 28:4, *Deze mens is gewis een doodslager, welke de wraak niet laat leven*. Al was het hun duisterder, dat God zonder voldoening de zonde niet kan vergeven, zo tonen ze het nochtans met hun daden. Zij

wilden nog altijd wat doen tot voldoening van hun zonden, 't zij door zichzelf te pijnigen, 't zij door beesten in hun plaats te doden, 't zij iets anders op te offeren, ja zij offerden wel mensen in hun plaats, en zeiden: *Dat, zij zelf schuldig zijnde, een geofferd beest voor hen niet kon voldoen, dat de toorn van God alleen door mensenbloed gestild kon worden.* Al deze spreuken en daden geven te kennen, dat ze Gods wrekende gerechtigheid kenden, dat er voldoening moest zijn, en dat God een Borg kon toelaten. Deze reden wordt zeer versterkt als men de Schrift daarbij ziet.

2. Gods rechtvaardigheid.

V. 't Blijkt uit de eigenschappen Gods, namelijk:

(a) uit de rechtvaardigheid Gods.

De gehele Schrift is vol van uitdrukkingen van Gods rechtvaardigheid, daardoor niet alleen verstaande, dat God in zijn natuur en daden is recht, billijk, betamelijk, maar rechtvaardig als Rechter. Zie onder andere:

- Gen. 18:25. *Zou de Rechter van de gehele aarde geen recht doen?*
- Psalm 7:12. *God is een rechtvaardig Rechter.*
- Psalm 119:137. *HEERE! Gij zijt rechtvaardig, en elk een Uwer oordelen is recht.*

Nu is 't bekend, dat rechtvaardigheid van een rechter in zake des gericht is een volmaaktheid, die ieder het zijne geeft, die ieder handelt naardat hij is, de schuldige verdoemt, de onschuldige vrijspreekt. Als een rechter op aarde dat niet doet, en het tegendeel doet, die is God een gruwel, Spr. 17:15. God nu Rechter zijnde, en zullende alle mensen oordelen, zo kan Hij niet anders dan verdoemen of vrijspreken; gelijk dat beide in de Schrift van God gezegd wordt. Markus 16:16. *Die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.* Rom. 8:33. *God is het Die rechtvaardig maakt.*

De Hebreeuwse en Griekse woorden hitsdik, dikaioun, betekenen nooit kwijtschelden, vergeven, maar als rechter *vrijspreken*. Hieruit is het zeker, dat God niemand kan rechtvaardigen, die niet rechtvaardig en vrij is. Verder, omdat God velen rechtvaardigt, zo zijn ze ook zeker rechtvaardig. Verder, zullen ze rechtvaardig worden, daar ze zeker in zichzelf zondig en verdoemelijk zijn, zo moet dan eerst hun zonde gestraft zijn, en de Wet moet eerst volmaakt gehoorzaamd zijn, waardoor zij rechtvaardig zijn, en bestaan kunnen in het rechtvaardig oordeel van God. Zo blijkt dan klaar dat Gods rechtvaardigheid niet toelaat dat de zonde ongestraft blijft; staat men toe, dat God Rechter is, men moet toestaan dat God niet kan nalaten de zondaar te verdoemen, en men moet toestaan volstreckte noodzakelijkheid van de voldoening voor de zonden door het dragen van de straf voor die Hij rechtvaardigt.

Uitvlucht.

Zegt men, *dat Gods rechtvaardigheid niet anders is dan zijn billijkheid, rechtheid, dat is heiligheid in zijn natuur en daden, en niet een wrekende gerechtigheid.*

Antwoord.

Ik antwoord, dat dit maar zeggen is; 't tegendeel is daar even getoond van Gods rechtvaardigheid in het gericht als Rechter, en ook, is de rechtvaardigheid Gods zijn billijkheid en rechtheid in zijn natuur en daden, zo dan ook als Rechter in het oordeel, en dat is niet anders dan niemand te rechtvaardigen, dan die rechtvaardig is.

Uitvlucht.

Zegt men, *de rechtvaardigheid Gods is een daad van vrije wil, die God oefenen mag of niet, en alzo straffen of niet.*

Antwoord.

Ik antwoord: Is de rechtvaardigheid Gods, Gods billijkheid en rechtheid in Zijn natuur en daden, gelijk men zeggen wil, zo zou uit deze stelling volgen, dat God ook recht en billijk kon zijn of niet, recht handelen of niet; want Hij is en doet alles vrijwillig, dat lasterlijk is. Maar indien Hij noodzakelijk recht en billijk is in natuur en daden, zo is Hij het ook als Rechter in het gericht.

Uitvlucht.

Zegt men, *indien de wrekende gerechtigheid Gode natuurlijk en niet in Zijn vrije wil was, zo moest God altijd en alle ogenblikken straffen, gelijk vuur altijd brandt.*

Antwoord.

Ik antwoord: God is niet gedwongen rechtvaardig, maar vrijwillig. Vrijwilligheid en noodzakelijkheid of natuurlijk strijden niet. Want vrijwilligheid is niet een eveneenschap, maar vanzelfheid, uit eigen volmaakte natuur en bewegingen. Die noodzakelijk en volgens zijn natuur werkt, en daarbij redelijk, die weet tijd en wijze.

Gods heiligheid.

VI. (b) Dat de voldoening voor de zonde door het dragen van de straf volstrekt nodig is tot des mensen verlossing, blijkt ook uit de heiligheid Gods. God is heilig, Hij is door zijn natuur heilig, de heiligheid zelf. Omdat God door zijn natuur heilig is, zo haat Hij door zijn natuur de zonde. Omdat God oneindig heilig is, zo haat Hij de zonde ook oneindig, meer dan een engel, meer dan een Godzalige, die maar een klein stipje van heiligheid heeft. Omdat God van natuur, en dat oneindig, de zonde haat, zo kan God Zich met datgene dat zondig is, of die zondig is, niet verenigen, dat of die niet liefhebben; zo kan Hij anders niet door zijn natuur dan de zondaar van Zich wegdoen en verstoten, en dat in eeuwigheid. Dat eeuwig verstoten van een zondaar is een eeuwige straf: 2 Thess. 1:9. *Dewelke zullen tot straf lijden het eeuwig verderf, van het aangezicht des Heeren.*

Ja, de natuurlijke en de oneindige heiligheid, en daaruit volgende haat tegen de zondaar, kan geen ander gevolg hebben, dan de zondaar ten uiterste te verderven, en alzo de zonde en de zondaar niet ongestraft te laten, maar te straffen. Deze redenering uit de natuur van heiligheid, zonde, haat, is openbaar aan ieder mens, die rede gebruiken kan of wil; en daarbij zegt de Heilige Schrift het duidelijk, zie maar deze teksten:

- Hab 1:13. *Gij zijt te rein van ogen, dan dat Gij het kwade zou zien.*
- Psalm 45:8. *Gij hebt gerechtigheid lief, en haat goddeloosheid.*
- Jozua 24:19. *Gij zult de HEERE niet kunnen dienen, want Hij is een heilig God; Hij is een ijverig God; Hij zal uw overtredingen en uw zonden niet vergeven.*
- Psalm 5:5-7. *Gij zijt geen God, Die lust heeft aan goddeloosheid; de boze zal bij U niet verkeren. De onzinnigen zullen voor uw ogen niet bestaan; Gij haat alle werkers der ongerechtigheid. Gij zult de leugensprekers verdoen; van de man des bloeds en des bedrogs heeft de HEERE een gruwel.*

Ziet deze teksten met aandacht, en u zult zien, dat, omdat God heilig is. Hij de zondaar haat, en omdat Hij heilig is en de zonde haat, de zonde niet ongestraft kan laten. Dienvolgens, zal een zondaar verlost worden, zo is het volstrekt nodig, dat door het dragen van de straf, én schuld, én toorn, én straf weggenomen worden.

Uitvlucht

Zegt men: *God haat de zonde vrijwillig, omdat Hij ze wil haten.*

Ik antwoord: Al wordt de haat uitgevoerd door de vrije wil van God, gelijk God alles wat Hij is en doet, vrijwillig is en doet; zo vloeit nochtans de haat niet uit een

onverschillige vrijwilligheid, zodat Hij ook zou kunnen de zonde niet haten, ja, de zonde kunnen liefhebben, dat lasterlijk is; maar zij vloeit uit de heiligheid Gods, en omdat heiligheid Zijn beeld is, zo heeft Hij door Zijn natuur heiligheid lief; en omdat onheiligheid en zonde Zijn beeld, en zo het tegengestelde van zijn Wezen is, zo haat Hij door Zijn natuur de zonde; en die haat, omdat Hij rechtvaardig en heilig is, en God de Soeverein is, en de zondaar onder Hem staat, zo kan die heiligheid en die haat niet anders dan de zondaar verstoten en straffen.

Barmhartigheid.

VII. (c) 't Blijkt ook uit Gods barmhartigheid, dat God de zonde niet ongestraft kan laten. Dit is onbetwistbaar, dat God oneindig barmhartig is, en dat door Zijn natuur. Indien nu de rechtvaardigheid Gods kon toelaten dat de zondaar ongestraft bleef, zo kon noch geen zondaar gestraft worden, noch tijdelijk, veel minder eeuwig; want de eeuwige barmhartigheid en de genade Gods zouden niet toelaten, dat Hij Zijn recht en macht om te straffen uitvoerde; want onder mensen zelfs zou het als wreedheid veroordeeld worden, dat iemand recht en macht hebbende om iemand ellendig te maken, en het in zijn vrijheid was, dat recht uit te voeren of niet uit te voeren, en hij uit het gebruiken van zijn recht geen ander voordeel kon trekken, dan dat hij toonde, dat hij recht en macht had iemand in de alleruiterste ellende, armoede, pijnlijkheid en gruwelijkheid te stellen, daar hij door barmhartigheid meer lof kon verkrijgen.

Is dit zo onder de mensen, veel meer zou dit plaats hebben in de opperste Goedheid, bij de oneindige genade en barmhartigheid. Zou die kunnen toelaten, dat haar schepsel tot in alle eeuwigheid, naar ziel en lichaam, in de alleruiterste pijn en benauwdheid, zonder enige verpozing zou zijn, en dat uit enkele vrijheid, daar zij het anders kon doen? Daarom, omdat God straft én tijdelijk én eeuwig, en zijn straffen geen wreedheid is, want Hij is de goedheid zelf, zo volgt noodzakelijk, dat het straffen vloeit niet alleen uit het recht en de macht van God, maar uit zijn volmaakte rechtvaardigheid, die in zichzelf alzo beminnelijk is als Zijn goedheid, en die niet nalaten kan de zonden te straffen. Die volgens is er een volstreekte noodzakelijkheid dat de zonde volkomen gestraft wordt, zal de mens verlost worden.

Waarheid.

VIII. (d) Dit blijkt ook uit de waarheid Gods. Wel uitdrukkelijk staat er:

- Ex 34:7. *Die de schuldige geenszins onschuldig houdt.*
- Nahum 1:2. *Een ijverig God en een Werker is de Heere, een Wreker is de HEERE, en zeer grimmig; een Wreker is de HEERE aan zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn Zijner vijanden.*

Dit is de uitspraak over Adam, en over allen die in Hem waren, en in hem gezondigd hebben: Gen. 2:17. *Ten dage, als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Dit is het vonnis niet alleen over de Joden, maar over allen, die de Wet ontvangen hebben, of in natuur, of in de Schrift. Deut. 27:26. *Vervloekt zij, die de woorden van deze wel niet zal bevestigen, doende dezelve!* Zie ook: Rom. 1:18. *De toorn van God wordt geopenbaard van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van de mensen.* Rom. 6:23. *De bezolding der zonde is den dood.* En dergelijke. Nu is het zeker dat God niet liegen kan, noch Zijn woord zal herroepen; dienvolgens is er geen andere weg om verlost te worden, dan volkomen voldoening door het dragen van de straf.

Uitvlucht.

IX. Een natuurlijk mens zal licht denken: *alle bedreigingen en vonnissen zijn alleen op voorwaarde van berouw, geloof en bekering.*

Antwoord.

Ik antwoord, dat staat er niet bij, zij zijn volstrekt zonder voorwaarde.

Zegt men: *in de Schrift komen zulke bedreigingen wel voor, als bv. Ninevé.*

Ik antwoord:

1. Omdat men een enkel voorbeeld heeft, uit welks omstandigheden blijkt, dat er een voorwaarde onder begrepen is, daaruit volgt niet dat alle bedreigingen en vonnissen zodanig zijn.
2. Als God op een uiterlijke bekering de tijdelijke straffen opschort, dat is geen wegneming en vergeving van zonden, en bevrijding van de eeuwige straf.
3. Als men zegt onder voorwaarde van berouw, geloof en bekering, zo zal men immers een waarachtig berouw, geloof en bekering verstaan, en zo'n geloof en bekering, die Gode aangenaam zijn, en niet zulke, die de mens naar zijn eigen bevattig, en niet naar Gods Woord, zich voorstelt. Nu in het waarachtig geloof wordt voldoening van de Borg voor vast gesteld, want die neemt men in het geloof aan; zo ook, in alle waarachtige bekering is geloof in Christus, en uit dat geloof een inwendige verandering van dood tot leven, van aarde en zichzelf tot God, waarop volgt de vertoning van dat geestelijke leven in alle daden. Als God dan op, en niet om zo'n geloof en bekering de zonde wegneemt, dat geschiedt omdat Zijn gerechtigheid voldaan is door de Borg Jezus Christus, Wiens rantsoen door het geloof wordt aangenomen, en welks gemeenschap in de bekering wordt verbeeld, daarom staat er nooit, dat God om de waardigheid, om het geloof, om de bekering de zonden en de straf wegneemt, maar altijd op of door het geloof en de bekering. Zodat geen van de bedreigingen van vloek, dood, verdoemenis gedaan zijn onder voorwaarde, maar zij zijn zeker en onveranderlijk vast. Of straf te dragen in eigen persoon of door de Borg is noodzakelijk; die de betaling niet krijgt in de Borg, zal zelf in eeuwigheid de straf moeten dragen, en zal ondervinden, dat een uiterlijk en natuurlijk berouw, een historisch en tijdgeloof, een uiterlijke bekering, hem niet zal vrijmaken van die straf.

Zegt men daarop: *als de Borg betaalt, zo betaalt de zondaar zelf niet, en diensvolgens de bedreiging is niet volstrekt, maar onder voorwaarde.*

Ik antwoord: Immers blijft de bedreiging volstrekt en onveranderlijk; want op de zonde was de bedreiging gedaan, de zonde wordt ook gestraft, de wet krijgt haar eis, die wordt voldaan, al geschiedt het door een Borg, en de Borg heeft dezelfde natuur, die gezondigd heeft, en zo is de zondaar en de Betaler dezelfde te dien aanzien. Daarom zegt de Apostel: Rom. 3:21, 22 *Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten, namelijk, de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus.*

3. De uitvoering door de Borg is Gode betamelijk.

X. 't Blijkt ook uit de uitvoering van de Borgtocht. Deze toont, dat er een volstreekte noodzakelijkheid van de voldoening aan de rechtvaardigheid Gods is. Want:

- (a) De Schrift zegt dat het Gode betaamde, dat de Borg betaalde, als Hij zondaren zou zalig maken. Hebr. 2:10. Het betaamde Hem, om Welke alle dingen zijn, en door Welke alle dingen zijn, dat Hij, veel kinderen tot de heerlijkheid leidende, de overste Leidsman van hun zaligheid door lijden zou heiligen. Indien God de zonde vergaf, en de zondaar zalig maakte zonder lijden van de Borg, zo zou God iets

doen, dat Hem onbetamelijk was; omdat dat ver van God is, zo is er dan een noodzakelijkheid van voldoening.

- (b) In het zenden van de Borg is de allergrootste en onnaspeurlijkste liefde. Joh. 3:16. *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.* Het zou waarlijk geen liefde, maar de allergrootste wreedheid zijn, de heilige Jezus zo te laten lijden en sterven, indien daar geen noodzaak in was, indien zonder voldoening de mens kon zalig gemaakt worden. Maar nu is 't zo groot een liefde, daarom is voldoening volstrekt noodzakelijk.
- (c) De Schrift zegt ronduit dat de Borg Jezus Christus is tot betoning van de rechtvaardigheid Gods. Rom. 3:25. *Welke God voorgesteld heeft tot een verzoening door het geloof in Zijn bloed, tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid.* Niet tot betoning van Zijn macht of recht, om zo te kunnen of te mogen doen, maar tot betoning van Zijn rechtvaardigheid, die daardoor voldaan werd.
- (d) Als men hierbij overweegt de gehele omstandigheden van Adam af, al de profetieën, al de ceremoniën al de beloften, al dat verlangen en hopen, wie zal kunnen denken, dat het allemaal maar spel was, en dat het alles was om een zaak, die niet nodig was? Toont dat alles niet de volstrekte noodzakelijkheid, en dat er zonder voldoening geen vergeving van de zonden of zaligheid is?

Tegenwerping 1.

XI. Barmhartigheid en wrekende gerechtigheid zijn twee tegengestelde eigenschappen, en kunnen daarom in de een en dezelfde God geen plaats hebben; en omdat de barmhartigheid Gode natuurlijk is, zo kan de wrekende gerechtigheid Hem niet natuurlijk zijn.

Antwoord.

Ik antwoord:

- (a) De rechters op aarde zullen dit voor mij beantwoorden; die kunnen bij uitstekendheid barmhartig zijn, en nochtans belet hun dat niet rechtvaardig te zijn in het straffen van de kwaaddoeners.
- (b) Dat barmhartigheid in God is, en tegelijk ook toorn, leert de gehele Schrift, en de dagelijkse ervaring in het straffen van de mensen met allerlei kwalen. Nu, barmhartigheid en toorn zijn zowel tegengestelde eigenschappen als barmhartigheid en wrekende gerechtigheid, uit welke de toorn voortkomt.
- (c) De voorwerpen zijn verscheiden, niet de natuur Gods, die blijft barmhartig en rechtvaardig in zichzelf, ook voor de schepping, toen daar nog geen voorwerp was; maar na de schepping daar nu verscheidene voorwerpen zijnde, de ene zondig, de andere in de Borg, zo laat zich dezelfde Goddelijke natuur uit in rechtvaardigheid tot de zondaar, en in barmhartigheid naast de bondgenoten. Nochtans ontstaat de barmhartigheid niet uit de ellende des mensen, ja zelfs niet uit de voldoening van Christus, die zijn middelen en voorondergestelde hoedanigheden, waardoor de barmhartigheid neerdaalt tot de bondgenoten, maar zijn geen oorzaken van Gods barmhartigheid, die geen hogere en eerdere of voorgaande oorzaak heeft dan God zelf, dewelke als wijs en als vrijwillig, niet door een onverschilligheid of nooddwang, maar door een vanzelfheid op zijn tijd en wijze en mate wrekende gerechtigheid uitvoert over de godlozen, naar de mate van hun godloosheid, en zijn barmhartigheid betoont aan Zijn uitverkorenen in Christus. Rom. 9:18 *Hij ontfermt Zich dan diens Hij wil, en verhardt die Hij wil.*

Tegenwerping 2.

XII. Kan God zowel niet afstaan van Zijn recht als een mens, die schulden en misdaden, hem aangedaan, mag en kan vergeven zonder voldoening, en zo ja, zo kan Hij de zonden vergeven zonder voldoening.

Antwoord.

Ik antwoord:

- (a) De mens is een wet gegeven, daarnaar moet hij zich besturen, zodat men van des mensen plicht tot het doen Gods geen besluit kan maken. Jes. 55:8. *Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen.*
- (b) Ook is recht en gerechtigheid niet één zaak; recht zegt macht, gerechtigheid is een deugd. Ieder particulier mag in veel gevallen van zijn recht afstaan, maar nooit van gerechtigheid als een deugd. Een overheid mag de onderdanen geen vrijheid geven tot godloosheid.
- (c) Een rechter mag van gerechtigheid niet afstaan, of hij zou ongerechtigheid plegen. God komt in dit geval niet voor als een beledigde partij, maar als de hoogste Rechter van hemel en aarde. De mensen en God staan niet in trap van gelijkheid tegen elkaar.

Tegenwerping 3.

XIII. Indien de zonden uit genade vergeven en kwijtgescholden worden, gelijk de Schrift zegt, zo is de voldoening niet noodzakelijk; want voldoen en vergeven staan tegen elkaar, daar het een plaats heeft, daar wordt het andere uitgesloten.

Antwoord.

Ik antwoord:

- (a) Hoe dat voldoening ten opzichte van de Borg, en vergeving ten opzichte van de mens samen kunnen gaan, en gaan, is in dit hoofdstuk, par. 1 getoond. 't Is allenthalve genade en vergeving ten opzichte van de mens, die heeft er niets toe gedaan, die is ellendig, hatelijk en onmachtig; maar God zelf heeft deze en die naar Zijn vrij welbehagen uitverkoren, heeft de Borg zelf uitgevonden, verordineerd en gezonden, rekent de zijnen de verdiensten van de Borg toe, en vergeeft alzo de Zijnen hun zonden en scheldt ze hun kwijt; dus ontvangt de mens vergeving; maar ten opzichte van de Borg is het volkomen betaling; dus voegt de apostel genade en voldoening bij elkaar. Rom. 3:24 *En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is.*

Tegenwerping 4.

XIV. *Heeft God uit genade Christus geschonken, zo waren dan de uitverkorenen al eerst geliefd en in genade aangenomen, daarom was dan voldoening niet nodig.*

Antwoord.

Ik antwoord: *God heeft ze in Christus uitverkoren*, Efëze 1:4. God had hen lief met de liefde van goedgunstigheid, daarom verordineerde God de Borg, opdat die door zijn voldoening de zonden, die God haat, en beletten dat God de zondaar met Zich kon verenigen in de liefde van de welbehaaglijkheid, en dat Hij hun weldeed, weg zou nemen. Omdat God hen liefhad, zo zond Hij hun de Borg, opdat ze met Hem eeuwig in zaligheid leven mochten.

Volkomen heiligheid is ook noodzakelijk.

XV. Hebbende gezien de noodzakelijkheid van de voldoening aan de rechtvaardigheid Gods door het dragen van de straf, zo moet men ook weten, dat er volkomen heiligheid van node is, zal de mens verlost en zalig worden. Dit blijkt:

Bewijs 1. Zaligheid op geen andere voorwaarde beloofd.

De zaligheid was op geen andere voorwaarde beloofd dan op volkomen heiligheid. Rom. 10:5. *Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zeggende: De mens, die dingen doet, zal door dezelve leven.* De overtreding verdient de tijdelijke en eeuwige dood. Als die nu ten volle gedragen en te boven gekomen is, zo is de mens niet verder dan in zijn allereerste staat ten opzichte van straf; straf kon op hem niet gelegd worden, zaligheid kon hij ook niet erven, omdat de voorwaarde, welke is volkomen doen van de wet, dat is volmaakte inwendige en uitwendige overeenkomst met de wet, nog niet vervuld was. De wet moest rechtvaardigen: Hand. 13:39 ... *van alles, waarvan gij niet kon gerechtvaardigd worden door de wet.* Rom. 8:3, 4. *Hetgeen der wet onmogelijk was, omdat zij door het vlees krachteloos was ... Opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons.* Nu, de wet is niet in staat van te rechtvaardigen, zolang de mens die niet vervuld heeft, en rechtvaardigheid heeft, dat is het recht van de wet. Daarom, zal de mens zalig worden, zo moet hij eerst volkomen heiligheid hebben.

Bewijs 2. Gods oordeel naar waarheid.

XVI. Gods oordeel is naar waarheid. Rom. 2:2. En rechtvaardigen is niet alleen vrijspreken van straf, maar ook inwijzen in het recht tot het eeuwige leven. Als de mens voor het gericht Gods gesteld zal worden, zo zal niet alleen onderzocht worden of hij straf waardig is, of de straf geleden is, maar ook of hij daarenboven heiligheid heeft, en de wet volbracht heeft. Die mens is niet zalig, die geen straf te wachten heeft, maar zijn zaligheid bestaat in volmaakte gemeenschap met God. Zal God dan de mens rechtvaardigen en inwijzen in het recht van de eeuwige zaligheid, zo moet hij waarlijk rechtvaardig en heilig zijn; want Gods oordeel is naar waarheid, zijn vonnis is recht en gerechtigheid. Hier komt geen overzien en vergeven te pas; want God is Rechter, en eens rechters werk is of verdoemen, of vrijspreken en inwijzen in zijn recht en bezitting; daarom moet er volkomen heiligheid zijn, zal de mens gerechtvaardigd worden, en zaligheid verkrijgen.

Bewijs 3. De heiligheid van Christus wordt toegerekend.

't Blijkt ook uit de toerekening van de volmaakte heiligheid van Christus aan de uitverkorenen, waarvan in 't vervolg op zijn plaats gehandeld zal worden. Zie nu maar: Rom. 5:19. *Alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van Énen velen tot rechtvaardigen gesteld worden.* 2 Kor. 5:21. *Opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* Kol. 2:10. *Gij zijt in Hem volmaakt.* Zo is 't dan klaar dat volmaakte heiligheid van node is, zal de zondaar gerechtvaardigd en zalig worden.

De mens kan zichzelf niet verlossen.

XVII. Nu, hebbende gezien dat tot des mensen verlossing deze twee zaken volstrekt nodig zijn, namelijk: het voldoen aan de rechtvaardigheid Gods door het dragen van de straf, en volkomen heiligheid, zo staat te overwegen door wie dit kan worden uitgevoerd, en uitgevoerd wordt; of door de mens zelf, of door een ander als Borg. En zo door een ander als Borg, wie de bekwame Borg kan zijn en is.

De mens kan voor zichzelf noch het een noch het ander doen; hij kan door het dragen van de straf, niet voldoen, noch de straf doordragen en te boven komen. *Wat zal een mens geven tot lossing van zijn ziel?* Matth. 16:26. Dat is, hij kan daar niets toe doen; hier helpt geen bidden om genade, hier helpt geen laten van het kwade, en iets te doen dat hij goed acht; de schuld is daar alreeds, hij kan niets betalen. Al zijn lijden op de wereld kan niet voldoen; want de straf is eeuwig, daar is geen einde aan, hij moet er

eeuwig onder liggen blijven; het eindige, gelijk de mens is, kan het oneindige niet te boven komen. Ook blijft hij een zondaar en maakt de schuld gedurig meerder, zo kan dan de straf ook nimmermeer ophouden. Hij kan zichzelf ook niet bekeren, hij kan zichzelf niet volmaakt maken en de wet vervullen, zodat hij in niet één, dat hem schuldig maakt aan alle, overtreedt. Want geen mens is er, die niet zondigt, 1 Kon. 8:46. *Wie kan zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijn zonde?* Spr. 20:9. *Wij struikelen allen in vele,* Jak. 3:2. *Indien wij zeggen dat wij geen zonde hebben, zo verleiden wij ons zelf, en de waarheid is in ons niet,* Joh. 1:8. Zodat de mens bij zichzelf volstrekt wanhopende moet zijn van zichzelf te kunnen verlossen.

Het mag geschieden door een Borg.

XVIII. Zal dan nu een zondaar zalig worden, zo moet het door een ander geschieden als Borg. Hier komt in bedenking: *Of het wel geschieden kan, en het wel rechtvaardig is, dat een Borg in des zondaars plaats voor hem voldoet?*

Socinianen ontkennen het.

Ik antwoord: ja, dat kan wel geschieden, en dat is rechtvaardig, en ook noodzakelijk. Dit blijkt:

Bewijs 1. Uit de natuur.

Het is onder de Heidenen en onder de Godzaligen, in de Schrift vermeld, gebruikelijk, dat een borg voor een ander betaalt. Het is rechtvaardig dat hij, die zich tot borg verbonden heeft, betaalt en dat de overheid het hem doet volbrengen. De Heidenen doodden wel gijzelaars, die zich voor een ander verbonden hadden, als die ander ontvlood of zijn woord niet hield. Zij doodden beesten, ja wel mensen in hun plaats, om God over hun zonden te verzoenen, zodat het enigszins bij hen bekend was, dat God door een ander voor hen verzoend kon worden. In de Schrift hebben wij het voorbeeld van Paulus. Filemon 1:18, 19. *Reken dat mij toe ... ik zal het betalen.* Juda bood aan borg te zijn, en wilde voor zijn broeder Benjamin al zijn leven slaaf zijn. Gen. 44:32, 33. *Uw knecht is voor deze jongeling borg... Laat toch uw knecht voor deze jongeling slaaf van mijn heer blijven.*

Bewijs 2. Uit de Schrift.

De Schrift zegt uitdrukkelijk, dat de Heere Jezus Borg is.

- Hebr. 7:22 *Van een zoveel beter verbond is Jezus Borg geworden.*
- 1 Petrus 3:18. *Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen.*
- Jes. 53:6, 7. *De HEERE heeft onzer aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen. Als dezelve geëist werd, toen werd Hij verdrukt.*
- Matth. 20:28. *De Zoon des mensen is gekomen om zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen.*

Waarvan hierna breder.

Tegenwerping 1.

XIX. In geldschulden mag men voor een ander borg worden, omdat men van het zijne een ander kan en mag meedelen, maar dat kan en mag niet geschieden in de zaak van het leven, en veel minder dan om voor een ander borg te worden in de straffen van de eeuwige verdoemenis te dragen, en in voor een ander de wet te vervullen, en alzo recht tot het eeuwige leven te verwerven.

Ik antwoord:

Niemand heeft macht om voor een ander in geldschulden borg te worden, dan omdat God dat recht de mens gegeven heeft; maar de ene mens mag voor een ander, die de

dood verdiend heeft, geen borg worden in de zaak van het leven, en de overheden mogen in die gevallen geen borg aannemen,

- (a) omdat het wel uitdrukkelijk verboden is van God: Num. 35:31. *Gij zult geen verzoening nemen voor de ziel van de doodslager.*
- (b) God heeft het leven niet gesteld in Zijn eigen macht, daarom mag de mens het niet verpanden, 't komt hem niet toe, daarom mag het ook niet tot een pand aangenomen worden.
- (c) De mens zijn leven verpandende, zou boven zijn macht verpanden; want hij kan de betaling niet volbrengen en staande blijven, maar blijft onder de betaling, omdat hij zich niet kan wederom levend maken.
- (d) Zo God het niet verboden had, en de mens kon met zichzelf wederom levend te maken, in de staat blijven, waarin hij was, zo zou daar geen reden zijn, waarom men een ander zowel niet zou verlossen van de dood, door voor die te sterven, als een ander te verlossen uit verlegenheid, door zijn geld. Maar God is de Heere, de Opperste, de Soevereine, die de mensen wetten geeft, maar zelf boven de wet is; die is aan de wet, aan mensen gegeven, niet verbonden. God weet wat Hem betaald en wat Zijn gerechtigheid voldoen kan; die heeft de Borg zelf gesteld, en neemt genoeg in Zijn borgtocht. Matth. 17:5. *Deze is Mijn geliefde Zoon, in Denwelken Ik Mijn welbehagen heb.*

En de Borg Jezus Christus:

- (1) is Meester van zijn Eigen leven, doordien Hij God is.
- (2) Hij heeft macht Zijn leven af te leggen, en macht om het wederom aan te nemen, Joh. 10:18. Zodat Hij Zichzelf wederom kan opwekken en de betaling te boven komen.
- (3) Hij stelt Zich vrijwillig tot Borg, Hebr. 10:7. Hij wil, 't is Zijn behagen.
- (4) Hij kan door Zijn dood, als het genoegzaam rantsoen, aan een uitnemend grote menigte het eeuwige leven schenken; gelijk God ook waarlijk daardoor verzoend is, en de uitverkorenen met God bevredigd zijn. Rom. 5:10. *Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood Zijns Zoons. ...* Kol. 1:19, 20. Het is des Vaders welbehagen geweest ... dat Hij door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruises, door Hem alle dingen verzoenen zou tot Zichzelf.

Ziedaar de waarheid in haar klaarheid, dat door een Borg voldaan kan worden voor de zondaar. Wat heeft men dan te praten van wreedheid, 't is alles gewilligheid, 't is alles goedheid. Dat zou wreedheid zijn, als God de heilige en onschuldige Jezus zoveel vreselijke smarten en benauwdheden zou aandoen, en doen sterven, zonder dat Hij Hem tot Borg gesteld had, zonder dat anderen daardoor verlost werden, en dat het alleen maar zou zijn, opdat het een voorbeeld van lijdzaamheid zou zijn. Dus knibbelende en grijnzende tegen de waarheid, beschuldigen zij zelf God van wreedheid.

Tegenwerping 2.

XX. Deut. 24:16, *De vaders zullen niet gedood worden voor de kinderen, en de kinderen zullen niet gedood worden voor de vaders.* Ezech. 18:4, *De ziel, die zondigt, die zal sterven.*

Ik antwoord:

- (a) In deze teksten wordt niet gesproken van sterven als Borg, en in plaats van een ander, om die te verlossen, dat hier de zaak is; maar van sterven, doordien dat een

ander gezondigd heeft, en om hun zonden mede te delen aan hun straf. Zodat die teksten hier niet te pas komen.

- (b) God verbiedt aan mensen het doden van anderen om eens anders zonde; maar Hij zelf blijft soeverein, en straft de ouders wel in hun kinderen, want dat is zwaarder smart dan het in zichzelf te dragen. Exod. 20:5, *Die de misdaad van de vaders bezoekt aan de kinderen.*
- (c) De kinderen zijn gelijk als alle mensen zondig, en daarom waardig alle tijdelijke en eeuwige straffen te dragen, zodat hun geen ongelijk geschiedt, al laat Gods toorn zich uit over hen, ter gelegenheid van de zonde van anderen: 't zij vaders, overheden of anderen, op welke wij enige betrekking hebben. Doch God doet dat altijd niet. maar verklaart wel, dat Hij dat in dit of dat geval, in deze of gene tijd, niet doen zal, en bijzonder dan niet, als de kinderen de voetstappen van hun ouders niet navolgen; en als Godzaligen de gewone landplagen om de zonden van de inwoners onderworpen zijn, dat zijn hun vaderlijke kastijdingen.

Wie geen borg kunnen zijn.

XXI. Gezien zijnde, dat de voldoening door een ander als borg geschieden kan, zonder kwetsing van Gods rechtvaardigheid, zo komt in overleg waar een bekwame borg te vinden is. Want iedereen is niet bekwaam om zelfs in geldschulden voor een ander borg te worden; een ieder, die borg kan zijn, wil dikwijls niet.

- Gaan wij tot onze evenmens, hij is even ellendig als alle anderen. Hij kan voor zichzelf niet voldoen. Hij kan de eeuwige straf niet te boven komen, maar zou er eeuwig onder liggen blijven. Hij zal niet willen voor een ander eeuwig veroemd zijn. Hij kan de wet niet volbrengen, noch voor zichzelf, noch voor een ander, schoon hij heiliger mocht zijn dan een ander; ja, al was hij volmaakt, dat had hij door een ander, en zou het alleen voor zichzelf hebben. God zou zo'n borg ook niet willen aannemen. Hoe ellendig zullen ze varen, die 't op een mens laten aankomen.
- Gaan wij tot de engelen, die zijn van een geheel andere natuur. De natuur, die gezondigd heeft, is strafbaar, moet zelf de straf dragen. De menselijke natuur was de wet gesteld, de straf gedreigd, zij heeft overtreden, zodat niemand, dan die dezelfde menselijke natuur heeft, de borg kan zijn. De engelen zijn ook eindig, en kunnen daarom de oneindige straf niet te boven komen. Al wat ze zijn, zijn ze maar alleen voor zichzelf, en kunnen anderen van het hunne niet meedelen, en alzo anderen bekleeden met volmaaktheid. Daar is dan geen verwachting.

Tot borg wordt vereist dat hij waarachtig mens is.

XXII. Zou iemand borg zijn, die moest deze vier hoedanigheden hebben. Hij moest zijn:

1. Waarachtig mens uit mens.
2. Heilig mens.
3. Waarachtig God.
4. God en mens in één persoon.

1. De Borg moest waarachtig mens zijn.

- (a) Want omdat de mens de wet gegeven was, welker hoofdinhoud is God met lichaam en ziel te dienen, God en zijn naaste lief te hebben; en omdat de mens de dood gedreigd was, indien hij ongehoorzaam werd, en de mens de zaligheid beloofd was op volkomen gehoorzaamheid; en omdat de mens nu overtreden heeft, en daarover sterven moest. Zou nu de mens de zaligheid wederom

verkrijgen, zo moest de menselijke natuur iemand uitleveren, die én de straf volkomen droeg, én die de gestelde wet volkomen vervulde.

- (b) De Schrift zegt het duidelijk: Hebr. 2:14. Overmits dan de kinderen des vleses en bloeds deelachtig zijn, zo is Hij ook desgelijks derzelve deelachtig geworden, opdat Hij door de dood te niet doen zou degene, die het geweld van de dood had, dat is, de duivel. Zo wordt ook de menswording en het zijn onder de wet samengevoegd, en alzo getoond, dat niemand onder die wet kan zijn, tenzij hij mens is. Gal. 4:4. ... heeft God zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet. Deze teksten en de natuur van de zaken tonen, dat de Borg niet alleen een mens, maar ook mens uit mens moest zijn, gelijk de Borg Jezus Christus is het zaad van de vrouw, Abrahams, Davids, Maria's, en alzo uit de vaderen, zoveel het vlees aangaat, Rom. 9:5. Indien een andere menselijke natuur opnieuw uit aarde of uit niet geschapen werd, die kon geen borg zijn, omdat die niet was dezelfde natuur, maar alleen een gelijke natuur. Die natuur had niet overtreden, daarom kon die de straf ook niet dragen; die natuur, die gezondigd had, moest een uitleveren, die borg kon zijn.

2. Heilig mens.

XXIII. De Borg moest heilig mens zijn. Want:

- (a) anders kon die natuur in enigheid des Persoons des Zoons Gods niet opgenomen worden, want God kan Zich niet verenigen met iets dat zondig is.
- (b) Dan was hij voor zichzelf schuldig alles te lijden, en zijn lijden kon een ander niet helpen.
- (c) Dan was zijn offerande besmet, kon Gode niet aangenaam zijn, en dienen tot wegneming van de zonden.
- (d) Dan kon hij anderen niet bekleden met heiligheid, omdat hij ze zelf niet had.
- (e) Dan kon hij tot God niet naderen, om voor de uitverkorenen te bidden; want God hoort de zondaars niet.
- (f) Ja al de redenen boven gegeven, waaruit blijkt dat Gods gerechtigheid moet voldaan worden door het dragen van de straf en volmaakte gehoorzaamheid, tonen, dat de Borg moest zijn heilig mens.
- (g) Dit zegt de Schrift klaar, onder andere: Hebr. 7:26, 27. *Zodanig een Hogepriester betaamde ons, heilig, onnozels, onbesmet, afgescheiden van de zondaren... Die het niet allen dag nodig was, gelijk de Hoogtepriesters, eerst voor zijn eigen zonden slachtofferen op te offeren, daarna voor de zonden van het volk.*

3. Waarachtig God.

XXIV. De Borg moest waarachtig God zijn.

- (a) Want anders was zijn lijden niet van een oneindige kracht en waardigheid. In duurzaamheid de eeuwige straf te lijden, kon het lijden nooit voltooien, en het lijden te boven komen, daarom moest de betaling geschieden door zo'n lijden, dat even krachtig en even waardig was, als eeuwig in duurzaamheid. Dit nu kon niemand doen dan die zelf oneindig was. 't Is waar, de Goddelijke natuur heeft niet geleden, en kan niet lijden; maar de Persoon, die in zijn menselijke natuur leed, was God, en daarom is het lijden van die kracht en waardigheid als de Persoon is. Niet dat, dit een acceptatie is, iets voor het geheel aannemende, dat geen ware voldoening, maar een kwijtschelding zonder betaling is. Dit is ook geen aanneming des Persoons, door welke het lijden voor vol opgenomen werd, maar 't is in waarheid, zo'n persoon, zo'n kracht, en zo'n waardigheid. Een oneindig Persoon lijdt naar zijn menselijke natuur, zo had dat lijden dan ook een oneindige

kracht en waardigheid, een eeuwige verlossing teweeggebracht hebbende, Hebr. 9:12.

- (b) De menselijke natuur had meerder sterkte van node dan een algemeen mens, om de kracht van Gods toorn te dragen, daarom moest de Goddelijke natuur haar ondersteunen en krachten bijzetten, gelijk God dat aan een schepsel kan doen, meer dan wij begrijpen of zeggen kunnen, opdat hij onder de last niet bezweek. Daarom staat er: Hebr. 9:14. *Die door de eeuwige Geest Zichzelf Gode onstraffelijk opgeofferd heeft.*
- (c) De Borg moest niet een enige, maar alle uitverkorenen bekleden met Zijn heiligheid, door volkomen gehoorzaamheid van de wet, de mens gesteld. Een eindig mens, zo hij al heilig was, en zo hij al voor zichzelf aan de wet niet onderworpen was, dat toch niet kan zijn, die kon op 't hoogste, stelt het zo, maar voor één van de wet volbrengen; maar omdat voor alle uitverkorenen de wet moest volbracht worden door de Borg, zo moest Hij waarachtig God zijn. 't Is waar, een menselijk persoon is voor zichzelf de wet onderworpen; maar dat heeft geen plaats in een Goddelijk Persoon die een menselijke natuur en niet een menselijk persoon heeft aangenomen; die is der wet niet onderworpen door Zichzelf, maar Hij stelt Zich als Borg onder de wet. Zo is dan de volbrenging van de wet een genoegzame en volkomen voldoening voor alle uitverkorenen, omdat de Persoon oneindig is. *Actus sunt suppositorum, de daden zijn van de personen.* Een oneindig Persoon stelt zich onder de wet, een oneindig Persoon volbrengt als Borg de wet; zo is dan de volbrenging van die wet volmaakt en genoegzaam, daarom moest Hij God zijn.
- (d) De Borg moest dadelijk de Zijnen verlossen van het geweld van de duivel, Hij moest hen tot vrijheid brengen en kinderen van God maken, Hij moest hen wederbaren, tot God brengen, bewaren en hun het eeuwige leven geven; want dat wordt tot zalig maken vereist. Nu, dit kan niemand doen, dan die waarachtig God is.

4. God en mens in één Persoon.

XXV. De vierde hoedanigheid is dat de Borg God en mens in één Persoon moest zijn. De reden is uit het gezegde klaar. God alleen kan niet onderworpen zijn, lijden en sterven. Een mens alleen zich onderwerpende, lijdende en stervende, kon het lijden niet te boven komen, zichzelf opwekken, en behalve dat, het zou alles maar voor één voordelig kunnen zijn; opdat dan het lijden en de gehoorzaamheid van een eeuwige kracht zou zijn, en Hij het lijden en de dood zelf, zonder hulp van een ander, door Zijn eigen kracht overwon, gelijk het moest geschieden, zo moest de Borg God en mens in één Persoon zijn, uit de vaderen, *zoveel het vlees aangaat, dewelke is God bovenal te prijzen in van de eeuwigheid*, Rom. 9:5.

Jezus Christus wordt verscheidenlijk genoemd.

XXVI. Nu is overig, dat wij tonen wie die Borg is. Deze is Jezus Christus. De Borg draagt wegens zijn ambt verscheidene benamingen:

- (a) Borg, omdat Hij Zich stelt in plaats van de zondaar, de schuld van hem af en op Zich overneemt, alsof Hij ze zelf gemaakt had, de straf draagt, de wet vervult. Zie Hebr. 7:22, en Jer. 30:21. *Wie is hij, die met zijn hart borg worde, om tot Mij te genaken? spreekt de HEERE.*
- (b) Middelaar, omdat Hij God en de mens samenbrengt, verenigt en bevredigt, aan beide zijden wegnemende wat de toenadering verhinderde, door voldoen aan Gods gerechtigheid, en door de mens van onwillig gewillig, en begerende, en komende,

- en biddende te maken. Zie: 1 Tim. 2:5. *Eén Middelaar Gods en der mensen, de mens Christus Jezus*. Hebr. 12:24. *De Middelaar des Nieuwen Testaments, Jezus*.
- (c) Verlosser, omdat Hij redt van al wat de mens ellendig maakt, Rom. 11:26. *De Verlosser zal uit Sion komen*.
- (d) Zaligmaker, omdat Hij de mens dadelijk toebrenge alles wat hem in eeuwigheid volkomen gelukkig maken kan, Matth. 1:21 Lukas 2:11.
- (e) Profeet, Priester, Koning, Goël, Bruidegom, Immanuël. Ieder om zijn bijzondere redenen.

Deze is de Borg en Zaligmaker.

XXVII. 't Is niet nodig voor de Christenen te bewijzen, dat de Heere Jezus, geboren te Bethlehem uit de maagd Maria, die door het gehele Joodse Land gepredikt heeft, en ontelbare wonderen heeft gedaan, die onder Pontius Pilatus op de berg Golgotha bij Jeruzalem is gekruist, die ten derde dage wederom is opgestaan, en na veertig dagen ten hemel is gevaren, dat die, zeg ik, is de Christus, de Messias, die beloofd was, de Borg en Zaligmaker, dat is bij een ieder kennelijk; maar 't heeft zijn nuttigheid, verkwikking en versterking van het geloof, in te zien, hoe net alle profetieën en voorbeelden in Christus vervuld zijn, daarom zullen wij enige van die in 't kort voorstellen.

Bewijs 1. De tijd van Zijn komst.

De tijd, in welke de Messias geboren moest worden, was:

(a) Als de stam van Juda nog op zichzelf, in zijn juiste geslachtsregister was. Gen. 49:10, *De scepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tussen zijn voeten, totdat Silo komt*. Het woord Schebeth betekent een stam, stok, staf. Omdat de koningen een staf, de een kostelijker dan de ander, hebben, zo betekent het, hoewel niet dikwijls, scepter. Allereerst betekent het een geslachtsstam, uit welks registers men bewijzen kan van die voorvader, uit die adellijken stam gesproten te zijn; zo de stam van Juda, Ruben, Levi. Ik acht, dat het woord *Schebeth* hier geslachtsstam betekent, en zoveel is, als: Juda zal een geslachtsstam blijven, die stam zal onder andere stammen noch volkeren niet vermengd worden, zijn geslachtsregisters zullen in hun geheel blijven, totdat Silo, de Messias, komt. En dat was nodig, opdat men kon weten dat de Messias, uit Juda moettende komen, ook uit Juda gekomen is.

Zegt men: andere stammen waren ook nog in hun geheel.

Ik antwoord: de tien stammen waren merendeels al versmolten, alleen deze en geen wisten nog uit wat stam zij waren. Anna was uit de stam van Aser, Paulus was uit de stam van Benjamin; doch dat doet tot de zaak niet, al waren alle stammen ten tijde van Christus' geboorte nog in hun geheel geweest; immers Juda moest in zijn geheel blijven, en is in zijn geheel gebleven tot op Christus. *Het is openbaar, dat onze Heere uit Juda gesproten is*, Hebr. 7:14.

Als men het *scepter* overzet, en daardoor verstaat *de koninklijke regering*, zo kan ik de zaak niet wel overeenbrengen.

- Want allereerst, de heerschappij is eerst ten tijde van David op Juda gekomen, te voren regeerde Benjamin in Saul, en hier moest de *schebeth* van Juda niet wijken; dat geeft te kennen, dat hij toen al in Juda als de stam, en in zijn kinderen, die hij toen al had als takken in hem, was. Maar de koninklijke regering was toen nog in Juda niet; dat er niet is, dat kan niet wijken.
- De scepter was allang voor de komst van de Messias van Juda geweken, zij waren onder een vreemde soeverein, namelijk, de keizer, en zij moesten ook van Juda af zijn, eer dat de Messias kwam. Ezech. 21:26, 27. *Doe die hoed weg, en hef die*

kroon af! Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen; ja, zij zal niet zijn totdat hij kome, die daartoe recht heeft, en die Ik dat geven zal.

Dit nu zo zijnde, hoe kan men dan zeggen dat de koninklijke regering van Juda niet zou wijken, maar op hem blijven tot op Silo de Messias? Maar als men het overzet *geslachtsstam*, zo is de zaak klaar; want die was nog op Juda ten tijde van de geboorte van Christus, als blijkt uit de geslachtsregisters van Jozef, Matth. 1 en Maria Lukas 3. En kort daarna is hij van Juda geweken tot op deze dag.

(b) De Messias moest komen ten tijde als de tweede tempel nog stond. Hagg. 2:7, 8, *Nog eens, een weinig tijds zal het zijn; en Ik zal de hemelen, en de aarde, en de zee, en het droge doen beven. Ja, Ik zal al de Heidenen doen beven, en zij zullen komen tot de Wens van alle Heidenen, en Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen.* Doe hierbij Mal 3:1, *En snellijk zal tot zijn tempel komen, die Heere, Die gij zoekt, te weten, de Engel des verbonds, aan Denwelken gij lust hebt.* Dat door dit huis, deze tempel, niet de eerste, maar de tweede verstaan wordt, is buiten tegenbedenken, want deze twee profeten hebben geprofeteerd na de Babylonische gevangenis, terwijl de tweede tempel gebouwd werd, en gebouwd was. Het tweede huis was in zichzelf veel slechter dan het eerste. De ouden, die de eerste tempel gezien hadden, weenden, als zij het fundament van de tweede tempel zagen, omdat het zo slecht was bij het eerste, Ezra 3:12. Uit de tweede tempel misten ze ook verscheiden dingen, die het eerste huis zeer verheerlijkten, nochtans zou de tweede tempel vervuld worden met heerlijkheid, welke heerlijkheid daarin zou bestaan, dat de Messias, de vervulling van al de voorbeelden, tot de tempel komen zou. De Heere Jezus, de Wens van alle Heidenen, is gekomen tot de tempel, als uit alle Evangelisten blijkt. En de tweede tempel is veertig jaren na Zijn lijden en sterven verwoest tot op deze dag. Zo is dan de Heere Jezus de Messias.

(c) De Messias moest komen na zeventig jaarweken, dat is, vier honderd en negentig jaren na de openbaring aan Daniël. Dan. 9:24, *Zeventig weken zijn bestemd over uw volk, en over uw heilige stad, om de overtreding te sluiten, vs. 25, Van de uitgang des woords, om te doen terugkeren, en om Jeruzalem te bouwen, (' t welk men nemen kan voor het bevel van Kores, Ezra 1:1, 2) tot op Messias, de Vorst, zijn zeven weken, en twee en zestig weken.* Juist op die tijd is de Heere Jezus geboren.¹

¹ Daniël bemerkt in het 1^e jr. van Darius uit het boek Jeremia, (29:10) dat het getal van de verwoesting van Jeruzalem vervuld wordt, Dan 9:1,2.

Gabriël openbaart hem een periode van 70 (jaar)weken in welks einde de Messias zal komen, verzoening zal doen en het Heiligdom zal zalven, Daniël 9: 24-27.

Die periode houdt in: 70x7 = 490 jaar, die als volgt worden onderscheiden:

Vanaf bevel om Jeruzalem op te bouwen, straten en grachten, 'doch in benauwdheid der tijden', zijn 7 weken en 62 weken tot op Messias. In de laatste = 70e week zal de Messias uitgeroeid worden.

Periode van opbouw Jeruzalem:	7x7 weken	49 jaar
Na de opbouw tot op Messias	(62x7)	434
In de helft van de daarop volgende week wordt de Messias uitgeroeid,	(2x3,5 = 1x7)	<u>7</u>
		490 jaar

De woorden in het 2^e deel van vers 26 *"Een volk des vorsten zal komen en de stad verderven"*, etc. zijn een tussenrede, die geplaatst kan worden na vers 27. Het ziet op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, 70 j na Chr. jaart. (1, 27 1^e deel)

In augustus van 538 v.Chr. vindt de beroemde Proclamatie plaats van Kores, die de Joden vergunning geeft om naar Juda en Jeruzalem te gaan, Jes. 44:28 en 45:1. De opdracht om de *tempel* te bouwen werd gegeven door Kores, maar de opdracht om *Jeruzalem* te bouwen door Arthahsasta in jaar **457 v. Chr.** Vanaf 457 v. Chr. Tot 3,5 jaar na Christus' dood is 490 jaar.

2. Plaats.

XXVIII. De plaats, waar de Messias moest geboren worden, was Bethlehem: Micha 5:1. *En gij, Bethlehem Efratha! zijt gij klein om te wezen onder de duizenden van Juda? Uit u zal Mij voortkomen, die een Heerser zal zijn in Israël.* Dit is in de geboorte van Christus vervuld, Lukas 2:4, 6, 7.

3. Geslacht.

't Geslacht, uit welke de Messias geboren moest worden, is Juda: Gen. 49:10. *De scepter zal van Juda niet wijken ... totdat Silo komt.* En van het huis Davids: 2 Sam. 7:12. *Wanneer uw dagen zullen vervuld zijn, en gij met uw vaderen zult ontslapen zijn, zo zal Ik uw zaad na u doen opstaan, dat uit uw lijf voortkomen zal, en Ik zal zijn koninkrijk bevestigen.* Daarom wordt de Messias meermalen *David* genoemd, Hos 3:5. Dit is in Christus vervuld. Hebr. 7:14. *Het is openbaar dat onze Heere uit Juda gesproten is.* Lukas 1:32. *God de Heere zal Hem de troon van Zijn vader David geven.* Dat Maria, de nicht van Elisabeth, de vrouw van de priester Zacharias was, dat neemt niet weg, dat Maria uit Juda was; want zusters kinderen zijn ook nichten. De Levieten, omdat ze geen erfenis hadden, mochten uit alle stammen vrouwen nemen, ja alle dochters, die geen erfenissen hadden mochten ook aan andere stammen trouwen, zodat ook zelfs Elisabeth wel uit Juda kon geweest zijn. Die wet, van aan geen andere stammen te trouwen raakt alleen die dochters, in wier familie geen mannelijk zaad was, en zij de erfenis hadden, opdat de landen van de stammen niet vermengd zouden worden.

4. Uit een maagd.

XXIX. 4. De Messias moet uit een maagd geboren worden, Jes. 7:14. *Ziet, een maagd zal zwanger worden, en zij zal een Zoon baren.* Hij moest niet zijn het zaad des mans. opdat Hij zonder erfzonde geboren werd, maar het zaad van de vrouw, Gen. 3:15. Onze Heere Jezus nu is de vrucht des buiks van Maria, Lukas 1:42 Matth. 1:18.

5. Is God.

De Messias moest God zijn, Psalm 45:7, 8. *Uw troon, o God! Daarom heeft U, o God! uw God gezalfd.* Jer. 23:6. *JEHOVAH, HEERE, onze gerechtigheid.* Nu onze Heere Jezus is de waarachtige God, 1 Joh. 5:20.

6. Ambten.

De Messias moest zijn Profeet, Priester en Koning. Profeet, Deut. 18:15.

- *Een Profeet, uit het midden van u ... zal u de HEERE uw God verwekken.* Dit is de Heere Jezus, gelijk uit alle zijn predikaties en voorzeggingen in de Evangelisten vermeld, te zien is, Lukas 24:19. *Welke een Profeet was, krachtig in werken en woorden.*
- Priester, Psalm 110:4. *Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizédek.* Dit is Christus, Hebr. 2:17 ... *een barmhartig en een getrouw Hogepriester.*
- Koning, Psalm 2:6. *Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion.* Dat is Christus, Openb. 19:16. *Koning der koningen.*

7. Wonderen.

De Messias moest veel wonderen doen. Zie dit in het gehele hoofdstuk, Jes. 35. Vervuld in al de Evangelisten.

8. Voorbeelden vervuld.

De Messias moest alle voorbeelden vervullen, lijden en sterven, Jes. 53, geheel. Vervuld in al de Evangelisten. En 1 Kor. 5:7, *Ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus.*

9. Heidenen geloven in Hem.

De Heidenen zouden in de Messias geloven, Gen. 49:10. *Denzelven zullen de volken gehoorzaam zijn.* Hagg. 2:8. *De Wens aller Heidenen.*

Nooit hebben de heidenen in iemand, die van de Joodse natie was, geloofd, en hem aangehangen, maar zij geloven in de Heere Jezus, de Zoon van Juda en David, en dat met zo'n kracht en doorbreking van zijn hemelvaart af, dat de Naam van Jezus heerlijk en aangenaam is over de gehele wereld.

10. Ceremoniële dienst opgehouden.

De Messias zou allen ceremoniële dienst doen ophouden: de tempel moest afgebroken, Jeruzalem verwoest, de Joodse natie verstrooid worden, en in verachting onder de heidenen lange tijden omzwerven. Dan. 9:26, 27. *Een volk des vorsten dat komen zal, zal de stad en het heiligdom verderven ... Hij, (te weten de Messias) zal het slachtoffer en het spijsoffer doen ophouden.* Hos. 3:4. *Want de kinderen Israëls zullen veel dagen blijven zitten, zonder koning, en zonder vorst, en zonder offer, en zonder efod, en terafim.* Dit nu is kort na de dagen van Christus vervuld, en 't blijft vervuld tot op deze dag. Uit alle dezen wordt het gemoed ten volle bevestigd en verzekerd, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God; en opdat gij gelovende, het leven hebt in Zijn Naam, Joh. 20:31. Doch de Joden zullen het alsnog niet zien, maar zullen verstokt blijven, *totdat de Verlosser uit Sion zal komen, en de godloosheid afwenden van Jakob.*

Deze waarheid moest ontroeren.

XXX. Zie daar hebben wij u het pit van het evangelie, de noodzakelijkheid van de Voldoening, door de Borg Jezus Christus voorgesteld. Die hier dwaalt, die dwaalt tot zijn eeuwig verderf; daarom legt het op uw hart. U weet, dat gij zonde hebt en doet, maar gevoelt gij ze wel? Weet gij wel met een diepe indruk, dat iedere zonde de dood verdiend heeft? En als dit enigszins u begint te bekommeren, wat beweging veroorzaakt dit?

(a) Misschien ontloopt u deze overtuiging en leidt u af met andere gedachten en met ander werk, omdat ze uw rust wegneemt. Maar weet, dat u dan telkens de Heiligen Geest weerstaat, Wiens werk dat het was, en dat gij dan telkens de hemel ontloopt, en dat het zoveel te zeggen is, als: *ik wil niet zalig worden, de weg naar de hemel staat mij niet aan, hij is mij zoveel niet waard, kan ik anders niet zalig worden, geduld dan.* Arme mens, hoe zult gij zalig worden! Hoe zwaar zal 't u vallen dit in de hel na te denken! Dan zult u zeggen: *hoe dwars en boos was ik, dat ik die kloppingen aan mijn hart met een doof oor heb aangehoord, en zelfs mij er tegen heb gezet. Wie heb ik gevangen dan mijzelf? Toen had ik kunnen zalig worden, maar ik heb niet gewild, nu is het te laat, nu hier eeuwig! eeuwig verdoemd! Wee, wee mij!*

Daarom zie nu toe!

Wordt u ooit overtuigd, slaat uw hart over de zonde, wordt u verschrikt over de toorn van God en eeuwige verdoemenis, acht het voor een onuitsprekelijk geluk, doe uw hart open en zegt: *spreek Heere! ik hoor; Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal? Houdt*

toch niet op, laat de overtuiging niet weer overgaan, laat het toch doorwerken, totdat ik genade vind in uw ogen en bekeerd worde.

(b) Misschien als u overtuigd wordt van de zonde en straf, slaat u een verkeerde weg in; u kent misschien de rechtvaardigheid Gods niet, en dat het onmogelijk is zalig te worden zonder volkomen voldoening door het dragen van de straf, en zonder volkomen heiligheid; daarom zoekt u behouden te worden door droefheid over uw zonden en over uw staat. U denkt: ik zal God bidden om genade, ik zal mij bekeren, en mijn best doen om de zonde te laten, om meer ter kerk te gaan, ik zal mij begeven tot het heilig Avondmaal, ik zal Gods Woord lezen, ik zal aalmoezen geven, ik zal goed doen aan mijn naaste, ik zal kuis leven, ik zal mij niet meer dronken drinken, dansen, dobbelen en spelen, ik zal rechtvaardig zijn in mijn handel en wandel, en dan hoop ik, zal God mij genadig zijn, meer kan ik er niet toedoen.

Maar, ellendig mens, dit is het net, met dat de duivel duizenden mensen vangt, en naar de hel sleept; dat is de weg, in welke menigte mensen zich jammerlijk bedriegen, en naar het eeuwig verderf lopen, en het niet gewaar worden, eer het te laat is. Hierop past de spreuk van Salomo; Spr. 16:25 *Er is een weg die iemand recht schijnt; maar het laatste van die zijn wegen des doods.*

XXXI. Ik zeg u van Gods wege aan, dat God niet een enige zonde zal vergeven zonder die te straffen tijdelijk en eeuwig, gelijk wij boven zo onweersprekelijk hebben bewezen. Overweeg die zaken met aandacht, totdat u ziet en gevoelt dat het waarheid is.

Als u dan tot God gaat om te bidden, laat deze waarheid u ten eerste stuiten, en wordt gewaar dat God een verterend Vuur is voor de zondaar, Zijn oor voor u toesluit, en u wegstoot, en zinkt alzo in hopeloosheid weg, en denkt de zonden zijn daar, God hoort de zondaar niet, de rechtvaardige Rechter kan niet vergenoegd worden dan met de zonde tijdelijk en eeuwig te straffen, wat raad voor mij? Er is geen hoop, volstrekt geen hoop voor mij. Ik kan niet voldoen, maar moet eeuwig onder de straf blijven liggen, mijn lijden hier betaalt niet.

Blijft alzo in die verlegenheid, totdat gij van uzelf afziet, en de weg van de Borg Jezus Christus gewaar wordt; totdat Hij u beminlijk worde, en u daarheen vliedt, daar behoudenis zoekt, en zo zult u vinden.

Zo onmogelijk als 't u is de straf te dragen en voor uw schuld te voldoen, zo onmogelijk is 't u ook u zelf te bekeren. In het hart van de mens is een inbeelding van wat te kunnen doen, en op die grond is hij niet zeer verlegen over zijn staat; want 't is in zijn hand, hij zal zich nog eens bekeren, zoals hij zich laat voorstaan. Op deze grond heeft hij moed, en de knaging van het geweten houdt enigszins op, als hij een besluit van zich te bekeren genomen heeft; want nu zal 't gaan, en op deze grond is hij gemelijk op zichzelf, als hij zijn besluit niet opvolgt, even alsof in hem zelf zoveel goeds nog was van en bestendig en recht te willen, en zich te kunnen bekeren. En kan hij het niet volkomen goed maken, God zal daarin nog genoeg nemen, en verdient hij er de hemel niet mee, 't zal God nochtans wel bewegen om hem die te geven. Daar gaat de arme mens dan heen naar Zijn eeuwig verderf; want hij mist de rechte weg.

Dat de mens zich geheel niet bekeren kan, hebben wij boven getoond. Laat ik u eens aan u zelf openbaar maken, dat u niet kunt, en dat al uw laten van het kwade en uw doen van het goede van geen waarde is bij God, met u in 't kort voor te stellen wat de ware bekering is.

Men beeldt zich in dat de bekering bestaat in maar grove zonde te laten en enige goede daden te doen, daar toch de bekering is een gehele omkering van de mens in de gestalte van de ziel, van verstand, wil, gedachten, woorden en daden. 't Is zo'n verandering alsof een blindgeborene ziende, een dove horende, een blinde ziende, een stomme sprekende, een geheel lamme vaardig gaande werd.

De Heilige Geest wordt aan de mens, die nu bekeerd zal worden, gegeven. Hij, de ziel nu ingenomen hebbende vertoont aan haar vuilheid aan alle kanten, zodat er een verfoeiing, walg, schaamte, kleinheid, verlegenheid wegens zijn staat zich opdoet. Daarbij vertoont de Heilige Geest aan de ziel God in Zijn heiligheid, opperheid, rechtvaardigheid, goedheid en waarheid, vertoont aan haar de Middelaar in Zijn noodzakelijkheid en volheid, en geeft een bevassing van de verzoening en vereniging van de ziel met God, van liefde, vrees, gehoorzaamheid naast God.

Hierop verheft ze en gaat naar de Middelaar Jezus om uit Zijn volheid die zaken te ontvangen. Hieruit vloeit smart, droefheid over het aankleven van de ziel aan al wat zichtbaar is, en aan de zonde, zowel grote als kleine, en inwendige, die ze nu ziet en gevoelt, daar ze te voren niet op lette; haar zoeken is de oefening van de gemeenschap met God, het nabij zijn bij Hem; naardat ze ver van God of nabij Hem is, daarnaar is ze blij of droevig; zij leeft in een afgekeerde gestalte van de wereld en zonde, al wordt ze van dezelve wel gevangen genomen; zij leeft in een toegekeerde gestalte tot God, en ziet naar Hem uit al is het duister, om licht, leven, geest, troost, kracht tegen zonde, en om heiligheid. Zij is met geen doen of laten tevreden, zij weet het moet geschieden, maar zij wil alles doen en laten door het geloof in de vereniging met Christus en door Hem met God, in de vertegenwoordigde tegenwoordigheid des Heeren, in liefde tot God, in vrees voor God, in gehoorzaamheid aan God, en in verloochening van zichzelf. Zij heeft veel smarten over de bijoogmerken; zij heeft een afkeer van zondig, alsook van alleen maar burgerlijk en natuurlijk gezelschap, maar haar lust is tot Godzaligheid, zij wil liever met die veracht en verdrukt worden, dan met anderen verrijkt en verheerlijkt.

Dit is zo met één woord de bekering voorgesteld, ziet hiervan breder beneden, hoofdstuk XXXI. Wat dunkt u nu? Weet u daar raad toe? Begint het eens en onderzoekt maar één dag uw doen en laten hieraan, en doe uw uiterste best, en zie eens of gij het zo kunt nakomen. Gewis u zult bevinden, dat u niet alleen niet één trapje daarnaar toe kunt komen, maar dat het u onmogelijk is het eerste begin van leven te verkrijgen, en dat al uw doen en laten niet deugt.

Blijf nu hier wat op staan, totdat u in deze moedeloos bij uzelf wordt, en u zo geheel als een ontblote, als een onmachtige, als een radeloze gevoelt. En ziet verder, ofschoon u al iets toenam, dat toch niet zal zijn op die geestelijke wijze, dat dit voor God niet kan bestaan, en God niet kan bewegen om u aan te zien, en u zalig te maken, gelijk boven is getoond.

Daar ligt gij dan in uw ellende radeloos; u kunt aan Gods rechtvaardigheid niet voldoen door het dragen van de straffen, u kunt ook de heiligheid niet verkrijgen. Och, waart gij recht ontbloot en verlegen! Dan was er hoop tot uw behoudenis, niet omdat gij verlegen zijt, maar omdat er een Borg is voor alle verlegenen, namelijk, Jezus Christus, Wiens stem is: Matth. 11:28, *Komt herwaarts tot Mij; allen, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.*

Ik roep u toe, verlegenen, radelozen, ontbloten, verschrikten, daar is een Zaligmaker, die Zaligmaker is onbekend voor de natuur van de Heidenen, al weten ze dat er een God is, zij kennen nochtans niet, dat er een Zaligmaker en Borg is, maar onder ons

wordt de Zaligmaker verkondigd. Die Borg roept u, nodigt u, belooft dat Hij u zal zalig maken, indien u tot Hem komt.
Welaan dan, verblijdt u over dat geluk, treedt uit uzelf, gaat tot Hem, neemt Hem aan door het geloof en wordt behouden.

Hoofdstuk 18

Van de Godheid, Menswording en vereniging van de twee Naturen in de éne Persoon van onze Heere Jezus Christus.

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond, dat de Middelaar deze vier voorwaarden moest hebben, namelijk: Hij moest zijn:

1. Waarachtig God.
2. Waarachtig mens uit mens.
3. Heilig mens.
4. God en mens in één Persoon;

alsmede dat de Heere Jezus Christus de Borg en Middelaar is; dus is dan ook nodig dat in Christus Jezus deze vier voorwaarden zijn.

Allereerst stellen wij vast:

1. Dat er maar één enig God is, geen twee, geen drie. Dat er geen onder-God, en in die opzichte geen hoogste God is. God is wel de hoogste boven alle schepselen, maar niet ten opzichte van een andere God, want er is geen ander God. 1 Kor. 8:5, 6. *Hoewel er ook zijn, die goden genaamd worden ... Nochtans hebben wij maar één God.*
2. Dat dit éne Goddelijke Wezen bestaat in drie zelfstandigheden of Personen, de Vader, de Zoon, de Heilige Geest. 1 Joh. 5:7. *Want Drie zijn er, die getuigen in de hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest.*
3. Dat die drie Personen noch van het Goddelijk Wezen, noch van elkaar zijn afgescheiden of verscheiden, maar de éne God. 1 Joh. 5:7 ... *en deze Drie zijn Één.*
4. Dat die drie Personen zijn onderscheiden, zodat de Een niet is de Andere. Maar ieder Persoon een *ander Persoon*, doch niet een ander God: Joh. 14:16, *Een ander. De Geest der waarheid, die Ik u zenden zal van de Vader*, Joh. 15:26.
5. Dat ieder Persoon de ene en waarachtige God is.

De Heere Jezus is waarachtig God.

1. Nu is nodig te tonen, dat de Heere Jezus waarachtig is. De Socinianen en Mennisten ontkennen het, wij houden het als een hoofdpunt van de christelijke godsdienst staande. Dit blijkt uit al die bewijzen, waaruit men overreed wordt, dat JEHOVAH God is.

Waaruit nu zal men bewijzen dat JEHOVAH God is, dan:

- (a) dat Hij in de Schrift overal God is genoemd; en het komt in geen bedenking, of men moet overal, waar Jehovah God genoemd wordt, niet verstaan of engel of overheid, maar de eeuwige God.
- (b) Dat Hij is eeuwig, oneindig, alwetend, almachtig.
- (c) Dat Hij hemel en aarde geschapen heeft en nog onderhoudt en regeert.
- (d) Dat men Hem moet eren en aanbidden, in Hem geloven, Hem vrezen, en dienen. Niemand is er, die het hart heeft deze bewijzen in twijfel te trekken. Gaan dan deze bewijzen vast en zeker, gelijk ze doen, zo is dan de Heere Jezus de waarachtige God; want al die vier zaken worden van Hem overvloedig in de Schrift gezegd. Zodat het een lasteren is van de Heere Jezus, als men loochent dat Hij de waarachtige God is, en als men durft zeggen, dat Hij maar alleen God genoemd wordt wegens Zijn wonderlijke ontvangenis, Zijn zending in de wereld,

de liefde Gods tot Hem, Zijn wonderen, bediening, opstanding uit de dood, en verheerlijking. Die dingen kunnen niemand tot God maken. Die zijn bewijzen, en geen gronden van Zijn Godheid.

II. Dat Christus de waarachtige, eeuwige God is, blijkt dan uit de vier, zo-even genoemde, bewijsredenen.

Bewijs 1. Benamingen.

Hij wordt overal God genoemd, en dat met zulke omstandigheden, die alle uitvluchten wegnemen. Zie alleen deze teksten:

(a) Psalm 45:8. *Daarom heeft U, o God! Uw God gezalfd.* Dat die: *o God* de Heere Jezus is, blijkt uit: Hebr. 1:8, 9. *Maar tot de Zoon zegt Hij: Uw troon, o God! is in alle eeuwigheid ... Daarom heeft U, o God! uw God gezalfd.* Dat in de teksten, *door uw God*, de waarachtige, eeuwige God verstaan wordt, is bij allen buiten twijfel; maar waaruit blijkt dat?

Men zal antwoorden, omdat *Hij wel uitdrukkelijk God genoemd wordt.*

Welnu, de Heere Jezus wordt daar al zowel God genoemd als de Vader, zo is Hij dan de eeuwige, waarachtige God.

(b) Doet hierbij de teksten, in welke Hij JEHOVAH genoemd wordt. Dat deze naam niemand dan de eeuwige, waarachtige God in de gehele Schrift toegeschreven wordt, of kan worden, is hoofdstuk III, par. 23, bevestigd. Dat de Heere Jezus JEHOVAH genoemd wordt, blijkt onder andere, Jer. 23:5, 6, *Dat Ik aan David een rechtvaardige SPRUIT zal verwekken... Dit zal zijn naam zijn, waarmee men Hem zal noemen JEHOVAH, ONZE GERECHTIGHEID.* Dat de Heere Jezus hier JEHOVAH genoemd wordt, blijkt, omdat Hij is SPRUITE, de Koning over Sion, welke met deze naam genoemd wordt. Zo is dan de Heere Jezus de waarachtige, eeuwige God.

(c) Doet hierbij uit het NIEUWE TESTAMENT Rom. 9:5, *Welker zijn de vaders, en uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat, dewelke is God, boven allen te prijzen in der eeuwigheid.* In het vorige wordt niet gesproken van God de Vader, maar alleen van de Heere Jezus, en Hij wordt gezegd uit de vaders te zijn naar het vlees, welke, buiten alle tegenbedenkingen is de Heere Jezus, naar Zijn menselijke natuur; van dezelfde wordt terstond daarop als in één adem gezegd, *dat Hij God is, boven al te prijzen in van de eeuwigheid.* Ik zeg: als in één adem, want noch zaak komt er tussenbeide, noch punt, noch dubbelpunt, maar alleen een komma en daarop volgt het Griekse woordje *o wn*, dewelke is, 't welk altijd een rede vervolgt, en ziet op degene, van welke zo terstond gesproken was. De Heere Jezus dan is de God boven al te prijzen in der eeuwigheid, welke uitdrukking is een beschrijving van de eeuwige God.

- Rom. 11:36. *Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid.*
- Openb. 4:11. *Gij, Heere! zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid, enz.*
- Psalm 89:8. *God is... vreselijk boven allen, die rondom Hem zijn.*
- Psalm 95:3. *Want de HEERE is... een groot Koning, boven alle goden.*
- Psalm 99:2. *De HEERE ... is hoog boven alle volken.*

(d) Hiertoe dient ook 1 Joh. 5:20, *Deze is de waarachtige God.* Hier staat niet alleen God, niet alleen waarachtig God, maar de waarachtige God, en die is niet als een. Ook wordt Hij gezegd te zijn en morfh yeou, in forma, *in de gestaltenis Gods*, Filip. 2:6, garakrhr thv uposasev v autou, *het uitgedrukte Beeld Zijner*, (des Vaders)

zelfstandigheid, Hebr. 1:3. Dat de Naam, dat is het wezen van JEHOVAH in het binnenste van Hem is, Exod. 23:21.

Uitvlucht.

Uit de benaming kan men de eeuwige Godheid van Christus niet besluiten; want de overheden worden ook god genoemd.

Antwoord.

Als zij goden genoemd worden, dat geschiedt met zulke omstandigheden, dat men zien kan, dat benaming tegen waarlijk zijn gesteld wordt, 1 Kor. 8:5, 6. En met zulke omschrijvingen, waaruit met één opslag te zien is, dat zij schepselen zijn, en dit alleen maar ten opzichte van iets bijzonders van God op hen gelegd, zie Psalm 82:6. Hier worden godloze rechters verstaan, vs. 2, en hun wordt de dood bedreigd, vs. 7. Maar als de Heere Jezus God genoemd wordt, dan wordt hij met een Jehovah genoemd, en God te prijzen in der eeuwigheid, en de waarachtige God, in de gestaltenis Gods, het uitgedrukte Beeld van des Vaders zelfstandigheid. Noch engel, noch overheid wordt in 't enkelvoud *God* genoemd.

2. Eigenschappen.

III. Het tweede bewijs, dat de Heere Jezus God is, nemen wij van de Goddelijke, Hem toegeschreven eigenschappen. Dewelke is van eeuwigheid, alwetend, almachtig; die is de waarachtige God; dit is buiten tegenspreken. Nu, de Heere Jezus is zodanig; zo is Hij dan de waarachtige God.

- (a) Dat Christus van eeuwigheid is, blijkt, Micha 5:1. *Uit u, (Bethlehem) zal Mij voortkomen, die een Heerser zal zijn in Israël; en Wiens uitgangen zijn vanouds, van de dagen der eeuwigheid.* Dat deze is de Heere Jezus, blijkt uit Matth. 2:6 Joh. 7:42. Het is de Heere Jezus, die naar het vlees uit Bethlehem zou voortkomen, diezelfde, die was van eeuwigheid. Dus wordt Hij ook genoemd *de Vader der eeuwigheid*, Jes. 9:5; te zijn eer Abraham was, Joh. 8:58. Dat Hij is de Alfa en de Omega, het begin en het einde. *Die is, en Die was, en Die komen zal*, Openb. 1:8. 't Welk is een nadrukkelijke beschrijving van de eeuwigheid. Dit nu is een eigenschap alleen van de ware God. Gen. 21:33. *Hij riep aldaar de naam des HEEREN, des eeuwigen Gods aan.* Zo is dan Christus de waarachtige God.
- (b) Dat Christus alwetend is, blijkt uit: Openb. 2:23 ... *dat Ik het ben, die nieren en harten onderzoek.* Joh. 2:25. *Dat Hij niet van node had, dat iemand getuigen zou van de mens; want Hij zelf wist, wat in de mens was.* Dit is Gode eigen. 1 Kon. 8:39. *Gij alleen kent het hart van alle kinderen der mensen.* Zo is dan Christus de waarachtige God.
- (c) Dat Christus almachtig is, blijkt: Openb. 1:8. *De Almachtige.* Filip. 3:21. *Naar de werking, waardoor Hij ook alle dingen Zichzelf kan onderwerpen.* Nu, God alleen is almachtig. Openb. 19:6. *De Heere, de Almachtige God, heeft als Koning geheerst.* Zo is dan Christus de waarachtige God.

3. Werken.

IV. Het derde bewijs nemen wij van de werken Gods. Die hemel en aarde geschapen heeft, die alles onderhoudt en regeert, die door Zichzelf wonderen doet, die de mens wederbaart, die de doden opwekt, die is waarachtig God. Dit wordt van niemand betwist, ziet hiervan, Jer. 10:11-13 Jes. 44:25-28. Nu, Christus doet dit alles, zo is Hij dan de waarachtige God.

- (a) Dat Christus de wereld geschapen heeft, blijkt Joh. 1:3. Alle dingen zijn door hetzelfde (Woord) gemaakt, en zonder hetzelfde is geen ding gemaakt. Het Woord

is Christus, vs. 1. De schepping is hier niet de wedergeboorte, maar de voortbrenging van alles uit niet. Alle dingen, zo is daarvan niets uitgenomen. Zo ook Kol. 1:16, 17, Door Hem, het Beeld van de onzienlijke God, Christus, zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op de aarde zijn... alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen. Door Hem, niet als een middel en werktuig, ook dan was Hij zeker voor de schepping, maar door Hem als de werkende Oorzaak, gelijk het Woord door de eerstwerkende oorzaak betekent. Rom. 11:36. *Door Hem ... zijn alle dingen.* Gal. 1:1. *Door Jezus Christus, en God de Vader.* Ook zijn alle dingen tot Hem, 't welk de eerstwerkende oorzaak en niet het werktuig toekomt. Rom. 11:36. *Tot Hem, (Gode) zijn alle dingen.*

- (b) Dat Christus alle dingen onderhoudt en regeert, blijkt uit Joh. 5:17, 19. *Mijn Vader werkt tot nu toe, en Ik werk ook ... Zo wat die (de Vader) doet, hetzelfde doet ook de Zoon eveneens.* Dat Hij wordt gezegd, dat Hij niets van Zichzelf doen kan, tenzij Hij de Vader dat ziet doen, dat ziet op de wijze van bestaan en van werking van de drie Personen in het Goddelijk Wezen, alsmede ten opzichte van het Middelaarsambt, zie ook: Kol. 1:17. *Alle dingen bestaan te samen door Hem.* Hebr. 1:3. *Dewelke alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht.*
- (c) Dat Christus door zijn eigen kracht wonderen doet, blijkt: Lukas 6:19. *Er ging kracht van Hem uit, en Hij genas ze allen.* Lukas 8:46. *Ik heb bekend, dat kracht van Mij uitgegaan is.* Als de apostelen wonderen deden, zo geschiedde dat niet door hun eigen kracht, maar door de kracht van Christus, Hand. 3:12, 16. *Wat ziet gij zo sterk op ons, alsof wij door onze eigen kracht of Godzaligheid deze hadden doen wandelen? Door het geloof in Zijn naam, heeft Zijn naam deze gesterkt.* Hand. 4:10. Door Hem staat deze hier voor u gezond.
- (d) Dat Christus de doden opwekt, blijkt uit: Joh. 5:21, 28, 29. *Gelijk de Vader de doden opwekt en levend maakt, alzo maakt ook de Zoon levend, die Hij wil... Allen, die in de graven zijn, zullen zijn stem horen, en zullen uitgaan.* Dit alles is alleen Gods werk; zo is Christus dan de waarachtige God.

4. Eer.

V. Het vierde bewijs nemen wij van de Goddelijke eer. Die als de Vader geëerd moet worden, in wiens Naam men moet worden gedoopt, welke men moet aanbidden, in wiens Naam men moet geloven, op wie men moet vertrouwen, die is de waarachtige God. Ziet dit, Jes. 42:8; Matth. 4:10; Jer. 11:5, 7. Nu, al de gezegde zaken moet men aan de Heere Jezus doen, zo is Hij dan de waarachtige God. Zie dit:

- (a) van de eer: Joh. 5:23. *Opdat zij allen de Zoon eren, gelijk zij de Vader eren.*
- (b) Van de doop: Matth. 28:19. *Dezelve dopende in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes.*
- (c) Van de aanbedding: Hebr. 1:6. *Dat alle engelen Gods Hem aanbidden.* Openb. 5:13. *Hem, die op de troon zit, en het Lam, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid.*
- (d) Van het geloof: Joh. 14:1. *Gij gelooft in God, gelooft ook in Mij.* Dat Israël aan Mozes geloofde, Exod. 14:31, is aan de leer van Mozes, zij geloofden dat Mozes van God gezonden was. Dat Israël in Mozes gezegd wordt gedoopt te zijn, Exod. 14:22; 1 Kor. 10:2, is door de hand van Mozes, door zijn dienst.
- (e) Van het vertrouwen: Psalm 2:12. *Welgelukkig zijn allen, die op Hem betrouwen.* Ieder van deze bewijzen is krachtig genoeg, om de Godheid van de Heere Jezus te geloven; en als ze nu alle samengevoegd worden, zo kan het niet anders dan het gemoed doen opheffen tot de Heere Jezus, en uitroepen: *De Heere Jezus is God.*

Tegenwerping

VI. Men mocht denken, daar zijn verscheidene uitdrukkingen in het Woord, die sommigen niet wel zouden kunnen overeen brengen met het gezegde. Hoe zal men verstaan, dat Christus gezegd wordt

- (a) minder te zijn dan de Vader? Joh. 14:28. *Mijn Vader is meerder dan Ik.*
- (b) Van Zichzelf niet te kunnen doen, Joh. 5:19.
- (c) Alles van de Vader te hebben ontvangen, 2 Petrus 1:17; Matth. 28:18.
- (d) Gods Knecht te zijn, Jes. 42:1.
- (e) Van de Vader gezonden te zijn, Joh. 10:36.
- (f) De Vader aan te bidden, Hebr. 5:7.
- (g) Van God onderscheiden te zijn, Joh. 17:3.
- (h) Te zijn de Eerstgeborene van alle schepselen, Kol. 1:15. *En het begin der schepping Gods*, Openb. 3:14.

Ik antwoord: Deze moeilijkheden zullen vanzelf verdwijnen als men aanmerkt:

- (1) dat in Christus twee naturen zijn, en dat sommige dingen van de Persoon naar de ene natuur gezegd worden.
- (2) Dat het een geheel ander aanzien heeft, als men Christus aanmerkt, óf naar Zijn Goddelijke natuur, óf ten aanzien van Zijn Middelaarsambt en bediening; te deze aanzien wordt Hij gezegd minder te zijn, de Knecht te zijn, te bidden, te ontvangen, gezonden te zijn.
- (3) Hij is van de Vader een onderscheiden, maar niet afgescheiden Persoon, en eenswezens met de Vader. De tekst Joh. 17:3 ontkent Christus' Godheid niet, zegt ook niet dat de Vader alleen God is, in tegenstelling van Christus, maar dat de Vader de éنية God is, in tegenstelling van de afgoden, zo is ook de Zoon de éنية God, en zo ook de Heilige Geest. Christus wordt aldaar van de Vader onderscheiden ten opzichte van Zijn Middelaarsambt, en dat onderscheid te kennen is nodig om het eeuwige leven te verkrijgen.
- (4) Hij wordt wel de Eerstgeborene genoemd van alle schepselen, maar nooit de eerstgeschapene. Hij is de Eerstgeborene des Vaders, door de eeuwige generatie, en ten opzichte van de schepselen is Hij de Erfgenaam van alles, en heeft als Middelaar het recht van de eerstgeborenen in het OUDE TESTAMENT.
- (5) Als Hij *het Begin der schepping* genoemd wordt dat is niet lijdend [passief] te verstaan, alsof Hij eerst geschapen zou zijn, maar handelend, dat Hij alles geschapen heeft, dat alles van Hem zijn begin heeft, en dat alles tot Hem, als tot zijn begin moet keren.

VII. De Heere Jezus waarachtig eeuwig God zijnde, heeft de menselijke natuur aangenomen; niet het Goddelijk Wezen, niet de Vader, niet de Heilige Geest is mens geworden, maar alleen de tweede Persoon, de Zoon; zodat Christus naar Zijn Godheid is de eeuwige Zoon van de eeuwige Vader, door de eeuwige en onbegrijpelijke generatie, daarom wordt Hij genoemd *de Zoon bij uitnemendheid*, Hebr. 1:5.

- Rom. 8:32. *De eigen Zoon.*
- Joh. 1:18. *De eniggeboren Zoon.*
- Kol. 1:15. *Het beeld des onzienlijken Gods.*
- Hebr. 1:3. *Het uitgedrukte Beeld Zijner zelfstandigheid.*

Deze Zoon maakt alle gelovigen tot zonen en dochters Gods, door de ondertrouw van hen als Bruid, met Hem als Bruidegom, en door het geloof, als leden van Hem, als hun Hoofd.

Jezus Christus is waarachtig Mens.

VIII. De Heere Jezus is niet alleen waarachtig en eeuwig God, maar Hij is ook waar mens, en mens uit mens. Ik zeg: Hij is waar mens; niet in schijn, maar inderdaad en waarheid, in natuur.

Bewijs 1. Benaming.

Want Hij wordt dikwijls Mens genoemd:

- Rom. 5:15 *Die daar is van één Mens Jezus Christus.*
- 1 Kor. 15:45. *De laatste Adam.*
- 1 Tim. 2:5. *De mens Christus Jezus.*

2. Delen.

Hij had:

- (1) een waar menselijk lichaam. Hebr. 2:14. *Overmits dan de kinderen des vleses en bloeds deelachtig zijn, zo is Hij ook eveneens derzelve deelachtig geworden.* Lukas 24:39. *Ziet Mijn handen en Mijn voeten, want Ik ben het Zelf; tast Mij aan, en ziet; want een geest heeft geen vlees en benen, gelijk gij ziet, dat Ik heb.*
- (2) Hij had een ware menselijke ziel, zodat de Godheid Hem niet was in plaats van de ziel. Matth. 20:28. *De Zoon des mensen is gekomen om te dienen, en Zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen.* Matth. 26:38. *Mijn ziel is geheel bedroefd tot de dood toe.*

3. Bewegingen.

Allerlei aandoeningen en bewegingen van de mensen was Hij onderworpen, doch zonder zonde. Hem hongerde, Matth. 4:2. Mij dorst, Joh. 19:28. (Hij was) droevig, Matth. 26:38. Jezus weende, Joh. 11:35. Hij was blijde, vs. 15. (Hij was) vermoeid, Joh. 4:6. Zo was dan Christus een waar Mens.

Is mens uit mens.

IX. Deze zijn menselijke natuur heeft Hij niet uit de hemel gebracht, die is niet geschapen of uit niet, of uit enige stof, gelijk verscheidene Mennisten drijven; maar Hij is mens uit mens, opdat Hij alzo hebbe dezelfde, en niet een gelijke natuur van die, welke Hij verlossen zou. Dit blijkt zo uit het OUDE TESTAMENT in de voorzegging, als uit het NIEUWE TESTAMENT in de vervulling.

Bewijs 1. Uit teksten van het OUDE TESTAMENT

Uit het OUDE TESTAMENT, want Hij wordt genoemd *het Zaad der vrouw*. Gen. 3:15 *Ik zal vijandschap zetten tussen u, en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad, en tussen haar zaad; datzelve zal u de kop vermorzelen.* U is de slang, de duivel, die Eva verleid had, 2 Kor. 11:3. Het zaad van de slang zijn de godlozen, de kinderen van de duivel, Joh. 8:4. Deze vrouw is die vrouw, die gezondigd had; die vrouw, die van de slang verleid was; die vrouw, die smart zou hebben in dracht en baren; deze vrouw is Eva, de vrouw van Adam, de moeder van alle levenden. Het Zaad van de vrouw zijn niet alle mensen, uit haar voortgekomen, maar de Heere Jezus Christus. Dit blijkt niet alleen daaruit, dat het woord Zaad voor die ene Christus wel genomen wordt, als Gal. 3:16; ook niet alleen daaruit, dat Hij is de vrucht des buiks van Maria Lukas 1:42 en geworden uit een vrouw; Gal. 4:4 maar bijzonder daaruit, omdat hetgeen van dit zaad gezegd wordt, op niemand dan op Christus passen kan; 't welk is de slang de kop te vermorzelen, dat is, de duivel te overwinnen, Hebr. 2:14.

Voegt hierbij die teksten in welke Christus genoemd wordt *het zaad van Abraham, Izak en Jakob*, Gen. 22:18 Gen. 26:4 Gen. 28 14. Door *het Zaad* worden niet Izak noch Jakob verstaan, want deze zelfde belofte is ook aan hen gedaan. En Abraham en zijn Godvruchtige nakomelingen hebben de belofte niet verkregen, zie Hebr. 11:39. Maar Izak had hij al verkregen. En noch in Izak, noch in Jakob zijn alle volkeren van de aarde gezegend geworden; maar alleen in Christus: deze is het Zaad Abrahams. Gal. 3:16. *Hij zegt niet: en de zaden, als van velen; maar als van één en uw Zaad, dat is Christus.* Niet een geestelijk zaad, want Christus is geen geestelijk Zaad van Abraham, dat zijn de gelovigen, die in Abrahams voetstappen wandelen en Abrahams werken doen, maar een zaad Abrahams, omdat Hij uit zijn nakomelingen is voortgekomen naar het vlees, gelijk te zien is uit het geslachtsregister van Christus, Matth. 1 en Lukas 3.

Ditzelfde blijkt ook uit: 2 Sam. 7:12. *Wanneer uw dagen zullen vervuld zijn, en gij met uw vaderen zult ontslapen zijn, zo zal Ik uw Zaad na u doen opstaan, dat uit uw lijf voortkomen zal*, enz. Het is niet te weerspreken dat deze plaats van Christus spreekt, uit: Hand. 2:30. *Alzo hij dan een profeet was, en wist, dat God hem met ede gezworen had, dat hij uit de vrucht van zijn (Davids) lenden, zoveel het vlees aangaat, de Christus verwekken zou, om Hem op zijn troon te zetten.* Zie ook: Hand. 13:23. *Van het zaad dezes, (Davids) heeft God Israël, naar de belofte, verwekt de Zaligmaker Jezus.* Of wel sommige dingen ook op Salomo gepast kunnen worden, zo worden ze nochtans van Christus hoofdzakelijk gezegd. En van Christus alleen, en in genen dele van Salomo worden de andere dingen gezegd, als:

- (a) *zo zal Ik uw zaad na u doen opstaan*; want Salomo was al bij Davids leven geboren, en zat al bij zijn leven op de troon.
- (b) *Ik zal de stoel van zijn koninkrijk bevestigen tot in eeuwigheid.* Salomo is gestorven, en zijn nakomelingen hebben opgehouden koningen te zijn; maar van Christus zegt de engel: Lukas 1:33, *Hij zal over het huis Jakobs Koning zijn in der eeuwigheid.* Deze tekst nu van Christus sprekende, zegt duidelijk, dat Hij uit zijn zaad, uit zijn lijf voortkomen zou, zoveel het vlees aangaat.

2. Uit teksten in het NIEUWE TESTAMENT

X. Ditzelfde blijkt zo klaar uit het NIEUWE TESTAMENT, dat het niet nodig is enige teksten aan te halen; nochtans neemt:

- (a) al die teksten, in welke Maria genoemd wordt de moeder van onze Heere Jezus Christus, en in welke Christus genoemd wordt de Zoon des mensen. Natuur nu en Schrift leren en bevestigen, dat niemand moeder is, dan die uit haar zaad een mens voortgebracht heeft, en dat niemand een zoon des mensen is, dan die zijn wezen van mensen heeft ontvangen.
- (b) Doe hierbij: *Gezegend* Lukas 1:42 *is de vrucht uws buiks.* Al de vruchten van de bomen, van de dieren, zijn uit derzelver zelfstandigheid, de vruchten van de buik van de mensen zijn hun kinderen, en zo ook uit hun zelfstandigheid; zo is dan Christus uit de zelfstandigheid van Maria. Hiertoe dienen ook die teksten, die spreken van het bevrucht worden van Maria, als Lukas 1:31, gelijk dat van andere vrouwen staat, als Lukas 1:39.
- (c) Doe hierbij: Rom. 1:3. *Van zijn Zoon, die geworden is uit het zaad van David, naar het vlees.* Rom. 9:5. *Welker zijn de vaders, en uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat.* Gal. 4:4. *Geworden uit een vrouw.* Hebr. 2:11. *Want en Hij, die heiligt, en zij die geheiligt worden, zijn allen uit één, om welke oorzaak Hij Zich niet schaamt hen broeders te noemen.*

- (d) Doe hierbij de geslachtsregisters, Matth. 1 en Lukas 3. Deze teksten alle overreden het gemoed ten volle, dat Christus waar mens uit de mens is.

Tegenwerping 1.

XI. Matth. 1:20, *Want hetgeen in haar ontvangen is, dat is uit de Heilige Geest.*

Ik antwoord: dat is niet uit de stof, want God is een Geest, maar uit de oorzaak. Maria is niet vanzelf en door haar natuur zwanger geworden, maar door de scheppende kracht van de Heilige Geest, nochtans is Hij daarom niet een zoon des Heiligen Geestes; want vaderschap en zoonschap heeft plaats in de generatie, in welke iemand voortgeteeld wordt uit iemands zelfstandigheid, gelijk uit gelijk; maar hier is ten opzichte van de Heilige Geest niet een generatie, maar een schepping uit het zaad van Maria, waarom Hij ten aanzien van zijn menselijke natuur gezegd *wordt te zijn zonder vader*, Hebr. 7:3.

Tegenwerping 2.

Rom. 8:3, In gelijkheid des zondigen vlees. Filip. 2:8, *In de gedaante gevonden als een mens.*

Ik antwoord:

- (a) Gelijkheid, gedaante is niet te zeggen naar het uitwendig aanzien, maar naar de inwendige waarheid, gelijk een mens een waar mens is. Gen. 5:3. *Adam gewon een zoon naar zijn gelijkenis, naar zijn evenbeeld.* In de gelijkheid van het vlees, van de menselijke natuur, welke alle zondige mensen hebben, doch Christus zonder zonde.
- (b) Of wil men gelijkheid, gedaante nemen voor niet eigen, maar dat schijnt gelijk te zijn, zo moet men het nemen ten aanzien van de zondige mens. Christus had niet de vorm, de natuur van zonde, van een zondig mens, waardoor Hem de natuurlijke mensen, die Hem niet recht kenden, aanzagen, gelijk zij wisten, dat alle mensen zondig waren; maar Hij een waar mens zijnde, en alzo gekend wordende, was zonder zonde, en scheen maar aan andere natuurlijke mensen zondig door de verkeerde redekaveling, omdat alle mensen zondig zijn, Jes. 53:4.

Tegenwerping 3.

Dat Hij gezegd wordt uit de hemel te zijn, Joh. 6:33; Efëze 4:9; 1 Kor. 15:47.

Ik antwoord: in Christus zijn twee naturen. Van de hemel te zijn, is Hem eigen naar Zijn Persoon, naar zijn Godheid, gelijk Hem naar Zijn mensheid eigen is, uit de mens te zijn.

Tegenwerping 4.

Indien Christus mens uit mens was, moest Hij dan geen erfzonde hebben?

Ik antwoord:

- (a) Die de erfzonde ontkennen, kunnen in waarheid deze tegenwerping niet maken.
- (b) Erfzonde komt door generatie van man en vrouw op de nakomelingen; dat heeft dan geen plaats op Hem, die zonder toedoen des mans, noch uit de wil des mans is ontvangen, maar die door de scheppende kracht des Heiligen Geestes, uit het bloed en zaad van Maria, dat in zichzelf niet zondig is, geformeerd is.

De Heere Jezus is geboren uit de maagd Maria.

XII. Christus, mens uit mens zijnde, is uit de maagd Maria geboren. Zij was maagd, toen de Heere Jezus in haar geformeerd werd; zij bleef maagd al de tijd van haar dracht, in welke het lichaam op de gewone wijze van alle mensen groeide; zij was

maagd, toen zij Christus, na verloop van de gewone tijd, op de gewone wijze baarde, en 't is gelooflijk, dat zij ook tot op haar dood toe maagd gebleven is.² Dit was de profetie: Jes. 7:14. *Ziet een maagd zal zwanger worden, en zij zal een zoon baren.* Dit is vervuld, Matth. 1 Lukas 1-3.

De tijd is niet juist bekend.³

De Heere heeft voor ons verborgen gehouden de maand, de dag en het uur van de geboorte van Jezus Christus, opdat het geen gelegenheid tot bijgeloof zou geven; maar de tijd van zijn geboorte wordt ons omtrent bekendgemaakt, namelijk:

- (a) onder de keizer Augustus, in de eerste beschrijving door hem, als Cyrenius over Syrië stadhouder was, Lukas 2:1, 2.
- (b) Toen Herodes koning te Jeruzalem was, Matth. 2:1.
- (c) Omtrent het vijftiende jaar van de keizer Tiberius, als Pilatus stadhouder was over Judea, en Herodes de viervorst over Galilea, werd Jezus Christus gedoopt, omtrent dertig jaren oud zijnde, Lukas 3:1-23. Dit uit de Romeinse geschiedenissen nagezien zijnde, zo blijkt het dat het nu geleden is omtrent 1700 jaren.

Is heilig Mens.

XIII. Dus hebben wij gezien, dat de Heere Jezus is waarachtig God, de Zoon Gods, en dat Hij is waarachtig mens uit mens; dat Hij heilig mens is, zonder zonde, is niet nodig te tonen, alzo Hij daarvoor van allen bekend is. De engel noemt Hem: *dat Heilige*, Lukas 1:35. Petrus en Johannes noemen Hem het heilig kind Jezus, Hand. 4:30. Paulus: heilig, onnozelen en onbesmet, Hebr. 7:26. Petrus: *het onbestraffelijke en onbevleete Lam*. 1 Petrus 1:19.

Is God en mens in één Persoon.

XIV. Nu is overig, dat wij tegen Socinianen en Mennisten tonen, dat Hij is waarachtig God en mens in één Persoon. Dit blijkt:

1. uit veel uitdrukkelijke teksten, in welke die twee naturen samengevoegd, en van een en dezelfde Persoon gezegd worden. Zie: Rom. 1:3, 4. *Van Zijn Zoon, (die geworden is uit het zaad David, naar het vlees) die krachtelijk bewezen is te zijn, de Zoon van God.* Rom. 9:5 ... *uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat, Dewelke is God boven allen te prijzen in der eeuwigheid.* 1 Tim. 3:16. *God is geopenbaard in het vlees.*
2. Beider eigenschappen en werkingen. Dezelfde Christus heeft Goddelijke en menselijke eigenschappen en werkingen, boven vermeld. Christus is eeuwig,

² Dit is een visie die uit de Roomse kerk afkomstig is.

³ Jezus is geboren omtrent het Burgerlijk nieuwjaar. **Dit begon op 11 september 3 vóór de Chr. jaartelling. Dat was de Dag des Geklanks, Lev. 23:24.**

Dat Jezus omtrent het Burgerlijk nieuwjaar geboren is kan berekend worden uit de tijd van zijn doop en sterven. Jezus werd gedoopt toen Hij omtrent 30 jaar was, en stierf 3,5 jaar later op Pascha.

Christus werd geboren:

* 3970 jaar na de Schepping, H. Bullinger, (Huysboeck, 14)

* 600 jaar na de Profetische droom van Nebukadnézar, dat een Steen zonder handen afgehouden werd. Zie O.T. chron.

* Toen Jeruzalem 60 jaar tevoren door Pompéjus (okt. 63) werd veroverd, M. Henri over Luk 2:1-7.

* In het 42e jaar van het Keizerrijk van Augustus, (Kanttek. nr. 2 Luk.1). Het 42e jaar liep van maart 3 tot maart 2 v. Chr.

* 4711e jaar Juliaanse tijdkring. (Beginjaar van deze tijdkring is een hypothese)

* In het 1ste jaar van de 194e Olympiade. (Begin Olympiade 776 v. Chr.)

* Ca. 751 jaar na de Stichting van Rome.

almachtig, alwetend, heeft de wereld geschapen, onderhoudt en regeert alles; Christus heeft lichaam en ziel, is in de tijd geboren, heeft geleden, is gestorven; zo is dan Jezus Christus God en mens in één Persoon.

XV. Christus menselijke natuur bestaande in vereniging van ziel en lichaam, had geen eigen bestaan, was niet enige tijd op zichzelf, maar bestond van haar eerste ogenblik aan door de zelfstandigheid van de Zoon Gods; zodat de menselijke natuur geen persoon zijnde door en in de Persoon van de Goddelijke natuur, van haar eerste zijn af bestaan heeft, met welke zij persoonlijk verenigd is en blijft.

De vereniging is geschied door aanneming.

Deze vereniging is geschied door aanneming. De Goddelijke natuur, een Persoon zijnde, heeft de menselijke natuur, geen eigen bestaan hebbende in enigheid haars Persoons, aangenomen. Dus spreekt de Schrift, Filip 2:6, 7. *Die in de gestaltenis Gods zijnde, geen roof geacht heeft Gode even gelijk te zijn; maar heeft Zichzelf vernietigd, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende.*

Dit blijkt ook uit Hebr. 2:16, *Waarlijk Hij neemt de engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad Abrahams aan.*

- *Het zaad Abrahams* betekent hier niet al de natuurlijke nakomelingen van Abraham, maar zaad is hier in 't enkelvoud, is hier één, Gal. 3:16.
- *Neemt aan* staat hier in de tegenwoordige tijd, omdat de aanneming van het zaad Abraham, dat is van de menselijke natuur uit Abraham, is een blijvende aanneming en vereniging zonder einde tot in alle eeuwigheid.
- *Aannemen* betekent niet verlossen, zodat de zin zou zijn: *Hij heeft de engelen niet verlost, maar het zaad Abrahams*; want:
 - (a) dat woord heeft die betekenis nergens in de Schrift, maar het betekent altijd nemen, aannemen, grijpen, aangrijpen; of wel op dat aangrijpen iets volgt, waardoor iemand verlost wordt, zo geeft dit woord dat niet te kennen, maar 't geen daar door andere woorden bijgevoegd wordt.
 - (b) 't Kan in deze plaats ook zo niet genomen worden, want Christus verlost niet alleen Abrahams zaad, maar ook al de gelovigen, die voor Abraham geleefd hebben, en ook alle gelovige Heidenen; deze allen moesten dan tegen engelen overgesteld worden, en niet alleen het zaad Abrahams; maar dat niet geschiedende, zo blijkt dat aannemen hier geen verlossen betekent.
 - (c) In deze gehele brief worden de duivelen nooit engelen genoemd, en ook komt nergens in overweging, of de duivelen ook verlost zouden worden; maar in 't vorige wordt gesproken van goede engelen, deze worden niet door Christus verlost, en hebben Hem daartoe niet van node, zo kan dan aannemen niet zijn verlossen van engelen.
 - (d) De samenhang toont, dat Abrahams zaad aannemen, is zijn menselijke natuur uit het zaad Abrahams, volgens de beloften, te hebben; want v. 9 verklaart de apostel, dat Christus een weinig minder is geworden dan de *goede* engelen, wegens het lijden van de dood om mensen te verlossen. Vs. 11 wordt getoond, dat Hij daartoe met hen uit een, dat is, mens uit mens moest zijn vs. 14. Dat Hij daartoe ook, gelijk de kinderen, vlees en bloed is deelachtig geworden; en zo vs. 16 voortgaande, toont Hij, dat Hij niet van de engelen natuur, maar de menselijke natuur, en dat uit het zaad Abraham, volgens de voorzeggingen, had aangenomen.

In enigheid des Persoons Gods.

XVI. Omdat dan de menselijke natuur, zelf geen bestaan hebbende, en van haar eerste ogenblik bestaan heeft door het bestaan van de Zoon Gods, met welke zij ondeelbaar en onafscheidelijk verenigd is en blijft; zo is 't dan klaar, dat in Christus wel twee naturen zijn, doch geen twee personen, een Goddelijk en een menselijk, maar alleen één, namelijk *één Goddelijk Persoon*; zodat Maria niet een natuur, ook niet een menselijke persoon, maar een menselijke natuur, bestaande door de zelfstandigheid des Zoons Gods, en alzo een Goddelijke Persoon heeft ter wereld gebracht; niet dat de Godheid van haar is geboren, maar de Persoon naar zijn mensheid.

De vereniging is niet geschied door verandering.

XVII. Deze vereniging dan geschiedt door aanneming, is niet geschied door verandering van de Godheid in de mensheid, want God is en blijft onveranderlijk, onzienlijk, onsterfelijk, Psalm 90:2; 1 Tim. 1:17; Hebr. 1:12. Als Johannes zegt: *het Woord is vlees geworden*, Joh. 1:14, zo geeft dat te kennen de vereniging van die twee naturen in één Persoon, maar geenszins een verandering van de Godheid in de mensheid. Want worden zegt niet altijd veranderen. Dat blijkt: Gal. 3:13, *Een vloek geworden*, dat kan niet zijn veranderd in een vloek. Gen. 1:3, *Daar werd licht*. Dit geschiedde niet door verandering van iets in wat anders, maar door schepping van iets, dat er niet was. Gen. 2:7. Alzo werd de mens tot een levende ziel, niet dat of het lichaam in de ziel, of de ziel in het lichaam veranderde, maar door vereniging van die twee delen; zo ook in meer andere teksten. Dus is dan vlees worden niet in vlees te veranderen, maar vlees, dat is de menselijke natuur aan te nemen, en persoonlijk met zich te verenigen.

Gelijk in deze vereniging de Godheid niet verandert in de mensheid, zo verandert de mensheid ook niet in de Godheid; want dat eindig is, kan niet oneindig en eeuwig worden, en ook de Godheid is onmededeelbaar aan een schepsel.

Ook is deze vereniging niet geschied door vermenging van die twee naturen, zodat een derde soort van Persoon daaruit zou voortgekomen zijn, maar de vereniging is geschied zonder verandering en zonder vermenging, zodat iedere natuur haar eigenschappen behouden heeft, *en die beide naturen ieder haar eigenschappen toebrengen tot de Persoon*. Zodat diezelfde Christus heeft Goddelijke en menselijke eigenschappen, door vereniging van die twee naturen in Hem; maar de ene natuur heeft niet de eigenschappen van de andere.

Hieruit ontstaat:

XVIII. De vereniging van de twee naturen in één Persoon heeft drie gevolgen, te weten: mededelingen

1. van gaven en eer;
2. van eigenschappen;
3. van werk en ambt.

1. Een mededeling van gaven.

De eerste is een mededeling van gaven en eer. Door deze vereniging heeft de menselijke natuur van Christus een grote waardigheid verkregen boven alle schepselen, zelfs boven de heilige engelen, omdat zij is het lichaam en ziel van de Zoon Gods, 't welk niemand deelachtig is dan zij. Ook heeft zij daardoor ontvangen buitengewone mate van Geest, van wijsheid, van heiligheid, en andere gaven. Zie: Jes. 11:2 *En op Hem zal de Geest des HEEREN rusten, de Geest der wijsheid en des*

verstands, de Geest des raads en der sterkte, de Geest der kennis en van de vreze des HEEREN. Psalm 45:8. Daarom heeft U, o God! uw God gezalfd met vreugde-olie boven uw medegenoten. Joh. 1:14. Vol van genade en waarheid. Joh. 3:34. God geeft Hem de Geest niet met mate. Doch alle deze gaven zijn niet oneindig, want het eindige kan de oneindigheid niet vatten; maar zij is uitmuntende boven alle schepselen, boven Adam, boven de verheerlijkten in de hemel, boven al de engelen. Niet dat Christus naar Zijn menselijke natuur al de gaven van Zijn eerste begin en voor Zijn geboorte, of terstond van zijn geboorte af, in zulke trap heeft gehad, dat ze in trap niet konden toenemen, of toegenomen hebben, maar Jezus nam toe in wijsheid, Lukas 2:52. Hij heeft gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden, Hebr. 5:8. Christus mag naar de menselijke natuur niet aanbeden worden.

XIX. Al is het dat Christus naar de menselijke natuur zulke uitmuntende gaven boven alle schepselen ontvangen heeft, zo moet Hij daarom noch als mens, noch als Middelaar aanbeden worden. 't Is waar, Christus de Middelaar, Christus God en mens moet aanbeden worden, is het voorwerp van aanbidding; maar de grond van aanbidding is niet het middelaarsambt, de menselijke natuur, of uitnemendheid van de gaven, maar alleen de Goddelijke natuur. Het Middelaarsambt is wel een beweegreden, waardoor men gaande gemaakt moet worden om de Middelaar te aanbidden, maar de aanbidding termineert niet, eindigt niet, wordt niet bepaald tot het Middelaarsambt, of tot de begaafde menselijke natuur; want:

- (1) God alleen moet men aanbidden, Matth. 4:10. Nu, de menselijke natuur van Christus zo verheerlijkt en begaafd, is niet God; zo moet ze dan ook niet aanbeden worden.
- (2) 't Is afgoderij iets te aanbidden, dat van natuur geen God is, Gal. 4:8. Nu, Christus' menselijke natuur is van nature God niet. Zo zou het dan afgoderij zijn die aan te bidden.
- (3) Al de gaven van de menselijke natuur zijn een gegeven heerlijkheid en gave, als in de bovenverhaalde teksten te zien is, en uit de zaak zelf blijkt, daarom kunnen ze geen grond van aanbidding zijn.
- (4) Zelfs de werken Gods, als schepping en onderhouding en regering, zijn geen grond van aanbidding, maar alleen beweegredenen, omdat ze God zelf niet zijn; zo dan ook in het middelaarsambt of de begaafde menselijke natuur de grond van aanbidding niet.

3. Mededeling van eigenschappen.

XX. De tweede mededeling is van eigenschappen. De vereniging van de twee naturen in Christus is geschied zonder verandering, zonder vermenging, zodat iedere natuur haar eigen eigenschappen heeft behouden. Deze haar eigen eigenschappen deelt iedere natuur mede aan de Persoon, zodat de Persoon is eeuwig, oneindig, alwetende, almachtig, omdat Hij God is. Wederom, de Persoon Christus is in de volheid des tijds geboren, is op de ene plaats, en niet tegelijk op een andere, weet niet alle dingen, had alle menselijke hartstochten zonder zonde, hongerde, dorstte, leed, stierf, omdat Hij mens was; deze verscheidene eigenschappen worden Hem in de Schrift toegeschreven, en dat door drieërlei wijze van spreken, die wij terstond par. 25 zullen aanwijzen.

Aan de menselijke natuur van Christus zijn geen Goddelijke eigenschappen meegedeeld.

XXI. Gelijk de menselijke natuur haar eigenschappen niet meegedeeld heeft aan de Goddelijke zo heeft ook de Goddelijke natuur haar eigenschappen of enige van haar niet meegedeeld aan de menselijke natuur. 't Welk wij tegen de Luthers en aldus bewijzen:

1. Uit het woord eigenschap zelf, want dat iemand meegedeeld wordt, is niet meer eigen, maar gemeen; zijn dan de Goddelijke eigenschappen aan de menselijke natuur meegedeeld, zo zijn ze niet meer alleen eigen aan de Goddelijke natuur dat zoveel te zeggen is als: God is niet meer God.
2. Omdat alle eigenschappen Gods zijn het Goddelijke Wezen zelf, en alleen van ons mensjes bij wijze van eigenschappen begrepen worden, zo moesten dan alle eigenschappen Gods meegedeeld worden, als een of sommige meegedeeld werden, en zo zou dan de menselijke natuur God zijn, zo was de menselijke natuur eeuwig, en aler dat Hij van Maria geboren werd, want *eeuwigheid* is ook een eigenschap Gods. Zo had Hij dan naar het lichaam niet geboren kunnen worden, want Hij was er al; dan was Hij niet begraven, want Hij was al te voren in het graf: dan kon Hij niet opstaan en uit het graf gaan, want Hij was er al te voren buiten, en na Zijn opstaan bleef Hij in het graf, en dergelijke ongerijmdheden.
3. De Schrift zegt niet alleen dat nergens, maar spreekt uitdrukkelijk daartegen; die zegt, dat Christus naar Zijn menselijke natuur niet overal tegenwoordig was.
 - (a) In de staat van zijn vernedering, in welke Hij gezegd wordt van een plaats te vertrekken, naar een plaats toe te gaan, hier of daar niet te zijn, Joh. 11:15. *Ik ben blijde ... dat Ik daar niet geweest ben.*
 - (b) Ook is Hij niet overal tegenwoordig in Zijn verhoging: Matth. 28:6. *Hij is hier niet, want Hij is opgestaan.* Joh. 16:28. *Ik verlaat de wereld.* Hebr. 8:4. *Indien Hij op aarde ware, zo zou Hij zelfs geen Priester zijn.*
Zegt men, *dat is te verstaan zichtbaar.*
Ik antwoord: dat staat er niet, maar 't wordt volstrekt gesteld, en 't kan zo niet verstaan worden, want 't is een onafscheidelijke eigenschap van een menselijk lichaam zichtbaar te zijn; datzelve zou men dan ook kunnen zeggen van alle de terstond verhaalde ongerijmdheden.

Tegenwerping 1.

XXII. *De menselijke natuur is verenigd met de Goddelijke; zo heeft ze dan ook de eigenschappen van dezelve.*

Ik antwoord:

- (a) Ons lichaam is ook verenigd met onze ziel, zo moest het dan ook de eigenschappen van de ziel hebben.
- (b) Door datzelfde gevolg moest dan ook de Goddelijke natuur hebben de eigenschappen van de menselijke.
- (c) Op die grond moesten alle eigenschappen meegedeeld worden, ook de eeuwigheid.
- (d) Uit de vereniging volgt wel dat de Persoon beiderzijdse eigenschappen heeft, maar niet de ene natuur die van de andere.

Tegenwerping 2.

Zegt men, *de gehele volheid van de Godheid woont in Christus lichamelijk*, Kol. 2:9 zo dan ook de eigenschappen.

Ik antwoord:

- (a) op die grond dan alle eigenschappen, ook de eeuwigheid.

- (b) Die plaats spreekt van Christus' persoon, en niet van de menselijke natuur. Van de Persoon tot de natuur is geen gevolg.
- (c) Lichamelijk is te zeggen klaarblijkelijk, waarlijk, niet bij gelijkenis, niet onder voorbeeld en plechtigheden, van welke schaduwen Christus het lichaam is, vs. 17.

Tegenwerping 3.

Zegt men, *zo de eigenschappen niet zijn meegedeeld, zo zijn de naturen van elkaar afgescheiden.*

Ik antwoord:

- (a) op dezelfde grond moesten aan de Goddelijke natuur ook de menselijke eigenschappen meegedeeld worden.
- (b) 't Tegendeel blijkt in de vereniging van ziel en lichaam.
- (c) De vereniging is niet plaatselijk, maar Persoonlijk.

Tegenwerping 4.

4. Zegt men, daar staat: Efêze 4:10 *Opdat Hij alle dingen vervullen zou.*

Ik antwoord: daar wordt niet gesproken van alle teksten met Zijn lichaam, maar van vervulling van Zijn kerk, en al haar ware leden met Zijn Geest en Zijn werkingen.

Tegenwerping 5.

5. Zegt men: Joh. 3:34 *Niet met mate.*

Ik antwoord: dat is niet oneindig, maar zeer uitnemende en boven anderen.

Tegenwerping 6.

6. Brengt men voor: Matth. 28:18 *Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.*

Ik antwoord: er wordt gesproken, niet van de menselijke natuur, maar van de Persoon; ook staat daar niet *dynamis*, kracht, maar *exousia*, autoriteit, macht, gebied.

Tegenwerping 7.

Brengt men voor: Kol. 2:3 *Al de schatten van de wijsheid en van de kennis zijn in Hem verborgen.*

Ik antwoord:

- (a) daar wordt gesproken van de Persoon, en niet van de menselijke natuur.
- (b) Men kan Christus daar aanmerken als het voorwerp, en zo is alle wijsheid en kennis van de gelovigen te halen uit het beschouwen van Christus, in welke al de verborgenheden van het evangelie zijn te zien. Dus blijft het vast, dat de menselijke natuur niet heeft ontvangen de eigenschappen van de Goddelijke natuur.

Mededeling des werks.

XXIII. De derde mededeling is, des werks en van de bediening. Omdat beide de naturen persoonlijk verenigd zijn, zo werkt niet iedere natuur op zichzelf, maar 't werk is des Persoons; omdat Christus is één Persoon, zo is er ook maar één beginsel, dat werkt; omdat in die éne Persoon zijn twee naturen, ten opzichte van de Persoon ondeelbaar, onafscheidelijk, en ten opzichte van elkaar zonder verandering, zonder vermenging, met elkaar verenigd, zo werkt de Persoon door die twee Naturen; en omdat iedere natuur haar werking heeft overeenkomstig haar aard en eigenschappen, zo is er een tweërlei werking; de Persoon als God werkt overeenkomstig zijn

Goddelijke, en als mens overeenkomstig Zijn menselijke natuur. Dus brengt iedere natuur het hare toe tot invoering van het éne werk van de verlossing in al Zijn delen.

Christus is naar beide naturen Middelaar.

XXIV. Zodat Christus naar beide naturen is Middelaar; niet alleen naar Zijn menselijke, maar ook naar Zijn Goddelijke natuur. Dit blijkt:

Bewijs 1. De Goddelijke is het begin.

Omdat de Goddelijke natuur is de Persoon, en zo het eerste begin van het werk van de verlossing, niet alleen door de menswording, met betrekking tot het Middelaarsambt, werkende naast Zijn kerk, maar ook in de menswording Zichzelf vernietigende, door bedekking van Zijn Godheid, en de gestalte van een dienstknecht aannemende, en alzo de Vader gehoorzaam wordende tot de dood, Filip. 2:7, 8. Dit is een werk van het Middelaarsambt, en *actus sunt suppositorum*, de daden Zijn des Persoons; zo is dan Christus ook naar Zijn Goddelijke natuur Middelaar.

2. Het Middelaarsambt vereist beide naturen.

Het Middelaarsambt vereist die beide naturen en haar werkingen, gelijk dit getoond is. De Goddelijke natuur moest de menselijke natuur ondersteunen en uit de doden opwekken; moest de waardigheid en kracht het lijden toebrengen, alsook de volbrenging van de wet; moest alles dadelijk toepassen, en de Zijnen verlossen van het grootste kwaad, en hun het hoogste goed deelachtig maken.

3. Teksten.

De Schrift brengt het middelaarsambt wel uitdrukkelijk tot de Goddelijke natuur, zie: Hand. 20:28 ... *om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed*. 1 Kor. 2:8. *Zo zouden zij de Heere van de heerlijkheid niet gekruist hebben*. Hebr. 9:14 ... *Die door de eeuwigen Geest Zichzelf Gode onstraffelijk opgeofferd heeft*.

XXV. Uit de vereniging van de twee naturen in één Persoon, ontstaan verscheidene wijzen van spreken van dezelfde Christus.

1. De Persoon wordt genoemd, en Hem wordt toegeschreven, dat Hem naar één van beide naturen alleen eigen is. Als: Christus is van eeuwigheid, Christus is in de volheid des tijds geworden uit een vrouw; Christus is alwetend, en Christus is niet alwetend; Christus is overalteenwoordig, Christus is niet overalteenwoordig; Christus heeft heerlijkheid bij de Vader, eer de wereld was, Christus is gestorven.
2. De Persoon wordt naar de ene natuur genoemd, en Hem wordt dan toegeschreven dat Hem naar de andere natuur eigen is. God heeft Zijn kerk met Zijn bloed gekocht. De Heere der heerlijkheid is gekruist.
3. De ene natuur wordt genoemd, en Hem wordt toegeschreven dat Hem naar de Persoon en alzo naar beide naturen eigen is. De Mens Jezus Christus is Middelaar, 1 Tim. 2:5.

Op deze verborgenheid moet men starogen, om de Goddelijke volmaaktheden daarin te zien.

XXVI. Dus hebben wij getoond, dat de Heere Jezus is waarachtig God, waarachtig Mens, heilig Mens, God en Mens in één Persoon. 't Is nodig dat wij hier wat bij staan blijven, en deze Middelaar, wiens Naam *Wonderlijk* is, aan alle kanten wat nader beschouwen, tot zuivere bewegingen van Godzaligheid.

1. In eeuwigheid zal dit wonderwerk noch van engelen noch van mensen begrepen en doorzien worden, maar zal altijd blijven tot een ondoorzienlijke verwondering; nochtans kan en moet men, op aarde nog zijnde, trachten daarin te zien.

- (a) Geen ander kon Borg zijn en de mens tot God brengen, dan die God en mens in één Persoon was. Eerst moest de Zoon Gods persoonlijk verenigd worden met de menselijke natuur, zou de zondige mens wederom in vriendschap en vereniging met God komen. Ziet, zo'n groot werk was het de zondaar zalig te maken. Wat een veelvuldige wijsheid was daarin, om zo'n middel uit te vinden! Alle heilige engelen te samen zouden niet hebben uitgevonden zo'n Middel, als God uitgevonden en geopenbaard heeft. Nu zijn ze wel begerig die in te zien, maar zij zullen ze nooit doorzien. Wat een goedheid is het, dat daar niemand anders het kon doen dan Hij zelf, dat Hij zelf Zijn Zoon daartoe zendt, en doet die de menselijke natuur persoonlijk met Hem verenigen! Wat is er een almacht in, om dat te kunnen uitvoeren!
- (b) Hoe van nabij worden de uitverkorenen met God verenigd, dat ook zelfs hun natuur in de Persoon des Zoons Gods is op en aangenomen! Daarin Zijn ze ook zelfs boven de engelen verheven, wier natuur niet is persoonlijk met God verenigd. Is dat een kleine zaak Gode zo na te zijn? Trachtten wij meerder ons in het beschouwen van dit wonder van alle wonderen, waarin zelfs de engelen begerig zijn in te zien, en waarmee zij zich, als zich niet kunnende verzadigen, gedurig bezighouden, in te laten. Hielden wij ons daarmee gedurig werkzaam, wij zouden ons in verwondering verliezen, wij zouden dit zo vrolijk goedkeuren en eer wij het gewaar werden, ons wonder na en gemeenzaam met God verenigd vinden, en zouden verstaan wat het is, dat de Heere Jezus zegt: Joh. 17:21 *Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij Vader in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn.* Dit, dit gaat alle begrip en verwondering te boven, niet alleen de zaak zelf, maar ook de verrukkende gestalte van het hart van degenen, die zich in dit beschouwen bezighouden; dit, dit zou onze mond vervullen met lof, en telkens doen eindigen met de Psalmist: *Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt? en de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt?* Psalm 8:5. *Dat Gij hem groot acht, en dat Gij Uw hart op hem zet?* Job 7:17.

Wat zich openbaart in de beschouwing van Christus' Goddelijke natuur.

XXVII. 2 Blijft niet in 't algemeen hangen, maar gaat voort in de beschouwing én van Zijn Godheid, én van Zijn mensheid.

- a. Van Zijn Godheid: is onze Heere Jezus God, en is Hij naar Zijn Godheid ook onze Middelaar, zo zien wij dat Zijn rantsoen is van een eeuwige en oneindige kracht en waardigheid, Hebr. 9:14. *Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door de eeuwige Geest Zichzelf Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uw geweten reinigen van dode werken.* Alle zonden dan van alle gelovigen, hoe groot, hoe veel zij ook zijn, niet een, noch het minste gedeelte daarvan uitgenomen, zijn volkomen betaald, de minste schuld of straf is niet meer overig, ja zo volkomen is alles voldaan, alsof zij geen zonden hadden gedaan, maar volmaakt de wet hadden gehouden; want die voldaan heeft, is waarachtig en eeuwig God.
- b. Is de Heere Jezus God, die beschouwing zal in onze harten verwekken een groot ontzag, en Hem verheffen verre boven alles; zal ons voor Hem doen nederbukken, Hem met de engelen aanbidden, en Hem eren als de Vader, omdat Hij één met Hem is; 't zal ons doen voegen bij alle schepsel, dat in hemel en op aarde is, zeggende: *Hem, die op de troon zit, en het Lam, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid,* Openb. 5:13.

- c. Het beschouwen van Zijn Godheid zal ons op Hem doen vertrouwen, volgens Zijn bevel: Joh. 14:1 *Gij gelooft in God, gelooft ook in Mij*. O hoe gerust kan men zijn, als men Hem heeft aangenomen en al onze zaken en voorvallen in Zijn hand gegeven! In hoe veilig een bewaring is een ziel, die zich aan Hem heeft overgegeven? Die mag alle vrees en bekommering wel afleggen, en meteen zeker en vast hart zeggen: *Gij zult mij leiden door Uw raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen*, Psalm 73:24. Want Hij is God, en daarom de opperste Goedheid zelf. Hij is alwetende en kent de gestalte, de begeerten, de oprechtheid, de benauwdheden van de ziel. Hij is almachtig om dezelve te verlossen, te bewaren, te troosten, en te brengen tot de zaligheid. Welzalig is dan zo'n ziel, die de Heere Jezus heeft tot haar Zaligmaker, die verheuge zich in Zijn Naam.

Wat zich opdoet in de beschouwing van Christus' menselijke natuur.

XXVIII. 3. Laat ook de menswording van de Heere Jezus veel zijn het voorwerp van uw overdenking; want dat God in het vlees geopenbaard is, is een verborgenheid van de Godzaligheid, 1 Tim. 3:16. Alle ware Godzaligheid vloeit uit de kennis, en uit gelovige vereniging met de Heere Jezus; daaruit ontstaat liefde, en alles wat de liefde werkt. 't Is geen Godzaligheid, die uit deze grond niet voortkomt; doch 't is een verborgenheid, die door de natuur, welke ons wel een indruk geeft van God en godsdienst, niet wordt geopenbaard. Een uitwendig verlichte weet ook niet wat gestalte van de ziel het is, uit de kennis en gelovige vereniging met de Heere Jezus, God en mens, in en met God vrede te hebben, in Hem te rusten zonder vreze, Hem lief te hebben, en in alles de Heere welbehagelijk te leven, daardoor opgeleid te worden tot verheerlijking van God, wegens Zijn volmaaktheden, die zich in de menswording openbaren.

Gods rechtvaardigheid.

(a) Want hierin doet zich op de schrikkelijkheid van de zonde aan de ene kant, en de zuivere rechtvaardigheid Gods aan de andere zijde; die kon niet weggenomen, en deze niet voldaan worden, of de Zoon Gods mens moest worden, Zijn heerlijkheid bedekken achter het voorhang van Zijn menselijke natuur, en Zich alle smaad en lijden naar Zijn menselijke natuur laten aandoen, ja, de Heere der heerlijkheid moest gekruist worden.

Mensenliefde.

(b) Hierin is te zien de ondoorgrondelijke Mensenliefde. De uitverkorenen waren niet beminnelijk, maar hatelijk in zichzelf, en God heeft ze lief uit Zichzelf, omdat Hij ze liefhebben wilde. Deze liefde beweegt de Vader Zijn Zoon te zenden in het vlees, waarover de Heere Jezus uitroept: Joh. 3:16 Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft. Uit deze liefde gaat de Zoon heen, neemt de menselijke natuur aan, en ondergaat alle lijden en de dood. Efëze 5:25. Gelijk ook Christus de Gemeente liefgehad heeft, en Zichzelf voor haar heeft overgegeven. Kan iets liefde verwekken, zo moet deze liefde van God en van Christus onze liefde gaande en brandende maken.

Waarheid.

(c) Hierin openbaart zich de onfeilbare Waarheid Gods. Zoals Hij het gezegd heeft, zo heeft Hij gedaan. Hier is vervuld de belofte in het Paradijs: Gen. 3:15. *Het zaad der vrouw zal de slang de kop vermorzelen*. Hier Zijn vervuld al de toezeggingen aan de voorvaderen geschied, en welke zij al reikhalzende tegemoet zagen; hier zijn vervuld

al de schaduwen en offeranden, die als zovele voorzeggingen en beschrijvingen van de Messias waren. Dus openbaart Zich God dat Hij waarachtig is, en geen belofte onvervuld zal laten. *Dit erkende Maria: Lukas 1:55. Gelijk Hij gesproken heeft tot onze vaders. En Zacharias: Lukas 1:70. Gelijk hij gesproken heeft door de mond van Zijn heilige profeten, die van het begin van de wereld geweest zijn.*

Wijsheid.

(d) Hier is dat grote werk Gods, 't welk bij uitnemendheid uitblinkt de wijsheid, goedheid, almacht, barmhartigheid en heerlijkheid Gods. Een zondaar wederom tot de Heilige God te brengen, en dat door betoning van Zijn allerzuiverste rechtvaardigheid, en dat door een Persoon, die tegelijk God en mens is, en dat door Zijn lijden, en de zondaar door zulke en zulke wegen te leiden tot zo'n onbedenkelijke zaligheid, ja, dat is wijsheid, dat is goedheid, dat is macht. Dit alles aanschouwen de heilige engelen, en 't is hun een gedeelte van de zaligheid de volmaaktheden Gods in het werk van de verlossing door de menswording van Christus aan te zien. Efëze 3:10. *Opdat nu door de Gemeente bekendgemaakt worde aan de overheden en de machten in de hemel, de veelvuldige wijsheid Gods. Maria ziet dit alles daarin en zegt: Lukas 1:49-51. Grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, die machtig is, en heilig is Zijn naam En Zijn barmhartigheid is van geslacht tot geslacht over degenen, die hem vrezen Hij heeft een krachtig werk gedaan door Zijn arm.*

Zo moest men de menswording bepeinzen, dat men in deze de gemelde en andere eigenschappen Gods klaar zag schijnen, deze in een heilige verwondering goedkeurde, en met blijdschap roemde met de heilige engelen, en zei: *Ere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op, aarde, in de mensen een welbehagen!* Lukas 2:14.

Men moet zich over de menswording van Christus verblijden.

XXIX. 4. De beschrijving van de menswording van Christus moet ook in ons verwekken een blijde dankbaarheid tot God, en een verwelkoming van de Heere Jezus in onze natuur. Dit geeft de boodschap-brengende engel te kennen, zeggende tot de herders: Lukas 2:10, *Ik verkondig u grote blijdschap, die al den volke wezen zal.* Kan onze ziel ergens over blij Zijn, zo moet ze zich over dit grote wonderwerk Gods verblijden. Bemerkt tot dat doel:

- (a) Dat het geprofeteerd is, dat men zich verblijden zou, als de Zaligmaker in de wereld komen zou. Zie dit: Jes. 9:2, 5. *Zij zullen blijde wezen voor uw aangezicht, gelijk men zich verblijdt in de oogst, gelijk men verheugd is, wanneer men de buit uitdeelt. Want een kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven.* Zie ook: Jes. 25:9. Men zal te die dage zeggen: *Ziet, deze is onze God; wij hebben Hem verwacht, en Hij zal ons zalig maken; Deze is de HEERE; wij hebben Hem verwacht; wij zullen ons verheugen en verblijden in zaligheid.* Zie ook: Zach. 9:9. *Verheug u zeer, gij dochter Sions! juich, gij dochter Jeruzalems! Ziet uw Koning zal u komen, rechtvaardig, en Hij is een Heiland.* Omdat het zo geprofeteerd is, en wij die tijden beleven, zo moeten wij dan onze zielen verheffen tot blijdschap en tot dankzegging.
- (b) Merkt aan het verlangen van de heiligen naar de komst van Christus in het vlees. Als Eva haar eerste zoon gebaard had, 't schijnt, of ze al terstond de belofte meende verkregen te hebben, als ze zei: *Ik heb een man van de Heere verkregen,* Gen. 4:1. Van Abraham zegt de Heere Jezus: Joh. 8:56 *Abraham, uw vader, heeft met verheuging verlangd, opdat hij mijn dag zou zien.* David geeft zijn verlangen te kennen: 2 Sam. 23:5 *Voorzeker is daarin al mijn heil, en alle lust, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten.* Dit verlangen was ook in de Godvruchtige koningen

en profeten: Lukas 10:24. *Want ik zeg u, dat veel profeten en koningen hebben begeerd te zien, hetgeen gij ziet.* Ja, alle gelovigen van het Oude Testament verlangden daarnaar, gelijk blijkt: Hebr. 11:13. *Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben dezelve van verre gezien, en geloofd, en omhelsd.* Wat een blijdschap zouden ze vertoond hebben, indien zij de Heere Jezus in het vlees hadden gezien! Wij nu beleven die tijden, 't past ons dan blij te zijn, en de Heere te danken voor dat allerkostelijkste Geschenk, voor zo'n lieve en dierbare Zaligmaker.

- (c) Toen Christus in de wereld kwam, was hemel en aarde vervuld met blijdschap. Johannes de Doper springt van vreugde op in 's moeders lijf, Lukas 1:44. Maria heft een lofzang aan: *Mijn ziel maakt groot de Heere, en mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker,* Lukas 1:46, 47. *De tong van de stomme Zacharias breekt los, zeggende: Geloofd zij de Heere, de God Israëls, want Hij heeft bezocht, en verlossing teweeg gebracht Zijn volke; en heeft een hoorn der zaligheid ons opgericht, in het huis Davids, Zijn knecht,* Lukas 1:68, 69. De oude Simeon neemt het Kindeke op Zijn armen, en loofde God, en zei: *Nu, laat Gij, Heere! uw dienstknecht gaan in vrede, naar uw woord; want mijn ogen hebben uw zaligheid gezien,* Lukas 2:29, 30. Kom voegt u bij hen, en verblijdt u er mede over; zal het hart altijd beklemd blijven? Zal het zich niet eens verblijden? En zo het zich zal verblijden, waarover zal het meer gaande kunnen gemaakt worden, dan over de menswording van Christus? Daarom: *Verblijdt u in de Heere te allen tijd; wederom zeg ik: verblijdt u,* Filip. 4:4.

Opwekking tot blijdschap.

XXX. Maar misschien zal iemand zeggen: mijn hart wil niet los; ik kan mij hierover niet verblijden, want ik vrees, dat Hij toch voor mij niet geboren is, en dat ik er geen deel aan heb.

Ik antwoord:

- (a) Gij weet immers het tegendeel ook niet, 't is nog maar vrezen.
- (b) 't Scheelt daar niet alleen, maar men verblijdt zich over de Menswording niet, omdat men zich niet inlaat in heilige overdenkingen over dezelve, over 't wonderwerk, over de beloften, over de Persoon, over de uitwerking, van de grote zaligheid, door Zijn lijden en dood. Wat blijdschap zou hij hierover hebben, die het niet aandachtig overweegt?
- (c) Evenwel, daar is nu een Zaligmaker; is het dan u evenveel, of er een Zaligmaker is of niet? Zo neen, wel waarom dan niet blij over Zijn komst in de wereld, al was het dat u er nog geen deel aan had.
- (d) Maar u, die naar Jezus uitziert om door Hem gerechtvaardigd en geheiligd te worden, al is het met veel duisterheid, vrees, naarheid en bekommernis; Joh. 6:40 u, in wiens hart Jezus door het geloof woont, waardoor de hartstochten telkens wederom naar Hem uitgaan; Eféze 3:17 u, in wie Jezus een gestalte heeft verkregen; Gal. 4:19 en in wie Jezus leeft, Gal. 2:20 zodat Hij al uw blijdschap en lust is, zodat in u zich opdoet de haat tegen de zonde, en de lust om zo te wandelen gelijk Hij gewandeld heeft, en de strijd tussen geest en vlees in u bevindt; u, die Jezus liefhebt, 1 Joh. 4:19: ... u hebt grond om u te verzekeren, dat Hij voor u geboren is, en daarom hebt u dubbele redenen om u te verheugen met een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde, en te juichen over de komst van de Heere Jezus in het vlees.

Christus erkennen als Zijn Heere.

XXXI. 5. Komt dan:

- (a) erkent Hem als uw Heere: *Kust de Zoon*, Psalm 2:12. *Omdat Hij uw Heere is, zo buigt u voor Hem neer*, Psalm 45:12. Onderwerpt u onder Hem, ziet Hem naar de ogen, vreest Hem, dient Hem en stelt Hem u voor als het enige en volmaakte voorbeeld, en wandelt in Zijn voetstappen, 1 Petrus 2:21.
- (b) Gelijk men met de Heere Jezus moet omgaan als waarachtig God in ontzag, eerbied, vrees, vertrouwen, aanbidden, zo mag en moet men ook met Hem verkeren als Mens, als zijnde onze Broeder; *want Hij schaamt Zich niet ons broeders te noemen*, Hebr. 2:11. Zulke omgang met Hem wenste de Bruid: Hoogl. 8:1 *Och, dat Gij mij als een broeder waart!* Nu is Hij onze Broeder geworden, zo mogen en moeten wij met Hem als zodanig verkeren, altijd Hem aanmerken, dat Hij ons zo bestaat, *dat Hij met ons uit Eén is*, Hebr. 2:11. Vlees van ons vlees en been van onze benen. Dat geeft vrijmoedigheid, dat geeft gemeenzaamheid, om onze noden te klagen aan Hem, die zelf een Mens zijnde, weet hoe een mens te moe is in pijnen, in benauwdheden naar ziel en lichaam, en waarlijk medelijden kan hebben en heeft, Hebr. 2:17 4:15. De gemeenzaamheid maakt het hart week, dat geeft vrijmoedigheid om nabij tot Hem te naderen, en op een menselijke wijze met Hem als Mens te spreken. Hem onze zaak te bevelen, die Hem toe te vertrouwen, Zijn Godheid de grond zijnde. En dat verwekt het hart tot zoete liefde.